

การศึกษาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
FIGHTING COCK BUSINESS IN MUANG DISTRICT CHANTHABURI PROVINCE

วิทยานิพนธ์
ของ
หญิง สุวรรณี เสงี่ยม

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มิถุนายน 2556

การศึกษาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

FIGHTING COCK BUSINESS IN MUANG DISTRICT CHANTHABURI PROVINCE

วิทยานิพนธ์
ของ
หฤษฎ์ เสาวรส

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มิถุนายน 2556

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษารูทกการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
Fighting Cock Businesses in Muang District Chanthaburi Province

ทฤษฎี เสาวรส

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

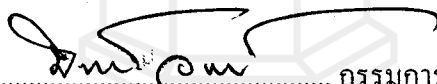
ประธานสอบวิทยานิพนธ์

(ดร.ชมสุภักดิ์ กรุฑกณะ)

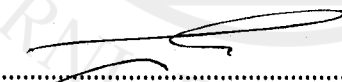
ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร.โกศล อินทวงศ์)

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

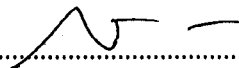
(ดร.นิพนธ์ วุฒิชัย)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ดร.วันชัย ปานจันทร์)

ได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ถาวร ฉิมเลี้ยง)

วันที่ ๗ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖

หฤษฎ์ เสาวรส. (2556). การศึกษาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์
บธ.ม. (การบริหารธุรกิจ). จันทบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

โกศล อินทวงศ์ ปร.ด. (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)

ประธานกรรมการ

นิพนธ์ วุฒิชัย ปร.ด. (สังคมศาสตร์)

กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน
ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 2) ศึกษาสภาพการเลี้ยงไก่ชน และการสร้างมูลค่าไก่ชน 3) ศึกษาปัญหา
การแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยมีเป้าหมาย
จำนวน 60 กลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เกี่ยวกับสภาวะ
เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน 1) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีเป้าหมายจำนวน 60
กลุ่มตัวอย่าง ที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ณ สยามชนไก่จันทบุรี 2) การสัมภาษณ์
แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual depth interview) เกี่ยวกับสภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยง
ไก่ชน จำนวน 10 คน 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์และสนทนา
แบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนารวมเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 5 คน เปิดโอกาสให้
ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆที่เราต้องการแล้วพยายามหา
ข้อสรุป

ผลการวิจัย พบว่า 1) ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน พบว่า
กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์จะเลี้ยงไว้ชนในบ่อน รองลงมาคือ เพาะขาย เป็นชาย อายุ
ปัจจุบันของผู้เลี้ยงไก่ชน เฉลี่ย 43.4 ปี มีระดับการศึกษาชั้นประถม 4 สถานภาพส่วนใหญ่ สมรส
อาชีพหลักของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ได้แก่ กริดยางพารา ช่างก่อสร้าง ทำร้านหมูย่างเกาหลี ช่างไม้
ขายกล้วยเดี่ยว ขายข้าวต้มได้รุ่ง ข้าราชการบำนาญ ฯลฯ 2) สภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน
พบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่ไม่เคยขายไก่ชน แหล่งที่ส่งไก่ชนไปขาย คือ กรุงเทพฯ ระยอง ชลบุรี
บุรีรัมย์ ฯลฯ การให้อาหารให้ตามเหมาะสมกับอายุไก่ชน 3) ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะ
ในการทำธุรกิจเลี้ยงไก่ชน พบว่า ปัญหาหม่อมองจากสังคมมักมองว่า การเลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่เลี้ยงเป็น
งานรองได้ไม่ใช่งานหลัก ปัญหาสุนัขกัดไก่ วิธีแก้ควรล้อมตาข่ายบริเวณรอบๆ ส่วนปัญหาการลักเล็ก
ขโมยไก่ชนจะเกิดกับไก่เก่งที่มีค่าตัวแพงๆ เจ้าของต้องระวัง เก็บไว้ในที่แน่นหนา การเกิดโรคระบาด
ป้องกันด้วยท้าวคิริน การดูแลเอาใจใส่ไก่ชนถือเป็นเรื่องสำคัญ ผู้เลี้ยงต้องหมั่นเช็กดูทุกวัน
ด้านภูมิปัญญาเราสามารถนำวัสดุรอบตัวเรามาใช้เป็นที่ให้อาหาร ให้น้ำ กันคอก สมุนไพรรอบๆ
บ้าน เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้

Haris Saowaros. (2013). **Fighting Cock Business in Muang District Chanthaburi Province.**

Thesis M.B.A. (Business Administration). Chanthaburi : Rambhai Barni Rajabhat University.

Thesis Advisors

Kosol Intarwongse Ph.D. (Human Resource Development)

Chairman

Nipon Vuttichai Ph.D. (Social Science)

Member

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the socio-economic condition of the fighting cock raisers in Muang District in Chanthaburi Province 2) to examine the fighting cock breeding and the value added process in the fighting cock businesses 3) to view the problems, solutions, and suggestions of the fighting cock businesses in Muang District in Chanthaburi Province. The sample group was the 60 fighting cock raisers which were determined by the convenience sampling method. The survey research method was used in the data collection in the cock fighting battlegrounds in Chanthaburi Province. The in - depth interview was used to ask the 10 fighting cock raisers about the cocks and the knowledge used in the fighting cock farms. The focus group discussion was consisted of the 5 fighting cock raisers who expressed their opinions in various issues and conclusion.

The major findings showed that 1) the fighting cock breeders mainly aim to feed the fighting cocks for the gambling purposes. The minor goal is to raise the fighting cocks for the business purposes. The fighting cock breeders are mostly married males with 43.4 years of age holding the elementary educational background. They mostly work as workers in rubber plantation, construction workers, staff at the Korean styled grilled pork restaurants, carpenters, noodles shop owners, 24 hour boiled rice restaurant owners, pensioners, and many other careers 2) the fighting cock raisers have sold the fighting cocks to customers in Bangkok, Rayong, Chonburi, Buriram, and many other provinces. The food depends on the ages of the fighting cocks. 3) The problems, solutions, and suggestions for the fighting cock business are as follows : the fighting cock business can be done as the second or part time job. The problem of dogs biting the fighting cocks can be solved by having the net around the farms. The problem of stealing the expensive fighting cock champions can be solved by keeping the cocks in the safe place. The problem of disease outbreaks can be solved by having vaccine and cleaning the fighting cock every day. The fighting cock breeders can also apply the folk wisdom knowledge to the fighting cock business by feeding the cocks local food and water, planting herbs around the farm as the natural fence to reduce the cost of the fighting cock business.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษารัฐกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปริญญาบริหารมหาบัณฑิต สาขาการบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความกรุณาจากหลายท่านที่ให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งขอขอบคุณอาจารย์ ดร.นิพนธ์ วุฒิชัย อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ส่งผลให้การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัว อีกทั้งเพื่อนร่วมรุ่นที่คอยเป็นกำลังใจเสมอมา ทำให้ประสบความสำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาโทตามที่มุ่งหวังไว้

หฤษฎ์ เสาวรส

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
สมมติฐานในการวิจัย.....	7
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	8
ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	8
ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	12
การเกิดของภูมิปัญญา.....	12
องค์ประกอบของภูมิปัญญา.....	14
ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา.....	17
การถ่ายทอดภูมิปัญญา.....	18
การจัดการภูมิปัญญาไทย.....	21
การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	22
ความหมายของการอนุรักษ์.....	23
การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	27
ความหมายของการพัฒนา.....	29
ไถ่ชน.....	35
ประวัติความเป็นมา.....	36
ประเภทไถ่พื้นเมือง.....	37
การละเล่นไถ่ชนในประเทศไทย.....	38

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
การเพาะเลี้ยงไก่ชน	40
ประโยชน์ของการเลี้ยงไก่ชน	42
ไก่ชนสายพันธุ์ท่าพริก อำเภอเมือง จังหวัดตราด	43
ตลาดไก่ชน.....	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
งานวิจัยต่างประเทศ	48
งานวิจัยในประเทศ.....	49
3 วิธีดำเนินการวิจัย	51
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	51
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	52
การวิเคราะห์ข้อมูล	52
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	54
ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม.....	54
ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงไก่ชน	59
ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ	71
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	75
วิธีดำเนินการวิจัย	76
สรุปผลการวิจัย.....	77
อภิปรายผล.....	78
ข้อเสนอแนะ	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	82
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	89
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	91
ภาคผนวก ค ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม.....	96
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	98

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 สถิติจังหวัดที่มีจำนวนไถ่พื้นเมืองในปี 2554.....	3
2 จำนวน และค่าร้อยละของวัตถุประสงค้ในการเลี้ยงไก่ชน	54
3 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ	55
4 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ	55
5 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา	56
6 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ	56
7 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพหลัก	57
8 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสมาชิกในครัวเรือน	57
9 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจ้างแรงงานประจำการ เลี้ยงไก่ชน	58
10 จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการขายไก่ชน	58
11 คะแนนดัชนีความสอดคล้อง	97

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 การเกิดของภูมิปัญญา.....	13
3 ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา.....	17
4 วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา.....	29
5 แผนภาพแสดงระบบการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกร	46
6 ลูกเหล่าที่เกิดจากพ่อแม่พันธุ์เชิงพัฒนา (ตราด)	60
7 การโฆษณาจากชุมชนต่างๆ ลงในนิตยสาร.....	61
8 การอาบน้ำและกราดแดดไก่ชนทุกวันทำให้ไก่แข็งแรง.....	62
9 การลงนมไก่ทำให้เนื้อตัวไก่มีความแข็งแรงเป็นการออกกำลังกายที่สมบูรณ์แบบ.	65
10 การซ่อมไก่ควรซ่อมวันละ 2 ครั้ง.....	66
11 การฝึกวิ่งคู่.....	66
12 การฝึกเวียนสู่.....	66
13 น้ำสมุนไพรที่นำมาต้มเพื่อกราดน้ำไก่ชน	67
14 รูปร่างไก่พม่า 100%.....	68
15 ไก่ชนพม่าพัฒนา (พม่าผสมบราซิล).....	69
16 ไก่เหล่าป่าก้อยพัฒนา.....	70
17 ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 5 คน.....	73

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

ไก่ชน มีประวัติที่ได้เล่าขานกันมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (356 – 323 ปีก่อนคริสตกาล) ซึ่งเป็นจอมจักรพรรดิของกรีก ได้กรีธาทัพเผด็จการพลขยายอาณาจักรเข้ามายังประเทศอินเดีย มีเรื่องเล่ากันว่าแม่ทัพนายกองได้เห็น การชนไก่ ที่อินเดีย จึงได้นำ ไก่ชน ไปขยายพันธุ์ ณ เมืองอเล็กซานเดรีย ซึ่งอยู่ริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน หลังจากนั้นได้นำไก่ที่ขยายพันธุ์ได้ไปฝึกให้มีชั้นเชิงการต่อสู้แบบ โรมันเพื่อนำไปต่อสู้ในสนามโคลิเซียม เมื่ออังกฤษปกครองอินเดียได้นำไก่ชน จากอินเดียเข้าไปเผยแพร่ในอังกฤษ โดยยอมรับว่า กีฬาไก่ชน เป็นเกมกีฬาที่ควรได้รับความนิยมนจากบุคคลชั้นสูง เช่นเดียวกับการแข่งม้าและฟันดาบ นอกจากนี้ กีฬาชนไก่ ยังได้เผยแพร่เข้าไปในประเทศสหรัฐอเมริกาอีกด้วย (วิเศษ อัครวิทยากุล. 2543 : 18) ไก่ชนเมืองไทย ในอดีต พันธุ์ไก่ชนไทยเป็น“มรดกของไทย” ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งถึงกรุงรัตน โกสินทร์ มีหลายสายพันธุ์ด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดคือพันธุ์ “ประดู่หางดำ” และ “เหลืองหางขาว” ในสมัยกรุงสุโขทัย ไก่ชนประดู่หางดำพันธุ์ แสมดำ ชื่อว่า “ไก่พ่อขุน” เนื่องจากว่าเป็นไก่ที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงโปรด สมัยกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้ทรงนำ “ไก่เหลืองหางขาว” จากบ้านกร่าง เมืองพิษณุโลกไปชนชนะไก่ของพระมหาอุปราชาที่กรุงหงสาวดี ไก่พันธุ์นี้เป็นที่นิยมเลี้ยงกัน ตามซุ้มที่เลี้ยง ไก่ชน มักจะมีไก่ชนเหลืองหางขาว เลี้ยงไว้เพื่อเป็นไก่นำโชค และนิยมเรียกชื่อว่า “ไก่เจ้าเลี้ยง”

เห็นได้ว่าไก่พื้นเมืองตามประวัติศาสตร์ มีรายงานว่าเป็นไก่ที่มีต้นกำเนิดมาจากไก่ป่าในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะในแถบประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ไทย มาเลเซีย และอินโดนีส์ ซึ่งมนุษย์ได้นำมาเลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงเมื่อประมาณ 3,000 ปีก่อน หลังจากที่มนุษย์นำไก่มาเลี้ยง ไก่และมนุษย์ดำรงชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไก่อาศัยการเลี้ยงดูและการป้องกันอันตรายจากมนุษย์ ในขณะที่มนุษย์อาศัยไก่และไข่เป็นอาหารเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกัน เรียกว่าเป็นขบวนการวิวัฒนาการของสัตว์และมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การวิวัฒนาการของไก่เป็นไปตามวิถีชีวิตของมนุษย์เจ้าของ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ บางปีเกิดภัยธรรมชาติอย่างรุนแรง สัตว์เลี้ยงตายลง หรือมีโรคระบาดรุนแรง ไก่จะตายมากแต่ไม่ตายหมด จะมีเหลือให้ขยายพันธุ์จำนวนหนึ่ง ซึ่งโดยปกติจะเหลือต่ำกว่า 10% ซึ่งจำนวนนี้จะขยายพันธุ์เพิ่มจำนวน ตัวที่แข็งแรงทนทานเท่านั้น จึงจะอยู่รอดจึงเป็นการคัดเลือกโดยธรรมชาติจนเป็นไก่พื้นเมืองสืบทอดมาให้เราได้ใช้ประโยชน์จนถึงทุกวันนี้ ดังนั้น ไก่พื้นเมืองจึงเป็นมรดกวัฒนธรรมและเทคโนโลยีชีวภาพที่หลากหลาย เป็นทรัพย์สินภูมิปัญญาของชาวบ้าน

โดยแท้ ชาวบ้านจดจำและเข้าใจการอยู่ร่วมกันระหว่างคนและไก่พื้นเมืองควบคู่กันตลอดมา ส่วนใหญ่และคนจะอาศัยไก่มากกว่าไก่อาศัยคน คือไก่สามารถหุ้ยเจียหากินเองได้ตามธรรมชาติ ส่วนคนเมื่อไม่มีอาหารและไม่มีเงินใช้เล็กน้อยก็ต้องอาศัยไก่เป็นผู้ให้ ดังนั้นไก่พื้นเมืองจึงเป็นไก่ที่มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพันธุ์มาโดยอาศัยพื้นฐานของธรรมชาติเป็นหลัก จึงทำให้ไก่พื้นเมืองมีหลากหลายสายพันธุ์ก็จะมีจุดเด่นเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว เช่น ความต้านทานโรคและสภาพอากาศสามารถเติบโตและขยายพันธุ์ภายใต้สภาพแวดล้อมการเลี้ยงดูของเกษตรกรในชนบท

ไก่พื้นเมืองในชนบทหมู่บ้านต่างๆมีหลากหลายสายพันธุ์ เช่น ไก่แจ้ ไก่อยู่ ไก่ตะเภา ไก่เบตง และไก่ชน โดยทั่วไปส่วนใหญ่แล้ว ไก่พื้นเมืองในหมู่บ้านจะเป็นสายพันธุ์ไก่ชน สังเกตได้จากแม่ไก่จะมีขนสีดำ หน้าดำ ปละแข้งดำ หงอนหิน แต่จะมีบางส่วนที่มีสีเทา สีทอง แต่หงอนก็ยังเป็นหงอนหิน ซึ่งก็เป็นลักษณะหงอนของไก่ชนอยู่ดี เหตุที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ไก่ชน เพราะว่าไก่ชนจะมีรูปร่างใหญ่และยาว เจริญเติบโตได้ดีและแม่พันธุ์ก็ไข่ดก เนื่องจากนักผสมพันธุ์ไก่ชนได้คัดเลือกลักษณะเด่นไว้อย่างต่อเนื่องนับร้อยปีมาแล้ว เกษตรกรพื้นบ้านจะขอซื้อ ขอยืมไปขยายพันธุ์แบบเป็นความรู้จักมักคุ้นกันและกัน จึงทำให้ไก่พื้นเมืองในหมู่บ้านแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เลี้ยงปล่อยตามธรรมชาติ มีการเจริญเติบโตในระยะเวลาอายุ 4 เดือนแรก เฉลี่ยใกล้เคียงกันมากคือ โตวันละประมาณ 9-10 กรัมเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าไก่พื้นเมืองเหล่านี้เป็นสายพันธุ์ไก่ชนจาก 17 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่การปรับปรุงพันธุ์ไม่ได้เน้นด้านการชนเก่งแต่เน้นในด้านการเจริญเติบโตและไข่ดกเพื่อสามารถขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว สำหรับไก่ชนไทยแท้สีขนแยกได้หลากหลายถึง 17 สีขน เช่น เหลืองหางขาว ประดู่หางดำ เหลืองเลา ประดู่เลา แสมดำ เป็นต้น ไก่พื้นเมืองไทยในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อสังคมชนบทของไทย เนื่องจากเป็นอาชีพเสริมให้กับเกษตรกร และเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ ไม่ว่าจะเป็นไข่ไก่ เนื้อไก่ และตัวไก่ก็ยังเป็นที่นิยมของเกษตรกรในเชิงเกมกีฬาอีกด้วย (กรมปศุสัตว์. 2551 : 9)

กระบวนการเลี้ยงไก่นั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญามากมาย นับตั้งแต่การสร้างโรงเรือนหรือเล้าไก่ ซึ่งได้จัดหาวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำไม้ไผ่มาทำเป็นโครงสร้าง ทำคอนนอน รั้วกัน รางอาหาร รางน้ำ สุ่มขัง หล้าคาสำหรับมุงหลังคา กันแดดฝนให้อุณหภูมิพอเหมาะ การรองรับไก่ด้วยวัสดุต่างๆ เช่น ตะไคร้หอม หินนาม ห้างูเห่า ไม้ฟาง ฯลฯ (บัว ดวงศรี. 2542 : 24) เมื่อไก่ชนโตเต็มวัยต้องคัดเลือกตัวที่มีลักษณะเด่นและตรงตามตำราเลี้ยงไก่ชน ในขั้นตอนการเลี้ยงต้องดูแลเป็นพิเศษ อาทิ ต้องเตรียมค้ำน้ำและสมุนไพรต่าง ๆ ไว้บำรุงไก่ชน กราดน้ำ ตากแดด ทั้งนี้เพื่อให้ไก่แข็งแรงพร้อมที่จะออกชน ซึ่งทุกขั้นตอนนั้นล้วนแล้วแต่ใช้ภูมิปัญญาเป็นองค์ประกอบทั้งสิ้น ทั้งนี้คนไทยโบราณมีความชำนาญในการเพาะพันธุ์และบำรุงเลี้ยงไก่ชน ทำให้มีการพัฒนาสายพันธุ์ไก่ชนจำนวนมาก (พล นิธิ์. 2543 : 64)

ตามรายงานของกรมปศุสัตว์ พบว่า จังหวัดที่มีจำนวนไก่พื้นเมืองในปี 2554 มากที่สุด คือ จังหวัดนครราชสีมา มีไก่พื้นเมือง จำนวน 3,942,662 ตัว คิดเป็น 5.18% รองลงมาคือ จังหวัดบุรีรัมย์ มีไก่พื้นเมือง จำนวน 3,141,243 ตัว จังหวัดเขียงรายมีไก่พื้นเมือง จำนวน 2,975,961 ตัว จังหวัดอุบลราชธานีมีไก่พื้นเมือง จำนวน 2,940,883 ตัว และจังหวัดเชียงใหม่มีไก่พื้นเมือง จำนวน 2,780,321 ตัว ตามลำดับ

ตาราง 1 สถิติจังหวัดที่มีจำนวนไก่พื้นเมืองในปี 2554

ลำดับ ที่	จังหวัด	ไก่พื้นเมือง (ตัว)		เกษตรกร (ครัวเรือน)		เฉลี่ยต่อ ครัวเรือน (ตัว)
		จำนวน	%	จำนวน	%	
1	นครราชสีมา	3,942,662	5.18	165,997	6.21	23.75
2	บุรีรัมย์	3,141,243	4.12	101,330	3.79	31.00
3	เขียงราย	2,975,961	3.91	82,484	3.08	36.06
4	อุบลราชธานี	2,940,883	3.86	98,853	3.70	29.75
5	เชียงใหม่	2,780,321	3.65	85,042	3.18	32.69

ที่มา : กรมปศุสัตว์. ออนไลน์. 2554

ปัจจุบันจังหวัดจันทบุรีเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่นิยมเล่นเกมกีฬาไก่ชนกันอย่างแพร่หลาย และปัจจุบันในจังหวัดมีการเลี้ยงไก่ชนกันทั่วไป มีทั้งการเลี้ยงแบบอนุรักษ์สายพันธุ์ และแบบพัฒนาสายพันธุ์จากไก่ชนสายพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัดจันทบุรี พบว่าในปี 2554 ครัวเรือนที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองมีจำนวน 7,608 ครัวเรือน จำนวนไก่พื้นเมืองที่มีการเลี้ยง รวมทั้งสิ้น 184,634 ตัว จำนวนอำเภอที่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) อำเภอสอยดาว 46,266 ตัว 2) อำเภอนายายอาม จำนวน 40,721 ตัว 3) อำเภอมะขาม จำนวน 20,689 ตัว 4) อำเภอแก่งหางแมว จำนวน 14,266 ตัว 5) อำเภอแหลมสิงห์ จำนวน 11,239 ตัว 6) อำเภอเขาคิชฌกูฏ จำนวน 11,187 ตัว 7) อำเภอขลุง จำนวน 10,708 ตัว 8) อำเภอท่าใหม่ 10,422 ตัว 9) อำเภอเมืองจันทบุรี จำนวน 9,960 ตัว 10) อำเภอโป่งน้ำร้อน จำนวน 8,777 ตัว (กรมปศุสัตว์. ออนไลน์ : 2554) พบอีกว่าจังหวัดจันทบุรีมีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมากเป็นอันดับที่ 55 ของประเทศ อย่างไรก็ตามชนไก่ในจันทบุรีถูกกฎหมายมีอยู่ประมาณ 4-5 แห่งที่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด

จังหวัดจันทบุรีจะมีปัญหาการเลี้ยงไก่ในช่วงฤดูฝน กล่าวกันว่าเป็นจังหวัดภาคตะวันออกที่มีฝนตกชุกเป็นรองแค่จังหวัดตราดเท่านั้น จะพบว่าปัญหาไก่ป่วยมีมากโดยเฉพาะไก่เล็กที่ยังไม่แข็งแรง สาเหตุสำคัญคือความชื้นและการเปลี่ยนแปลงของอากาศที่มีบ่อยมากนั่นเอง บางวันร้อนมากในตอนเช้า บ่ายมาฝนตกแรงขึ้นและ บางทีตกติดต่อกันหลายวันพื้นที่ชื้นมากก็เป็นสาเหตุ โรคระบาดไก่ที่สำคัญๆ เช่น นิวคาสเซิล อหิวาต์ไก่ โรคหวัด โรคฝีดาษ ฯลฯ ทำให้ไก่ตายปีละมากๆ หรือเรียกว่าไก่ตายยกเล้า ปัญหาสัตว์ที่เป็นศัตรูของไก่ชน อาทิเช่น งูเห่า งูหลาม แมว และสุนัข ซึ่งมาระมัดระวังไม่ไหว ตลอดจนการลักขโมยไก่ถ้าเห็นว่าไก่มีฝีมือและเป็นไก่เก่ง (พิเศษ อัครวิทยาภูล. 2543 : 26) กล่าวว่าการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมักจะประสบปัญหาและอุปสรรคมากมายทั้งด้านการผลิตและการตลาด อย่างไรก็ตามถ้าผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองมีความสนใจและค้นคว้าหาความรู้เพิ่มอยู่เสมอ จากเอกสาร สิ่งพิมพ์ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองแล้วประสบผลสำเร็จ ปศุสัตว์อำเภอ ปศุสัตว์จังหวัด เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์พัฒนากรตำบล พัฒนกรอำเภอ และวิทยาลัยเกษตรกรรม จะทำให้ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองสามารถเลี้ยงไก่พื้นเมืองประสบความสำเร็จได้ สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง พอสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านทุนค่าอาหารสูง ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรหาวิธีการลดต้นทุนค่าอาหาร เช่น ช่วงกลางคืนอาจใช้หลอดไฟฟ้าสำหรับดักแมลงเพื่อใช้เป็นอาหารเสริมสำหรับไก่พื้นเมือง นอกจากนี้ควรทำการปลูกหญ้าหรือพืชที่ไก่พื้นเมืองชอบกิน
2. ปัญหาด้านการปรับปรุงพันธุ์ไก่พื้นเมือง ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองอาจจะประสบปัญหาไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงไม่แข็งแรงหรือเจริญเติบโตช้า ไม่เป็นที่ต้องการของประชาชน ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรแก้ไขโดยวิธีการคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ที่มีลักษณะดีไว้ทำพันธุ์อยู่เสมอในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแต่ละรุ่น โดยการคัดไก่พื้นเมืองที่ไม่สมบูรณ์ออกไปและควรจัดหาพ่อพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่มีลักษณะดีจากแหล่งอื่นมาเป็นพ่อพันธุ์เพื่อป้องกันกาผสมพันธุ์ระหว่างเครือญาติหรือการผสมเลือดชิด
3. ปัญหาด้านโรคระบาดไก่พื้นเมือง ไก่พื้นเมืองเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีปัญหาเรื่องโรคพยาธิรบกวนมาก ดังนั้น ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองควรให้ความสนใจในการทำวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญอย่างสม่ำเสมอตามคำแนะนำ และต้องจัดการเลี้ยงดูให้ไก่พื้นเมืองได้กินอาหารเต็มที่ โรงเรือนและน้ำดื่มต้องสะอาดจึงจะสามารถป้องกันโรคระบาดได้

หากศึกษาอย่างลึกซึ้งแล้วจะรู้ว่าไก่ชนไม่ใช่ไก่ธรรมดาเพราะจะได้ไก่ชนที่มีคุณสมบัติครบถ้วน ทั้งรูปร่างความแข็งแรง และชั้นเชิงการต่อสู้มันต้องเริ่มกันตั้งแต่การคัดเลือกสายพันธุ์ การเลี้ยงดู การฝึกฝนเชิงไก่ต่างๆ ทุกขั้นตอนคือศาสตร์ ศิลป์และความสามารถเฉพาะตัวของผู้เลี้ยงไก่มืออาชีพ เดิมการเลี้ยงไก่ชนมุ่งเน้นไปที่เลี้ยงเพื่อส่งไก่เข้าสู่สนามชนเป็นหลักมีการพนันขันต่อไก่ชนกลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจของท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี สร้างรายได้เสริมแก่ผู้เลี้ยงไก่ชน

แม้ปัจจุบันไก่ชนเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มีมูลค่าการซื้อขายกันเป็นจำนวนเงินไม่น้อยขึ้นอยู่กับความสวยงาม รูปร่างลักษณะของไก่เป็นพื้นฐาน ถ้าไก่ดี เก่งๆ สวยๆ ราคา ก็จะสูง ฉะนั้นการเลี้ยงไก่ชนทุกวันนี้จึงเลี้ยงเพื่อทำเป็นธุรกิจ ก็ยังมีปัญหาอีกหลายประการ อาทิเช่น การเปิดสนามชนไก่จะได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด ตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ก็ยังมีข้อกำหนดตั้งแต่วันเวลา จำนวนเปิดสนามชนไก่เดือนละไม่เกิน 2 ครั้ง ความจริงแล้ว สนามชนไก่เป็นสิ่งที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้ไก่ชนถ้าไก่ชนชนชนะ 1 ไฟล์มูลค่าของไก่ก็จะเป็นหลัก 10,000 บาท ขึ้นไป ถ้าชนะหลายๆ ไฟล์ก็มูลค่าจะสูงจนกระทั่งเป็นหลักล้านบาท เป็นต้น

เหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร สภาพการเลี้ยง วิธีการจัดการธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในด้านการผลิต และการตลาดของผู้เลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีเป็นอย่างไร และตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เพื่อจะนำไปสู่การส่งเสริมการเลี้ยงไก่ชนในเชิงพาณิชย์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงไก่ชน และการสร้างมูลค่าไก่ชน
3. เพื่อศึกษาปัญหา การแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับผู้เลี้ยงไก่ชน และผู้ที่สนใจธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน โดยจะได้ทราบถึงวิธีการจัดการธุรกิจในการด้านการผลิต การตลาด เพื่อเป็นข้อมูลนำไปใช้ในการวางแผน และพัฒนาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนให้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืนต่อไป
2. ผู้ที่สนใจธุรกิจไก่ชนสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาธุรกิจไก่ชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการสนับสนุนเลี้ยงไก่ชนในรูปธุรกิจ และอนุรักษ์สายพันธุ์ไก่ชน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดตราด โดยมีเป้าหมายจำนวน 60 กลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีเป้าหมายจำนวน 60 กลุ่มตัวอย่าง ที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ณ สนามชนไก่จันทบุรี

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Depth Interview) เกี่ยวกับ สภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน จำนวน 10 คน

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์และสนทนากัน แบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 คน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆที่เราต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุป

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้เลี้ยงไก่ชน หมายถึง ผู้ที่มีการเลี้ยงไก่ชนในเชิงธุรกิจในลักษณะเป็นอาชีพหลัก หรืออาชีพรองของครัวเรือน

ไก่ชน หมายถึง ไก่ที่เป็นพันธุ์เมืองที่เกษตรกรนิยมเลี้ยง สังกัดได้จากแม่ไก่จะมีขนสีดำ หน้าดำ และแข้งดำ หงอนหิน และแข้งดำ หงอนหิน แต่จะมีพันธุ์บางส่วนที่มีสีเทา สีเทา แต่หงอนก็ยังเป็นหงอนหินซึ่งเป็นลักษณะหงอนของไก่ชน รูปร่างใหญ่และยาว เจริญเติบโตได้ดีและแม่ไก่พันธุ์ ก็ไข่ดก ไก่ชนแท้สีขนแยกได้หลากหลายถึง 17 สีขน เช่น เหลืองหางขาว ประดู่หางดำ เหลืองเลา ประดู่เลา แสมดำ เป็นต้น

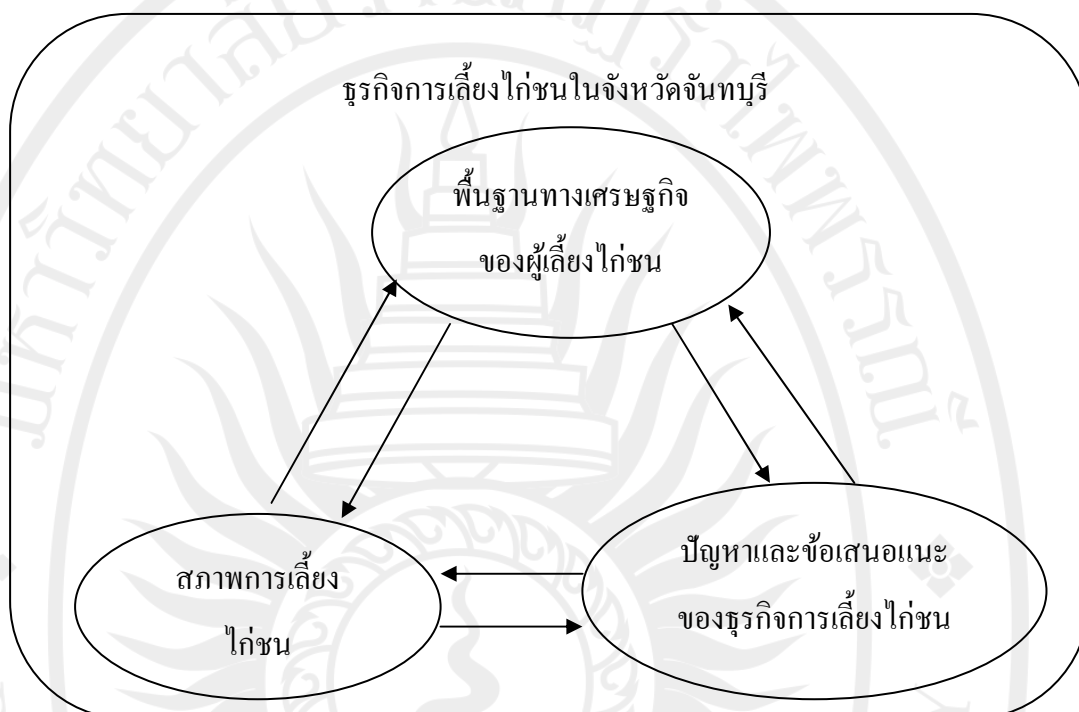
การชนไก่ หมายถึง การเอาไก่ตัวผู้สองสามตัวมาต่อสู้กัน ในสังเวียนที่จัดขึ้นจนเกิดผลแพ้ชนะแก่กัน ตามกติกาการตัดสิน

ซุ้มไก่ชน หมายถึง สถานที่ที่ใช้สำหรับฝึกซ้อมไก่ชนเพื่อออกชน

บ่อนไก่ หมายถึง สถานที่นำไก่ไปชนหรือตีกัน มีทั้งบ่อนที่ผิดกฎหมาย ถูกกฎหมาย ส่วนบ่อนที่ถูกกฎหมายผู้เป็นนายบ่อนจะต้องขออนุญาตจากทางอำเภอ โดยทางอำเภอจะต้องผ่านเรื่องไปจนถึงผู้มีอำนาจอนุมัติ ตามกฎกระทรวงที่ 17 พ.ศ.2503 ซึ่งออกตาม พ.ร.บ. การพนันประเภท ชนโค กัดปลา และไก่ชน พ.ศ. 2548 และระเบียบกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2525

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภูมิปัญญาการเลี้ยงไก่ชน

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา “การศึกษารูรูกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” ในครั้งนี้
คณะผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- 1.1 ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2 ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.3 การเกิดของภูมิปัญญา
- 1.4 องค์ประกอบของภูมิปัญญา
- 1.5 ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา
- 1.6 การถ่ายทอดภูมิปัญญา
- 1.7 การจัดการภูมิปัญญาไทย
- 1.8 การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.9 ความหมายของการอนุรักษ์
- 1.10 การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.11 ความหมายของการพัฒนา

2. ไก่ชน

- 2.1 ประวัติความเป็นมา
- 2.2 ประเภทไก่พื้นเมือง
- 2.3 การละเล่นไก่ชนในประเทศไทย
- 2.4 การเพาะเลี้ยงไก่ชน
- 2.5 ประโยชน์ของการเลี้ยงไก่ชน
- 2.6 ไก่ชนสายพันธุ์ท่าพริก อำเภอเมือง จังหวัดตราด
- 2.7 ตลาดไก่ชน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 งานวิจัยต่างประเทศ
- 3.2 งานวิจัยในประเทศ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการต่าง ๆ ถึงความหมายซึ่งครอบคลุมคำว่า ภูมิปัญญา
ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย มีความหมาย ดังนี้

ยิ่งยง เทาประเสริฐ (2542 : 11) ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวม หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ การปรับตัว เลือกรร ประยุกต์ สัม และสืบทอด กันมาเป็นระยะเวลานานมีลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม กับทุกๆ เรื่องในการดำเนินวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับ ยุคสมัย

พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก (2551 : 12) ภูมิปัญญา (Wisdom) เป็นความคิดทางสังคม ที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งสังคมจะดำรงอยู่ได้ยาวนานย่อมต้องมีภูมิปัญญาด้วยกันทุกสังคม สังคมไทยถือเป็น สังคมแก่จึงปรากฏภูมิปัญญาเช่นนี้จำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากแสดงความเป็นไทยแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญและพัฒนาการของคนในชาติ ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาเป็นสิ่งละเอียดอ่อน ชาติที่เจริญ มีสังคมที่สงบสุข ไม่ระส่ำระสายและมีความเป็นอิสระ จึงสามารถสร้างสรรค์และสั่งสม ภูมิปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้

กุลวิตรา ภักคานนท์ และพัชรา อุตระกูล (2531 : 9) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญา คล้ายคลึงกันว่า ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ ระหว่างคนกับคน คนกับสภาพแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีต ประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ เหล่านี้ เป้าหมายคือเพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชน หมู่บ้าน และในส่วนที่เป็นปัจเจก ของชาวบ้านเหล่านี้ ถ้าหากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้นก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุข เกิดปัญหาในหมู่บ้านและชุมชน

ธวัช ปุณโณทก (2531 : 40-42) ยังกล่าวเสริมว่าภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการ ประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การนำควายมาใช้ ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยใช้ควาย รู้จักสานกระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้ไม้สอย ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักนำดินจี้กระต๊ามแช่น้ำต้มให้เดือดแห้งเป็นเกลือสินเธาว์ ก็เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ชลธิรา สัตยวัฒน์ (2534 : 18) ภูมิปัญญาเป็นผลึกขององค์ความรู้ที่มีกระบวนการสั่งสม สืบทอดกันรอกันมายาวนานมีที่หลากหลายไร้เอกภาพ แต่ประสมประสานกันจนเป็นเหลี่ยมมน ที่จรัสแสงคงทนและทำทลายตลอดเวลา ความรู้อาจจะไม่เป็นเอกภาพ แต่ภูมิปัญญาจัดว่าเป็นเอกภาพ (Identity) นั่นเอง

ประเวศ วะสี (2530 : 5) ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เกิดจากการสะสม การเรียนรู้ มาเป็นระยะเวลานาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาอาชีพไม่แยกเป็นวิชาแบบที่เรียน ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจอาชีพ ความเป็นอยู่ การใช้จ่าย การศึกษาวัฒนธรรมจะผสมผสาน กลมกลืนเชื่อมโยงกันไปหมด

สุจริ จันทรสุข (2531 : 39) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง วิธีการปฏิบัติซึ่งชาวบ้าน ได้มาจากประสบการณ์แนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง แต่ละประสบการณ์ แต่ละสภาพแวดล้อม ซึ่งจะมี เนื้อหาปัจจัยเฉพาะแตกต่างกันไป

พิมาน แม่นมินทร์ (2548 : 28) ได้ทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมในประเทศแถบอเมริกาเหนือได้ อธิบายว่า ศาสตร์ของประชาชนเรื่องพื้นบ้าน ความรู้ ประชาชน ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นเป็นความรู้ ชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชนเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ความรู้ดังกล่าวไม่ได้จัดเข้าหัตถ์เก็บไว้ แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้ มีพลังและมีความสำคัญยิ่งช่วยให้ ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดสร้างสรรค์ การผลิต และช่วยในด้านการทำงานเป็นสิ่งที่สะสมมากกว่า ศตวรรษแล้ว เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการมีเหตุและมีผลในตัวเอง

นอกจากคำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ยังมีการใช้คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งเป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สั่งสม สืบทอดกันมา อันเป็นศักยภาพหรือ ความสามารถที่จะใช้แก้ปัญหา ปรับตัว เรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่คือแก่นของสังคม ที่จรรโลงสังคมให้อยู่รอดจนถึงปัจจุบัน (ยิ่งยง เทาประเสริฐ, 2542 : 14)

กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 2) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ที่เกิดจาก ประสบการณ์ในชีวิตของคนผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึก เป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมา ให้เป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ สมัยใหม่ที่จะช่วยให้เรียนรู้ แก้ไขปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้นั้นเอง หากมีการสืบหา เพื่อศึกษา และนำมาใช้ก็จะเป็นที่รู้จักเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ตามยุค สมัยได้

กฤษณา วงศ์สานต์ (2542 : 253) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ ประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ หรือถ่ายทอดต่อกันมาจากสถาบันต่างๆ ในชุมชน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543 : 1) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผน การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติ สืบทอดกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรมนุษย์หรือองค์ความรู้ก็ได้

ธวัช ปุณโณทก (2531 : 40) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบทอดกันมา ทั้งทางตรงคือ ประสบการณ์ด้วยตัวเองและทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จาก ผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สะสมสืบทอดกันมา

วุฒิเลศ เทวกุล (2538 : 9) ได้ให้นิยามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่าเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ซึ่งได้มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์เป็นระยะเวลานาน และชาวบ้านได้นำความรู้เหล่านั้นมาใช้ในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิต

สำเนียง สร้อยนาคพงษ์ (2539 : 23) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิใช่เป็นการจัดตั้งเพื่อการ “กลับไปสู่” สังคมแบบดั้งเดิม หากเป็นเพียงการถ่ายทอดประสบการณ์ซึ่งได้รับโดยตรงจากชาวบ้าน ออกมาเสนอให้ผู้ทำงานพัฒนาทั้งหลาย ได้ตระหนักถึงภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชาวบ้าน การปลูกสำนึกรับรู้ในคุณค่าทางการศึกษาของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงนับเป็นเงื่อนไขเบื้องต้น ที่จะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น หลักสูตรและกระบวนการการเรียนการสอนจะต้องสัมพันธ์สอดคล้องทั้งต่อพื้นฐานแวดล้อมและปัญหาของความต้องการในการพัฒนาประเทศไทยเพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยเป็นองค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น และรวมถึงงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (กระทรวงพาณิชย์. 2552 : 9)

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทองค์ความรู้ของกลุ่มบุคคลท้องถิ่น เช่น การผลิตอาหารและเครื่องดื่ม การผลิตผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร การผลิตผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ และการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้ หิน โลหะ แก้ว เซรามิก ดินเผา เครื่องหนัง และอื่นๆ

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น เรื่องเล่าพื้นบ้าน กวีนิพนธ์พื้นบ้าน ปริศนา พื้นบ้าน เพลงพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน การฟ้อนรำพื้นบ้าน ละครพื้นบ้าน จิตกรรมพื้นบ้าน ประติมากรรมพื้นบ้าน หัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องแต่งกายพื้นบ้าน และสิ่งทอพื้นบ้าน ซึ่งกระบวนการที่ขึ้นเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ

- 2.1 ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

- 2.2 ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

- 2.3 ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเอง (รัตนะ บัวสนธิ์. 2539 : 26)

ดังนั้นภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของความรู้ชาวบ้าน (เสรี พงศ์พิศ. 2529 : 18) ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเป็นความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้นๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้อย่างหลากหลายผสมผสานกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพ และอื่นๆ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนนั่นเอง

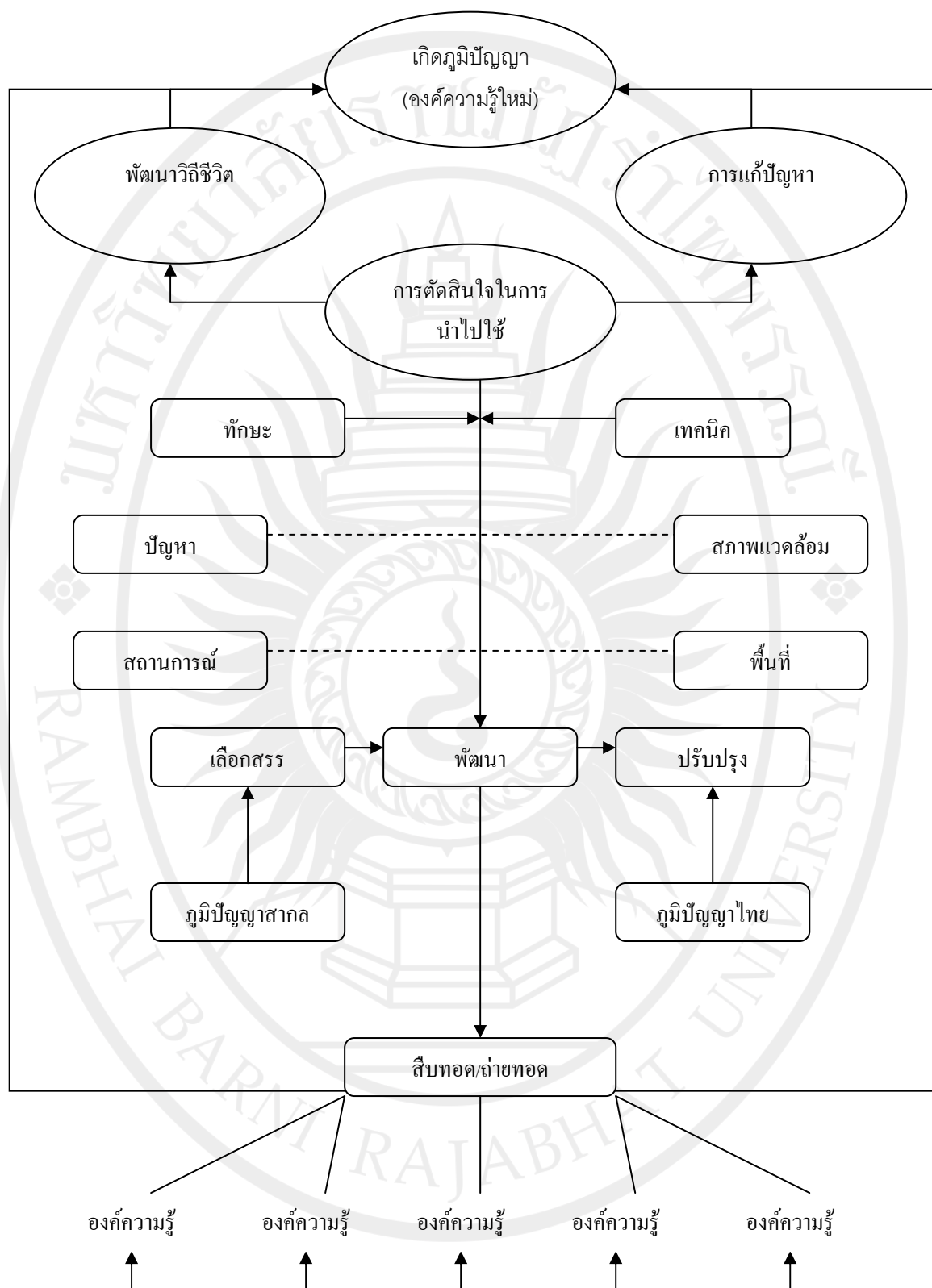
ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจากวัฒนธรรมชุมชนเป็นความรู้ความสามารถของชาวบ้านในชุมชนต่อการดำรงชีวิตที่สั่งสมกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีเอกลักษณ์องค์รวมเชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างเข้าด้วยกัน แสดงออกถึงการเกื้อกูลระหว่างคนกับธรรมชาติ รวมทั้งคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านเป็นอยู่เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการคิด ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้มากที่สุดและสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น (ประเวศ วะสี, 2530 : 32) ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการกลั่นกรองมาจากประสบการณ์ของชาวบ้านซึ่งเกี่ยวกับความเป็นจริงทางสังคมในวิถีชีวิตแบบพื้นบ้าน มีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางพื้นฐานทำให้ชาวบ้านเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต ทั้งนี้ วิจิต นันทสุวรรณ (2528 : 8-10) ได้กล่าวถึงที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. การถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างวัย ในแง่ของชุมชนในหมู่บ้าน คนๆ หนึ่งตั้งแต่เกิดจนถึงเสียชีวิตมีการแบ่งลำดับทางวัยวุฒิเป็น 5 ช่วง คือ ช่วงวัยเด็ก ช่วงวัยหนุ่มสาวจนถึงบวชเรียน ช่วงแต่งงานมีครอบครัว ช่วงวัยกลางคน และช่วงวัยชรา โดยทั้ง 5 ช่วงมีการถ่ายทอดประสบการณ์กันตลอด
2. การเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆ ซึ่งชุมชนเป็นสถาบันที่สะสมประสบการณ์ ภูมิปัญญาที่คนรุ่นหนึ่งได้สรุปไว้และถ่ายทอดให้คนอีกรุ่นหนึ่ง สถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในวิถีชีวิตของชาวบ้านและมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ คือ ครอบครัว วัด พิธีกรรมต่างๆ และการทำมาหากิน
3. การเรียนรู้เชิงประจักษ์ลักษณะเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคมแล้ว ความเข้าใจนั้นมาจากการได้รู้ได้เห็น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ในตลอดช่วงชีวิต การสะสมจากการปฏิบัตินี้ ทำให้ประจักษ์ชัดถึงการสะสมจากประสบการณ์การเข้าร่วมและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการขับเคลื่อนของวิถีชีวิตชุมชน

การเกิดของภูมิปัญญา

การเกิดของภูมิปัญญา มีกระบวนการที่เกิดจากการสืบทอด ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ แล้วพัฒนา เลือกรสร ปรับปรุงองค์ความรู้เหล่านั้นจนเกิดทักษะและความชำนาญที่สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยแล้วเกิดภูมิปัญญา (องค์ความรู้ใหม่) ที่เหมาะสมและสืบทอดพัฒนาต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด ดังภาพประกอบ 2 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 11-26)

ภาพประกอบ 2 การเกิดของภูมิปัญญา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 11

องค์ประกอบของภูมิปัญญา

เอี่ยม ทองดี (2542 : 5-6) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาจะมีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างน้อยต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. ความคิด เป็นสิ่งที่มีติดตัวมาแต่กำเนิดที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่างๆ ทำหน้าที่ออกคำสั่งให้ร่างกาย นักมนุษยวิทยาเชื่อว่าเป็นการทำงานที่อยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์ สังเคราะห์จากและสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

2. ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่างๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิความรู้ ปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎี ญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้นความรู้เรื่องเวลา อวกาศ เนื้อสาร สัมพันธภาพ และความเป็นเหตุเป็นผล องค์ความรู้เป็นหมวดๆ ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวมาข้างต้น

3. ความเชื่อเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ โดยมนุษย์แต่ละกลุ่มจะมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือ ความศรัทธาหรือความยึดมั่นถือมั่น เป็นแกนสำคัญในการดำเนินชีวิต และมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีหลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากมี อยากเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำและปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งนั้น ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่างๆ ทางกาย และความคิด โดยสรุปค่านิยมคือ สิ่งในกลุ่มสังคมหนึ่งๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีค่าควรแก่การทะนุถนอมหรือเห็นว่าถูกต้องดีงาม ค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญาเป็นบ่อเกิดของพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

5. ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นจากบุคคลหรือชุมชนพิจารณาและใคร่ครวญโดยรอบคอบ แล้วจึงลงมติตัดสินใจว่าควรแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ขอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำหรือดำเนินการ ฯลฯ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

6. ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชนในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกันกับสิ่งที่เรียกว่า พรสวรรค์ ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางกายและจิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องแตกต่างกัน ฉะนั้นความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

7. ความฉลาดมีไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ในจิตใจ หรือจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้แก้ไข ป้องกัน ควบคุมสถานการณ์ต่างๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไปตามที่ตนเองหรือชุมชนต้องการ

ดังนั้น องค์ประกอบของภูมิปัญญาจึงมีส่วนสำคัญทำให้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เกิดคุณค่าควรแก่ความภูมิใจ ซึ่งได้แก่ ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการจากสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม ความรู้ อาจเกิดจากภูมิความรู้ที่ได้จากการทดสอบทดลองหลายครั้งจนได้ความรู้ที่แท้จริง ความเชื่อมั่นอันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่มีบาปบุญคุณโทษ และจิตวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้อง ค่านิยมที่คนในสังคมให้การยกย่องเชิดชูว่าเป็นสิ่งดีงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้มีการสืบทอดแก่ลูกหลาน ความเห็นเกิดจากการพิจารณาอย่างรอบคอบของชุมชนจนเกิดการยอมรับด้วยความจริงใจ ความสามารถอันเกิดจากพรสวรรค์หรือการฝึกฝนจนสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ ความฉลาดมีไหวพริบการแก้ไขปัญหา ย่อมที่เกิดขึ้นย่อมเป็นส่วนประกอบของภูมิปัญญาทั้งสิ้น (พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก, 2551 : 8)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2535 : 77-78) ได้แบ่งลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นเอาไว้ 5 ลักษณะ คือ

1. ภูมิปัญญาเป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องหรือหน่วยสังคมใด ๆ เป็นข้อมูลเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ผู้หญิง ผู้ชาย เป็นต้น
2. ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใดๆ ของสังคมนั้นมีความเชื่ออาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง
3. ภูมิปัญญา คือ ความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหาเกี่ยวกับหน่วยสังคมใดที่จะกล่าว เช่น ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เป็นต้น
4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ในครอบครัว เป็นต้น
5. ภูมิปัญญาทางพฤติกรรม เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติของคนในครอบครัว จนทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้

นอกจากนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 : 3) ได้แบ่งลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประการ คือ

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาเป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านเล็งเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาต้องดูความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ นั้นอย่างไร

2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดการสั่งสมและกระจายความรู้นั้น ไม่ได้ลอยอยู่เฉยๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน ชุมชน สั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวบุคคลๆ หนึ่ง โดยมีกระบวนการที่ทำให้สั่งสมความรู้

3. การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มีกระบวนการที่ถ่ายทอดซ้ำซ้อน ถ้าต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น จำเป็นต้องทำความเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นด้วย

4. การสร้างสรรค์และปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้าน ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูกปรับเปลี่ยนตลอดเวลาโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านนั่นเอง

ประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (มณีนภา ชุตินุตร. 2538 : 21)

1. คติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ที่ถ่ายทอดกันมา
2. ศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิต

ที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา

3. การประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับเวลา

4. แนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีที่สมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชนเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

สถาบันราชภัฏนครปฐม (2545 : 22) ได้แบ่งประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น การจักสาน ทอเสื่อ สานกระด้ง การช่าง การทอผ้า เป็นต้น

3. ด้านการแพทย์แผนไทย เช่น หมอสมุนไพร หมอยากลางบ้าน หมอนวดแผนโบราณ และหมอยาหม้อ เป็นต้น

4. ด้านการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ การทำแนวปะการังเทียม และการอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน เช่น ผู้นำในการจัดกองทุนของชุมชน ผู้นำในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการรักษายาบาล เป็นต้น

6. ด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น วาดภาพ (จิตรกรรม) การปั้น (ประติมากรรม) นาฏศิลป์ ดนตรี การแสดง และการละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น

7. ด้านภาษาและวรรณกรรม เช่น ความสามารถในการอนุรักษ์และสร้างผลงานด้านภาษา วรรณกรรมท้องถิ่น และการจัดทำสารานุกรมภาษา เป็นต้น

8. ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เช่น ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อ และประเพณีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การถ่ายทอดวรรณกรรม คำสอน และการประยุกต์ประเพณีบุญ เป็นต้น

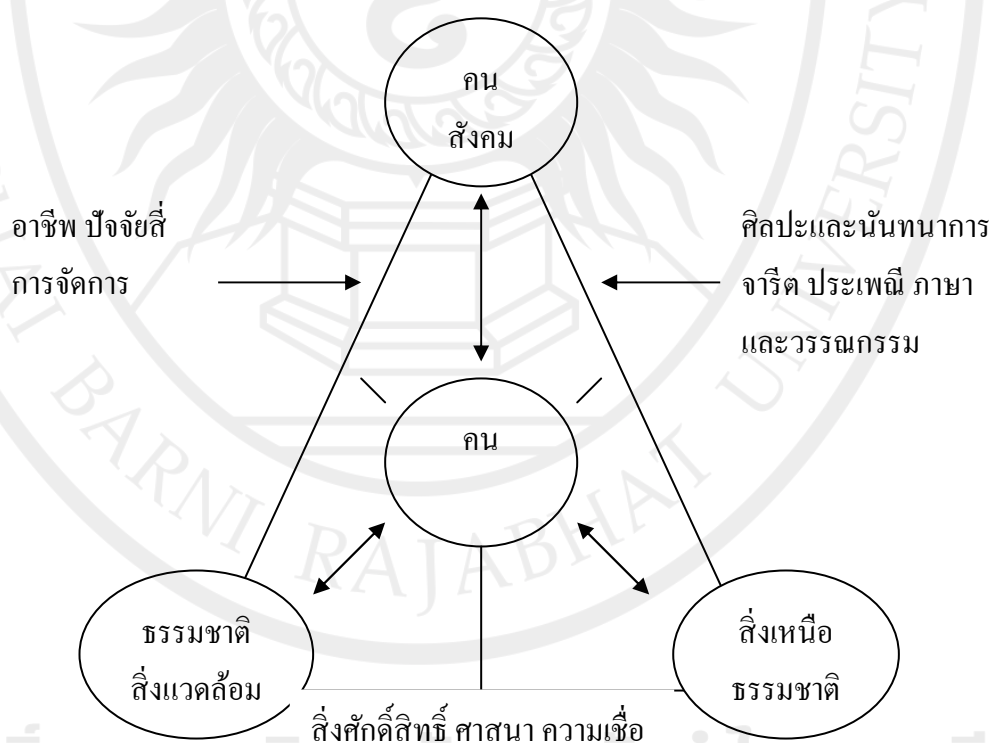
9. ด้านโภชนา เช่น ความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์และปรุงแต่งอาหารและยา ได้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในสภาวะการณ์ต่างๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าบริการส่งออก ที่ได้รับความนิยมมาก เป็นต้น

10. ด้านองค์กรชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ศูนย์สาธิตการตลาด กลุ่มออมทรัพย์ องค์กรด้านการตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มจักสาน และกลุ่มผ้าทอ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา

จากความหมายและลักษณะของภูมิปัญญาตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ซึ่งภูมิปัญญาสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ได้แก่

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม สัตว์ และพืชพรรณชาติ
2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือชุมชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถสัมผัสได้

ภาพประกอบ 3 ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญา

ที่มา : ยิ่งยง เทาประเสริฐ. 2542 : 18

ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งสะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพเหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นชัดเจนดังภาพประกอบ 3 จะเห็นได้ว่าลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม แสดงออกในลักษณะของภูมิปัญญาในการดำเนินวิถีชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ การบริหารจัดการองค์กร ตลอดจนการประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น ทั้งนี้ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคมแสดงออกมาในลักษณะจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะและนันทนาการ ภาษา และวรรณกรรม ตลอดจนการสื่อสารต่างๆ

ส่วนภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ จะแสดงออกมาในลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา และความเชื่อต่างๆ สรุปได้ว่าภูมิปัญญาจะเป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของกลุ่มนั้นๆ ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ประยุกต์ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย (ยิ่งยง เทาประเสริฐ, 2542 :18-19)

การถ่ายทอดภูมิปัญญา

การสร้างสรรค์และสั่งสมภูมิปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีการพัฒนามายาวนาน แม้สังคมมนุษย์จะมีการเปลี่ยนแปลงไป แต่มนุษย์ยังคงมีการเรียนรู้และคงอยู่เสมอ

1. กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2536 : 46-48) ได้ศึกษาวิเคราะห์และประมวลลักษณะการเรียนรู้ของชาวบ้าน จนก่อเกิดการพัฒนาภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1.1 เริ่มแรกในบรรพกาล มนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงและรักษาเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอดด้วยการลองผิดลองถูก เรียนรู้ในการหาอาหาร การต่อสู้กับภัยธรรมชาติ การรักษาพยาบาลการเจ็บป่วย การต่อสู้เพื่อแย่งชิงสิ่งของหรือที่อยู่ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและเผชิญโชคด้วยการเลียนแบบต่างๆ เมื่อประสบความล้มเหลวก็ถึงกับชีวิตดับหรือบาดเจ็บ แต่ถ้าสำเร็จก็ได้อาหารหรือสิ่งของ เป็นต้น จากประสบการณ์ของการลองผิดลองถูก มนุษย์ก็สะสมความรู้ความเข้าใจของตนไว้แล้วถ่ายทอดส่งต่อแก่ลูกหลานของตน เมื่อเวลาผ่านไปสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติก็กลายเป็นจารีตธรรมเนียมหรือข้อห้ามทางวัฒนธรรมของกลุ่มนั้นๆ เมื่อเวลาผ่านไปมนุษย์อาจลืมเหตุผลที่มาของธรรมเนียมปฏิบัติไปแล้วรู้เพียงแค่ว่าในสังคมของคนประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น จึงอยู่รอดปลอดภัยหรือแก้ไขปัญหาได้ ความรู้และประสบการณ์เหล่านี้ได้รับการทดสอบอยู่ตลอดเวลาในการดำเนินชีวิตจริง บ่อยครั้งที่ภูมิปัญญา

เหล่านี้ใช้การต่อไปไม่ได้เพราะเหตุปัจจัยเปลี่ยนไป ซึ่งสถานการณ์เปลี่ยนไปมนุษย์ต้องใช้ปัญญา ขบคิดแก้ไขปัญหาได้ก็จะจดจำความคิดและวิธีปฏิบัตินั้นไว้ต่อไป ถ้าล้มเหลวก็จะเป็นข้อห้าม ด้วยการสั่งสมประสบการณ์ดังกล่าว มนุษย์ก็สั่งสมปัญญาในการดำรงชีวิตไว้มากขึ้นและเล็กลง

2. มนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือทำจริง ในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง เช่น การเดินทาง การปลูกพืช การสร้างบ้าน และการต่อสู้ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ชาวบ้านในภาคเหนือของประเทศไทย เรียนรู้จากการร่วมกันจัดระบบเหมืองฝายเพื่อการกสิกรรมในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำระหว่างเขา แล้วค่อย ๆ พัฒนาขึ้นเป็นระบบความสัมพันธ์ในการแบ่งปันน้ำระหว่างคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มแม่น้ำเดียวกัน ชาวอีสานเรียนรู้ที่จะแสวงหาแหล่งดินค้ำน้ำชุ่มเป็นที่ทำกินหรือขุดสระไว้เป็น บาราย รอบทิวสถาน เพื่อเลี้ยงชุมชน ชาวบ้านภาคกลางเรียนรู้ที่จะอยู่กับภาวะน้ำหลาก น้ำท่วม และน้ำลด ด้วยการปลูกเรือน ได้สูงชันเดินทางด้วยเรือ และทำนา ทำไร่ ให้สอดคล้องกับฤดูกาล ส่วนชาวบ้านภาคใต้เรียนรู้ที่จะพึ่งพากันระหว่างคนอยู่ต่างถิ่น ต่างทำเลกันในเขตเชิงเขา ลุ่มน้ำ และชายทะเลด้วยการผูกไมตรี แลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างพื้นที่ การเรียนรู้และสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ในสถานการณ์จริง และส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลานแบบค่อยเป็นค่อยไปจนกลายเป็นธรรมเนียมหรือวิถีปฏิบัติ

3. การถ่ายทอดความรู้ ซึ่งมาจากการลงมือปฏิบัติจริงและได้พัฒนาถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังด้วยการสาธิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า (Oral Tradition) ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิต และการสร้างองค์ความรู้เป็นลายลักษณ์อักษร (Literary Tradition) ซึ่งโดยทั่วไป การถ่ายทอดภูมิปัญญาของชาวบ้านทุกภาคจะนิยม 2 วิธี คือ สาธิตวิธีการ และสอนในลักษณะบอกเล่า ในกรณีที่เป็นศิลปะวิทยาการระดับที่มีความซับซ้อนหรือลึกซึ้ง จึงจะใช้วิธีลายลักษณ์ในรูปของตำรา เช่น ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์ หรือผูกเป็นวรรณกรรมคำสอน คำดัดเตือน สุภาษิต กลุ่มือ แผนที่ เป็นต้น การถ่ายทอดโดยวาจาและลายลักษณ์อักษรหรือการสาธิตไม่ตายตัว แต่จะปรับเปลี่ยนไปตามเหตุและปัจจัยที่อยู่ในการรับรู้ของเจ้าของวัฒนธรรม บางกรณีความรู้ที่สั่งสมไว้ก็อาจลบลอยหรือสูญหายไป

4. การเรียนรู้โดยพิธีกรรม กล่าวในเชิงจิตวิทยา พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนมีส่วนร่วมรับคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นความเข้าใจไว้ในตัวเป็น การตอบย้าความเชื่อ กรอบศีลธรรม จรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติและความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธาความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็นการสร้างแสดง ความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ถึงแม้จะเน้นผลที่เกิดต่อสำนึกของผู้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้พิธีสืบชะตาแม่น้ำ สืบชะตาเมือง บวชต้นไม้ บวชป่า พิธีอุปสมบท พิธีบั้งสุก เป็นต้น จึงเกิดผลทางใจแก่ผู้ร่วมพิธีและมีผลในการวางบรรทัดฐานความประพฤติ ตลอดจนควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมเป็นอันมาก รวมทั้งตอกย้ำความสำคัญของคุณค่าทางสังคม

อย่างมีพลังด้วยพิธีกรรม จึงมิใช่เรื่องเหลวไหลหรือมง่ายแต่เป็นกรรมวิธีในทางวัฒนธรรมที่มีผลในการปลูกฝัง บ่มเพาะความเชื่อ คุณค่าและแนวทางประเพณีที่พึงประสงค์ตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประเพณี แม้แต่ในสังคมสมัยใหม่ที่นับถือว่าเป็นเหตุเป็นผลต่อกันของสรรพสิ่ง และให้ความสำคัญต่อข้อมูลเชิงประจักษ์ พิธีกรรมก็ยังมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ทางจิตวิญญาณอยู่นั่นเอง เพราะมนุษย์ก็ยังเป็นมนุษย์ที่มีใค้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของวิทยาศาสตร์ฝ่ายเดียว

5. ศาสนาทั้งในด้านหลักคำสอน ศีลวัตรปฏิบัติตลอดจนพิธีกรรมและกิจกรรมทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในเชิงการเรียนรู้ล้วนมีส่วนต่อกำเนิดปัญหาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิตในกรอบและบรรทัดฐานความประพฤติและความมั่นคง ความอบอุ่นทางจิตใจเป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่คนในการเผชิญชีวิตบนความไม่แน่นอนอันเป็นสัจธรรมอย่างหนึ่งของสถาบันศาสนา จึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ สำหรับพระพุทธศาสนาในชั้นปรมัตถ์ก็มีผลต่อการพัฒนาจิตวิญญาณให้อิสระจากความทุกข์ยากทั้งปวง สำหรับบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติ ศาสนาจึงเป็นหลักในการหล่อหลอมบ่มเพาะทั้งความประพฤติ สติปัญญา และอุดมการณ์แห่งชีวิตไปพร้อมกัน ถือได้ว่าเป็นการศึกษาที่มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนที่นับถือศาสนานั้นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งเป็นแก่นและกรอบในกระบวนการจัดกลาทางสังคม (Socialization) ด้วย อย่างไรก็ตามสถาบันศาสนาอ่อนกำลังมากในปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกหลายประการวิถีชีวิตที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางจิตวิญญาณกับวิถีชีวิตที่ให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเดินสวนทางกันและขัดแย้งกัน เมื่อเป็นเช่นนี้จุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้ก็เดินสวนทางกันไปด้วย

6. การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในด้านชาติพันธุ์ ถิ่นฐานการหากิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการเรียนรู้ขยายตัว มีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้าผสมผสานกลมกลืน ขัดแย้งบ้าง แต่ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย กว้างขวางในด้านสาระ รูปแบบและวิธีการ กระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมจึงมีพลวัตรไหลโผนกว่าเดิม ส่วนหนึ่งไปกับกระแสเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ส่วนหนึ่งไปกับโลกกายภาพหรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และอีกส่วนหนึ่งมุ่งเน้นไปทางจิตวิญญาณ ขณะเดียวกันก็มีการกระจายเครือข่ายและการขยายตัวของการเรียนรู้อย่างกว้างขวางหลากหลายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน สังคมไทยจึงกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีทางเลือก (Options) ให้แสวงหามากมายไม่รู้จบ และมีเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ที่มีภูมิปัญญาทั้งเก่าและใหม่ให้พิจารณาอย่างเอนกอนันต์

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Culture Reproduction) การแก้ปัญหาทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมได้มีคนพยายามเลือกเฟ้นความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมาในสังคมมาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับฐานความเชื่อเดิม ขณะเดียวกันก็แก้ปัญหาในบริบทใหม่ได้ในระดับหนึ่ง การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคม

การจัดการภูมิปัญญาไทย

การจัดการภูมิปัญญาไทยแบ่งออกได้เป็น 3 อย่าง คือ (พิรเดช ทองอำไพ. ออนไลน์ : ม.ป.ป.)

1. การอนุรักษ์ มีอยู่ยังไม่ตาย แต่กำลังจะหมดไป อนุรักษ์เพื่อให้หยุดยั้งตรงนั้น หรือให้ลดน้อยลงในอัตราที่ช้าลง

2. การรื้อฟื้น ตายไปแล้ว หาไม่เจอแล้ว แต่เห็นว่าจำเป็นและสำคัญ ต้องรื้อและพัฒนาขึ้นมาใหม่ จนกระทั่งกลายเป็นภูมิปัญญาที่ร่วมสมัย หรือใช้ได้ในปัจจุบัน

3. นำภูมิปัญญาของเดิมที่มีอยู่พัฒนาต่อยอดขึ้นไป

ซึ่งทั้ง 3 แนวทางนี้คือแนวทางในการจัดการภูมิปัญญาไทย เพราะฉะนั้นแยกประเภทให้ออก เพราะแต่ละอย่างจะมีกิจกรรมในการทำที่ไม่เหมือนกัน มีกลยุทธ์ หรือวิธีการไม่เหมือนกัน ประเด็นนี้ต้องแยกให้ออกว่าสิ่งใดอนุรักษ์ สิ่งใดต้องรื้อฟื้น และสิ่งใดที่พัฒนาต่อยอดได้

ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสมความรู้ และประสบการณ์อันยาวนานโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ลักษณะต่าง ๆ แล้วเลือกสรรนำมาประพฤติปฏิบัติ ปรับปรุง พัฒนาให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเอง และคนในสังคม แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยทั่วไปที่นิยมใช้กันในทุกภูมิภาค ได้แก่ สาธิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า หรือการสอนด้วยวาจา ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิต และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ ในรูปของตำรา เช่น ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์ ฯลฯ หรือผูกเป็นวรรณกรรม คำสอน คำดั่ง ภาษิต คู่มือ แผนที่ และตำนาน นิทาน ฯลฯ นอกจากวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวแล้วยังใช้วิธีฝึกปฏิบัติ วิธีบรรยายประกอบการสาธิต วิธีบอกเล่า/บรรยาย วิธีเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ วิธีจัดเป็นรูปแหล่งเรียนรู้ และวิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่ออีกด้วย

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่นิยมใช้กันอยู่ทุกภูมิภาคมีดังต่อไปนี้

1. การบอกเล่า บรรยายด้วยวาจาเป็นวิธีที่ผู้ถ่ายทอดเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบายหรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สังคมของตนให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดในรูปของคำพูด โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องเป็นฝ่ายเตรียมเนื้อหาที่จะพูด วิธีนี้ผู้ถ่ายทอดจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ส่วนผู้รับการถ่ายทอดจะเป็นผู้รับฟัง และจดจำ ความรู้หรือบันทึกสาระสำคัญต่างๆ ที่ได้รับฟังตามไปด้วย

2. การสาธิตเป็นวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ผู้ถ่ายทอดแสดงหรือกระทำพร้อมกับการบอกหรืออธิบายให้ผู้รับการถ่ายทอดได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้ การสาธิตที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การสาธิตวิธีการและการสาธิตประกอบการบรรยาย

3. การปฏิบัติจริงอาจหมายถึงการฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ผู้รับการถ่ายทอดลงมือกระทำจริงในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง โดยผู้ถ่ายทอดเป็นผู้คอยแนะนำ

ตรวจสอบและแก้ไขเพื่อให้กระบวนการปฏิบัติถูกต้องตามขั้นตอน และได้ผลงานตามที่ต้องการ ด้วยวิธีการนี้ผู้รับการถ่ายทอดจะได้เรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์ไปที่ละเล็กละน้อย จนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง นับเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เน้นทักษะกระบวนการ และผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติ

4. วิธีถ่ายทอดโดยให้เรียนรู้จากสื่อด้วยตนเองเป็นวิธีที่จัดเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาในรูปของสื่อประสมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจด้วยตนเองมากที่สุด เช่น บทเรียนแบบโปรแกรม ศูนย์การเรียนรู้ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

5. วิธีถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ในลักษณะต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ตลาดนัดภูมิปัญญา เป็นต้น โดยจัดเป็นแหล่งสำหรับการเรียนรู้ ถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เปิดเผยกว้างสำหรับทุกคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา การถ่ายทอด โดยวิธีนี้อาจรวมหมายถึงการใช้วิถีสัญลักษณ์ในรูปของคำราต่างๆ ที่บันทึกไว้

6. วิธีถ่ายทอดโดยใช้การแสดงพื้นบ้านเป็นสื่อเป็นวิธีที่ใช้การแสดงที่ชาวบ้านนิยมชมชอบ เป็นสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางภูมิปัญญา โดยที่ผู้รับการถ่ายทอดจะได้รับความเพลิดเพลิน ไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้

7. วิธีถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์ เช่น คำราต่างๆ และในรูป ของสื่อต่างๆ เช่น วิดีทัศน์ในรูปของวีซีดี/ดีวีดี เทปเสียง หรือแผ่นซีดีเสียง รวมถึงเว็บไซต์ เพื่อให้ คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และสืบสานภูมิปัญญาต่อไป ไม่ให้สูญหาย

อย่างไรก็ตามวิธีการถ่ายทอดที่กล่าวมานี้ แม้ว่าจะเป็นวิธีที่นิยมใช้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญา แต่ไม่ได้หมายความว่าวิธีใด จะดีกว่าวิธีใด คงไม่มีวิธีการถ่ายทอดใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด หากอยู่ที่การ เลือกใช้วิธีการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอด องค์ความรู้ที่จะถ่ายทอด กลุ่มเป้าหมายที่จะรับการถ่ายทอด และรวมถึงความพร้อมของผู้ถ่ายทอดเอง ซึ่งอาจต้องใช้หลายวิธี ผสมผสานกันไป จึงจะช่วยให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาเกิดประสิทธิภาพสูงสุด(ธีระ เสนิงค์ ณ อรุณา. ม.ป.ป : 8)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ วัฒนธรรมพื้นฐานของเรา การพัฒนาควรจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคง และหาสิ่งอื่นมาตกแต่งประดับประดาตามที่เหมาะสมหาใช้การพัฒนาที่ขาดออกจากฐานเดิมของตนเอง ซึ่งจะทำให้โยกคลอนได้ง่าย รัฐบาลและสาธารณะควรทำความเข้าใจความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป ในอนาคต

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ก่อเกิดและสืบทอดกันมาในชุมชน เมื่อชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ไปพร้อมกับสังคมสมัยใหม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นก็มีการปรับตัวเช่นเดียวกัน ปัจจุบันความรู้จำนวนมาก

ได้สูญหายไปเพราะไม่มีการปฏิบัติสืบทอด เช่น การรักษาพื้นบ้านบางอย่าง การใช้ยาสมุนไพรบางชนิด เพราะหมอหายากๆ ได้เสียชีวิตโดยไม่ได้ถ่ายทอดให้กับคนอื่น หรือถ่ายทอดแต่คนต่อมาไม่ได้ปฏิบัติ เพราะชาวบ้านไม่นิยมเหมือนสมัยก่อน ใช้ยาสมัยใหม่และไปหาหมอที่โรงพยาบาลหรือคลินิกกว่าจะงานหัตถกรรมทอผ้าหรือเครื่องเงิน เครื่องเงิน แม้จะยังเหลืออยู่ไม่น้อย แต่ก็ได้ถูกพัฒนาไปเป็นการค้า ไม่สามารถรักษาคุณภาพและมีแบบดั้งเดิมไว้ได้ การลงแขกทำนาปลูกข้าวและปลูกสร้างบ้านเรือน ก็เกือบจะหมดไป เนื่องจากการจ้างงานมากขึ้น แรงงานก็หายากกว่าแต่ก่อน ผู้คนอพยพย้ายถิ่น อีกทั้งการทำมาหากินก็เปลี่ยนจากการทำเพื่อยังชีพไปเป็นการผลิตเพื่อการขาย ผู้คนต้องการเงินเพื่อซื้อ เครื่องบริโภคต่างๆ ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ผู้นำการพัฒนาหลายคนที่มีบทบาทสำคัญในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศเล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น หน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน และการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ประยุกต์ และความรู้ใหม่เพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมนั้น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. ออนไลน์ : ม.ป.ป.)

ความหมายของการอนุรักษ์

การอนุรักษ์มีความหมายที่แตกต่างกันไป โดยผู้เชี่ยวชาญจากหลายสาขาได้ให้ความหมายอย่างกว้าง อาทิ การอนุรักษ์ คือ การสงวนรักษา ป้องกันดูแลเพิ่มคุณค่า ปรับปรุงและพัฒนาใกล้เคียงที่มีความสำคัญและมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมและประวัติศาสตร์ สังคมและเทคโนโลยี ทั้งที่มีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน โบราณวัตถุ โบราณสถาน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะเหล่านั้นไว้ (จารุณี สิริมงคลา, 2532 : 11-12)

การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสິงที่ดั้งเดิมไว้ เช่น ประเพณีต่างๆ หัตถกรรม และคุณค่า หรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม (ราชบัณฑิตยสถาน. ออนไลน์ : ม.ป.ป.)

สุธีรา เป้าโกศลสถิต (2537 : 11) นิยามคำว่าอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่หาได้ยากหรือกำลังจะสูญหายไป เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังในการที่จะติดตาม ศึกษา ค้นคว้า หาร่องรอยความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีต

นิวัฒน์ เรืองพานิช (2528 : 33) กล่าวว่า การอนุรักษ์ใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดและสามารถใช้ได้เป็นเวลานานที่สุดต้องสูญเสียโดยเปล่าประโยชน์ให้น้อยที่สุด ทั้งนี้ต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงมากที่สุด ดังนั้นต้องเข้าใจว่าการอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ ตามกาลเทศะ และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

การอนุรักษ์เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการทำให้วัฒนธรรมนั้นเข้มแข็งอยู่ได้ โดยไม่ต้องปฏิบัติการอย่างใด (คณะกรรมการดำเนินงานและประสานงานวันอนุรักษ์มรดกไทย. 2541 : 24)

เกษม จันทรแก้ว (2541 : 82) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า เป็นการใช้อย่าง สมเหตุสมผล เพื่อการมีใช้ตลอดไป ซึ่งหมายถึงว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไรจึงทำให้มีทรัพยากร เป็นทุนที่สามารถมีให้ตลอดไปได้

จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์ (2541 : 83) ได้สรุปหลักการอนุรักษ์ไว้ดังนี้

หลักที่ 1 การใช้อย่างยั่งยืนทรัพยากรทุกประเภททุกกลุ่มต้องมีการวางแผนการใช้แบบยั่งยืน (Sustainable Utilization) ซึ่งต้องมีการวางแผนใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวทรัพยากร พร้อมทั้งมีการ เลือกเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับประเภทของทรัพยากร ปริมาณการเก็บเกี่ยวเพื่อการใช้ช่วงเวลา ที่จะนำมาใช้เพื่อจำกัด/บำบัดของเสียให้หมดไปหรือเหลือน้อยที่สุด

หลักที่ 2 การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เมื่อมีการใช้ ย่อมเสื่อมโทรมเพราะใช้เทคโนโลยีไม่เหมาะสมเก็บเกี่ยวมากเกินไปเกินความสามารถในการปรับตัวอย่าง มีระบบ จำเป็นต้องมีการฟื้นฟูให้ดีขึ้นก่อนจนทรัพยากรตั้งตัวได้จึงสามารถนำมาใช้ได้ใหม่อีกต่อไป

หลักที่ 3 การสงวนของหายากทรัพยากรบางชนิด/ประเภทมีการใช้มากเกินไป หรือมีการ แปรสภาพเป็นสิ่งที่อื่น ถ้าปล่อยให้มีการใช้ทรัพยากรเกิดขึ้นแล้วอาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ได้ จำเป็น ต้องสงวนหรือเก็บไว้เพื่อเป็นตัวแบบในการผลิตขึ้น

หลักการอนุรักษ์ที่กล่าวมาเบื้องต้น มีความสัมพันธ์กัน นั่นคือ การใช้ทรัพยากรต้องวิเคราะห์ ให้ดีว่ามีทรัพยากรใช้ตลอดไปหรือไม่ ถ้าใช้แล้วทรัพยากรใดที่มีความเสื่อมโทรม หรือใช้มากเกินไป จำเป็นต้องมีการสงวนหรือเก็บรักษาไว้นั่นเอง

เหตุผลในการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อ

1. รักษาเกียรติภูมิของชาติ
2. เป็นประโยชน์แก่การศึกษาในทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ

โดยการอนุรักษ์ทำให้คนรู้จักรากเหง้าของตนเอง มีความภูมิใจและมีความมั่นใจในชาติของตนเอง มีส่วนช่วยอย่างมากต่อความคิดที่จะช่วยปกป้องรักษาชาติของตนไว้ ส่วนใหญ่ผู้สนับสนุนการอนุรักษ์ มักจะให้เหตุผลในเชิงสังคมและวัฒนธรรม (Social Culture Approach) พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก. 2551 : 28) กล่าวว่า เมืองที่ไร้อาคารเก่าเปรียบเสมือนคนที่ไร้ความทรงจำ ส่วนยงธนีสร์ พิมลเสถียร.

2543 : 1) กล่าวเสริมว่า เมืองที่ไม่มีวิญญาณอดีตจะมีความหวังเพียงริบหรี่สำหรับอนาคตเมืองที่เปรียบ กับมนุษย์ที่เป็นมรดกของอดีต จะมีส่วนช่วยนำมาซึ่งเอกลักษณ์และโอกาสของการพัฒนาในสิ่งใหม่ๆ ผู้ที่ไม่สามารถเรียนรู้บทเรียนจากในอดีตได้หรือผู้ที่ไม่ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งเก่าแก่ ก็คือผู้ที่ไม่ สามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้

จากคำกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าผู้ที่สนับสนุนงานอนุรักษ์ไม่ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ แต่เพียงการเก็บไว้ชื่นชมเท่านั้น แต่ให้มุมมองว่าการทำงานบำรุงรักษาไว้เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ให้ดีขึ้นนั่นเอง

พระมหาวิระยุทธ ประสาทนอก. 2551 : 34) ให้เหตุผลของการอนุรักษ์ชุมชนได้ 4 ประการ ดังนี้

1. การอนุรักษ์ชุมชนเพื่อความทรงจำทางวัฒนธรรม (Culture Memory) เนื่องจากการรักษาอาคาร สถานที่เก่า คือ การรักษาหลักฐานทางกายภาพในเชิงประวัติศาสตร์ที่ถ่ายทอดคุณค่าและความสามารถของบรรพบุรุษให้คนในยุคปัจจุบันและอนาคตได้ศึกษาและชื่นชม

2. การอนุรักษ์ชุมชนเพื่อรักษาปฏิสัมพันธ์ในชุมชน (Successful Polemics) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เห็นได้จากกิจกรรมที่ทำร่วมกันในสถานที่หนึ่ง ความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นได้สมบูรณ์เมื่อมีความสมดุลระหว่างคน กิจกรรมและสภาพแวดล้อม แต่เดิมความสัมพันธ์ของคนจะแน่นแฟ้น ชัดเจน แต่เมื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การตัดถนนผ่านกลางชุมชนหรือมีการกำหนดกฎหมายการใช้ที่ดิน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวหายไป เนื่องจากการพัฒนาดังกล่าวไปรบกวนสมดุลของคน กิจกรรม และสภาพแวดล้อม การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมของชุมชนจะช่วยป้องกันปัญหานี้ได้และคงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ในสังคม

3. ความหลากหลายของสภาพแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาสมัยใหม่ ทำให้สังคมไม่มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เคยมีเอกลักษณ์ต่างๆ กันไปในแต่ละท้องถิ่นตามลักษณะของพื้นที่ ถิ่นนั้นได้รับการเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะคล้ายกันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะวัสดุสมัยใหม่มีการผลิตที่เป็นอุตสาหกรรมและราคาถูกได้เข้ามาแทนฝีมือช่างอนุรักษ์ จะช่วยให้สามารถคงลักษณะพื้นถิ่นและช่วยรักษาฝีมือช่างไว้ได้ ข้อดีคือ ชุมชนจะไม่จำเป็นต้องพึ่งพาลักษณะการผลิตและเทคโนโลยีระดับสูงมากขึ้น ทำให้การไหลออกของทรัพยากร อาทิ เงินทุน น้อยลง

4. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยการอนุรักษ์จะยังประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ 2 ประการ ซึ่งประการแรกเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการสร้างอาคารขึ้นมาใหม่ ส่วนประการที่สอง คือ ชุมชนที่เก่าได้รับการอนุรักษ์ไว้ จะเป็นสถานที่ที่น่าสนใจแก่ผู้มาเยือนนั่นเอง แต่ทั้งนี้ในการอนุรักษ์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจยังเป็นข้อถกเถียงที่ยังหาข้อสรุปไม่ได้ จึงไม่ควรพิจารณาว่าจะนำวิธีทางเศรษฐกิจเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในเหตุผลเพื่อการอนุรักษ์หรือไม่

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย (ธวัช ปุณโณทก. 2531 : 24)

1. การค้นคว้าวิจัย ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบัน

2. การอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนท้องถิ่นตระหนักคุณค่า และความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ โดยสร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิธีกรรมท้องถิ่นหรือพิธีกรรมชุมชน เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

3. การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

4. การพัฒนา การริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพ ควบนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5. การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมามีเลือกสรร กลั่นกรอง ด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ

6. ส่งเสริมกิจกรรม โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

7. การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

8. การเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย (ศิริพร ดาบเพชร คมคาย มากบัว และประจักษ์ เป๊ะสกุล, 2551 : 12) ภูมิปัญญาไทยเป็นสิ่งดีงามคู่สังคมไทย ซึ่งคนไทยควรภาคภูมิใจ และช่วยกันอนุรักษ์ให้ดำรงอยู่ต่อไป แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การตั้งสถาบันในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่มีการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นต้น

2. สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยต้องมีผลงานที่เป็นรูปธรรมและเข้าถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนเพื่อให้ภูมิปัญญาไทยกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

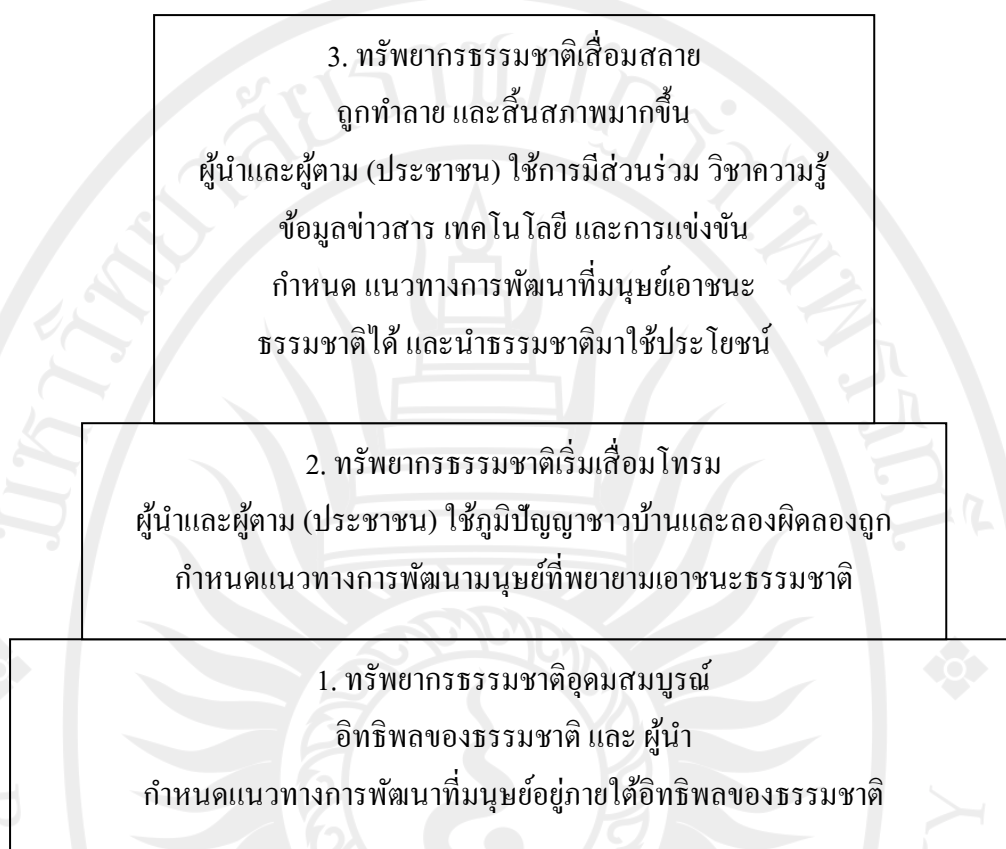
การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

กล่าวว่าการพัฒนาถูกนำมาใช้ครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้นำมาใช้
เรียกการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในทวีปยุโรปอันเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้
แรงงานจากคนและสัตว์เป็นพลังงานจากเทคโนโลยี เช่น เครื่องจักรเครื่องยนต์ต่างๆ ทำให้วิถีการ
ดำรงชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลายประการ โดยนักเศรษฐศาสตร์นำคำว่า การพัฒนาใช้เพื่อเรียก
วิธีการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของชาวยุโรปในขณะนั้นให้สูงขึ้น และเป็นที่ยอมรับ
ของนักสังคมศาสตร์ทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประเทศต่างๆ
ต้องทำการปรับปรุงแก้ไขสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองให้พินถิ่นสภาพเดิมนั่นเอง
(สมยศ พ่วงหัว, 2534 : 178-179)

ก่อนที่จะศึกษาความหมายของการพัฒนา ควรทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา อริบยาได้ว่า สืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม หมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่มไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีข้อยกเว้นที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว เผ่าพันธุ์ (Tribe) ชุมชน (Community) สังคม (Society) และประเทศ (Country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” และ “ผู้ตาม” คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่ม รวมทั้งมี “การควบคุมดูแลภายในกลุ่ม” หรือ “การจัดระเบียบภายในกลุ่ม” ซึ่งอาจเรียกว่า

การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุข และในบางกรณี การควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อ ประสานงาน การต่อสู้ หรือการ ทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับ ประเทศอาจเรียกว่า “นักบริหาร” หรือ “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้ เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหาร แต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่า นักพัฒนาและการพัฒนา ตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่าที่ใดมีกลุ่ม ที่นั่น ย่อมมีการพัฒนา

ในมุมมองของนักพัฒนา สภาพของกลุ่มในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากร ธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิตและการ ประกอบอาชีพของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนั้น ไม่ซับซ้อนและจำนวนประชากรก็มีไม่มาก ต่อมา เมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวน เพิ่มขึ้น ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกัน ทรัพยากร ธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำและผู้ตาม คือ ประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติ ได้ใช้ภูมิปัญญา ชาวบ้าน (Folk Wisdom) และการลองผิดลองถูก (Trial and Error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา และการประกอบอาชีพ เมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่และมั่นคงขึ้นเป็นประเทศ ธรรมชาติและทรัพยากร ธรรมชาติถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมาก บางส่วนเสื่อมสลาย ถูกทำลาย และสิ้นสภาพไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับผู้นำ และผู้ตามหรือประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นำวิชาความรู้ที่เป็นศาสตร์ หรือความรู้ ที่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศเพื่อเร่งปริมาณและเวลาในการทำงานและการผลิต เป็นต้น เหล่านี้ ทำให้ผู้นำประเทศต้องค้นหาแนวทางการพัฒนาต่างๆ เพื่อเอาชนะ ธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติน้อยลง หรือไม่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ที่กล่าวมานี้ ถือว่า เป็นวิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาของมนุษย์ (ผู้นำและผู้ตาม) ที่ล้วนเกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติ โดยเริ่มต้นจาก หนึ่ง การพัฒนาในสภาพที่มนุษย์อยู่ภายใต้ อิทธิพลของธรรมชาติ และวิวัฒนาการมาเป็นสอง การพัฒนาที่มนุษย์พยายามเอาชนะธรรมชาติ จากนั้น จึงเป็นสาม การพัฒนาที่มนุษย์เอาชนะธรรมชาติได้ และนำธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ ทั้งหมดนี้เป็นการพัฒนา เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น (Better Change) ช่วยเพิ่มอัตราเร่งในการทำกิจกรรม หรือการผลิตให้รวดเร็วขึ้น (Better Speed) และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น (Better Life) กว่าเดิมทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ ดังภาพประกอบ 4 (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ออนไลน์ : ม.ป.ป.)

ภาพประกอบ 4 วิวัฒนาการของแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา

ที่มา : วิรัช วิรัชนิการวรรณ. ออนไลน์. ม.ป.ป.

ความหมายของการพัฒนา

คำว่า การพัฒนา (Development) นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่น การพัฒนาประเทศ การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำมาใช้โดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. ความหมายตามรูปศัพท์ โดยการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทีละเล็กละน้อย โดยผ่านลำดับขั้นตอนต่างๆ ไปสู่ระดับที่ขยายตัวขึ้น เติบโตขึ้น มีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และเหมาะสมกว่าเดิมหรืออาจก้าวหน้าไปถึงขั้นที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่น่าพอใจ (ปกรณ์ ปรีชากร. 2538 : 5) หรืออาจหมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงทางเจริญขึ้น การคลี่คลายในทางที่ดี (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 238)

2. ความหมายโดยทั่วไป การพัฒนาโดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับความหมายจากรูปศัพท์ หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิม

อย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่เป็นอยู่อย่างเป็นระบบ (ยูวัฒน์ วุฒิเมธี. 2534 : 1) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบทางด้านคุณภาพระหว่างสภาพการณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าในปัจจุบันสภาพการณ์ของสิ่งนั้นดีกว่า สมบูรณ์กว่าก็แสดงว่าเป็นการพัฒนา (ปกรณ ปริยากร. 2538 : 5)

3. ความหมายทางสังคมวิทยา ซึ่งนักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการจัดทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ (ทิตยา สุวรรณชฎ. 2527 : 354) การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่างๆ ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองอีกด้วย (Streeten. 1972 : 3)

นอกจากนี้ ศัญญา ศัญญาวิวัฒน์ (2526 : 5) ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า (Planned Change)

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 1) ให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นคือเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า

อมร รักษาสัตย์ และชัตติยา กรรณสูต (2515 : 2-8) ได้ให้ความหมายของคำว่าพัฒนาว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวระบบที่ทำการ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพ (Qualitative Changes) ส่วนการแปลงรูป (Transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของตัวกระทำ (Environmental Changes) ซึ่งนอกเหนือจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณภาพและปริมาณ

พัทธา สายหู (2540 : 586) เห็นว่า การพัฒนาแปลว่า การทำให้เจริญ การทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงปรารถนา

ทิตยา สุวรรณชฎ (2517 : 187-189) อธิบายการพัฒนา ไว้ว่า การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วยสภาวะการพัฒนาเป็นสภาวะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ เช่น ความบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่

วิทยากร เชียงกุล (2527 : 17-18) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรม และจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับที่ได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการ

ของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาส่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

แบทเทน (Batten. 1959 : 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนของอังกฤษให้ความหมายของคำว่า พัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

จากความหมาย การพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้สรุปว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนาไม่ได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วยการพัฒนา อาจจัดแบ่งออกเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. ออนไลน์ : ม.ป.ป)

1. การพัฒนาทางเศรษฐกิจ หมายถึง การพัฒนาการผลิต การจำหน่าย การแลกเปลี่ยน หรือการลงทุนเพื่อให้ประชาชนไม่ยากจน เป็นต้น
2. การพัฒนาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาด้านจิตใจ แบบแผน พฤติกรรม รวมตลอดทั้งความสัมพันธ์ของคนในสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม เป็นต้น
3. การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การสร้างกระบวนการปกครองให้เป็นประชาธิปไตย และประชาชนในประเทศมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เป็นต้น

อย่างไรก็ตามยังได้จัดกลุ่มการให้ความหมายคำว่า การพัฒนา ออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโตอันเป็นการเพิ่มของผลผลิต (Output) ซึ่งกระทำโดยระบบสังคม (Social System) ร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน หรือบ้านเรือน ให้ประชาชนได้มีโอกาสใช้สิ่งเหล่านี้มากขึ้น

กลุ่มที่สอง มีความคิดว่าการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบการกระทำ (Development is Change in the with Performs) เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบบริหาร เป็นต้น

กลุ่มที่สาม มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเน้นที่วัตถุประสงค์เป็นหลัก ถ้าเป็นการบริหารจัดการต้องบริหารจัดการด้วยวัตถุประสงค์ (Management by Objectives) คือ การปฏิบัติงานมุ่งไปที่วัตถุประสงค์นั่นเอง การพัฒนาตามความเห็นของกลุ่มนี้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ว่า ผู้กำหนดวัตถุประสงค์จะได้ระบุไว้อย่างไร มีอะไรบ้างที่ต้องการ ปัญหาต่อมาก็คือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น มีเหตุผลหรือได้รับความเห็นชอบและการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องมากน้อยเพียงใด ซึ่งถ้า

วัตถุประสงค์ของประเทศประชาชนในประเทศก็น่าจะเป็นผู้มีส่วนรับรู้สนับสนุนหรือได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นด้วย อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะมีการกำหนดไว้กว้างๆ เช่น เป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เป็นต้น

กลุ่มที่สี่ มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายถึงการเปลี่ยนแปลงโดยการวางแผนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงาน ตามความเห็นของกลุ่มนี้เน้นว่าการพัฒนาอยู่ที่การมีแผน และการนำแผนไปดำเนินการเพื่อกำหนดหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์นั้นๆ

กลุ่มที่ห้า มีความเห็นว่า การพัฒนา หมายความว่าความทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ โดยคุณลักษณะทั้งสองแง่นี้ไม่อาจแบ่งแยกออกจากกันได้เด็ดขาดคือทั้งปริมาณและคุณภาพต้องควบคู่กันไปเสมอ ในแง่ของปริมาณ ผลของการพัฒนาสามารถมองเห็นได้เป็นวัตถุ จับต้องและวัดผลได้ง่าย เช่น เงินเดือนเพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีถนนหนทาง โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือโรงพยาบาล ส่วนในแง่คุณภาพ จับต้องไม่ได้วัดผลได้ยาก เช่น การพัฒนาให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร รักระเบียบวินัยและความสะอาด เป็นต้น และเป็นความจริงเสมอว่า การพัฒนาส่วนใหญ่เน้นในแง่ของปริมาณทั้งสิ้น เพราะสามารถที่จะวัดได้ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้นเท่าไร การพัฒนาจำต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่รู้เฉพาะเรื่องของสาขาที่ตนชำนาญ โดยขาดความสนใจในความเป็นมนุษย์ในวงกว้างออกไป การวัดผลการพัฒนาจึงเน้นไปที่ความสำเร็จในด้านสาขาวิชาชีพของตนเป็นส่วนใหญ่ เช่น นักเศรษฐศาสตร์วัดผลสำเร็จของตนด้วยการเพิ่มผลผลิต รายได้ประชาชาติ เพิ่มการส่งสินค้าออก เพิ่มการอุตสาหกรรม และเพิ่มการลงทุน เป็นต้น โดยคำนึงถึงมนุษย์น้อยมาก (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2519 : 9-23)

ปัญหาการพัฒนา คือ ความคิด ความคิดที่ถูกแบ่งแยกออกเป็นส่วนๆ (Compartmentalized) เช่น ความคิดทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมพัฒนาแยกส่วนแล้วเกิดเป็นปัญหาว่าด้านใดสำคัญกว่ากัน ธรรมชาติหรือความจริงของสรรพสิ่งทั้งหมดไม่แยกส่วน แต่เชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน ถ้าองค์ประกอบเหล่านี้เชื่อมโยงกันแบบบูรณาการจะเกิดความสมดุลหรือยั่งยืนในสมัยเดิมที่สังคมยังเป็นไปด้วยวัฒนธรรมความสมดุลในสังคมมีมากกว่าและทำให้สังคมยั่งยืนกว่า ความคิดแบบแยกส่วนนี้ได้นำไปสู่ลัทธิการพัฒนา (Developmentism) เรียกสิ่งนี้ว่าเป็นเศรษฐกิจการพัฒนาแบบแยกส่วนที่เกิดขึ้น เมื่อมุ่งโภคทรัพย์โดยยอมเสียส่วนอื่นๆ ก็เกิดผลกระทบต่อดิจใจ สังคม สิ่งแวดล้อม เกิดช่องว่างทางสังคม สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัว ชุมชนอ่อนกำลังหรือสลายตัว ไม่สามารถเป็นเครื่องกำกับควบคุมทางศีลธรรมได้ ศีลธรรมก็เสื่อมลง ดังที่มีการเอารัดเอาเปรียบ นอจล คอร์รัปชัน การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม การเอาคน ภาพโดยสรุปของสิ่งที่เรียกว่า การพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน (Unsustainable Development) (เสาวภา ไพทยวัฒน์, 2538 : 249)

การพัฒนาภูมิปัญญาไทยประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ (พีรเดช ทองอำไพ. ออนไลน์ : ม.ป.ป.)

1. รวบรวมภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้เป็นระบบ ส่วนใหญ่เป็นการจัดเก็บฐานข้อมูลลงบนคอมพิวเตอร์
2. วิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญ ความเป็นไปได้ เพราะภูมิปัญญาที่เก็บมามีมากมาย บางอันมีความจำเป็นมากกว่า พอที่จะมีศักยภาพในการพัฒนา
3. นำภูมิปัญญาที่ได้มาพัฒนาต่อให้เป็นเทคโนโลยี
4. นำไปทดสอบในพื้นที่อื่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นในท้องถิ่นไม่ได้หมายความว่า จะเป็นภูมิปัญญาทั้งประเทศ การจะขยายไปใช้ทั่วประเทศได้ต้องมีการพัฒนา และปรับแต่งให้เหมาะสม กับพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหมาะสมสำหรับท้องถิ่นนั้นอยู่
5. การนำมาพัฒนาเป็นเทคโนโลยีที่ใช้ได้กว้างขึ้น ต้องทดสอบว่าเหมาะสมหรือไม่ จึงนำไปขยายผลต่อ

ทั้ง 5 ขั้นตอนเป็นขั้นตอนที่ใช้ในการพัฒนาภูมิปัญญาเป็นเทคโนโลยีก็ ส่วนข้อ 4 และ 5 นั้น สามารถดำเนินการอย่างไรก็ได้ให้เหมาะสม โดยการต่อยอด อนุรักษ์ รื้อฟื้น แทนที่จะไปพัฒนาเป็น เทคโนโลยีก็ได้

ส่วนแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาไทยด้วยการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานศิลปวัฒนธรรม วิถีความเป็นไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนา อย่างจริงจัง พัฒนาหลักสูตรศึกษาเพื่อธรรมาภิบาลสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักถิ่นฐานและตระหนักถึง ความสำคัญของจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นไทย ตลอดจนสนับสนุน การอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. ออนไลน์ : 2543)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นคือความงอกงามของหมู่ชน การพัฒนา ก็เป็นการทำให้ดีขึ้น เจริญงอกงาม ขึ้นเช่นกัน ดังนั้นการดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจำเป็นต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว พื้นฟู ประยุกต์ และประดิษฐ์เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาภูมิปัญญา ท้องถิ่นในตัวของมันเองก็คือการพัฒนานั่นเอง และที่สำคัญอีกอย่างที่ต้องระลึกไว้เสมอก็คือ ชาวบ้าน ผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญานั้นควรเป็นตัวหลักในการพัฒนา การดำเนินงานด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการ คำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนี้จึงไม่ใช่ การหวงถิ่นสู่วันวานครั้งที่ยังหวานอยู่ในอดีต แต่เป็นการกลับไปสู่รากเหง้าของตนเอง เพื่อที่จะก้าวต่อไปข้างหน้าอย่างมั่นใจว่าจะไม่สูญเสีย เอกลักษณ์และความเป็นตัวของตัวเองไปบนเส้นทางพัฒนา นอกจากนั้น คุณค่าของภูมิปัญญา ท้องถิ่นไม่ใช่อยู่ที่เพราะเป็นการปฏิบัติต่อเนื่องกันมาเท่านั้น แต่อยู่ที่คุณค่าจิตใจ ด้านความรู้สึก ด้านที่เรียกว่า พลังศีลธรรม ซึ่งถือว่าเป็นคุณค่าทางจิตวิญญาณสำหรับคนไทย เพราะเป็นคุณค่าทางจิตใจ

ที่กระทบส่วนที่ลึกที่สุดของความรู้สึก นักพัฒนาวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงในระดับสากลผู้หนึ่งให้ข้อคิดไว้ว่า ในการทำความเข้าใจเรื่องการพัฒนา คือ การเข้าไปยืนอยู่บนพื้นฐานของชาวบ้าน แล้วมองว่าชีวิตแต่ละคนไม่สามารถแยกจากกันเป็นส่วน ๆ ได้ ดีห่วยก็ต้องกระทบตัว ดีเท่าก็ไปกระทบห่วย แต่ตัวคุณค่าเป็นตัวแยกให้เห็นความแตกต่างในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนและสังคมมีเรื่องของคุณค่าแฝงอยู่ แม้แต่ในเรื่องเศรษฐกิจ ซึ่งระบบเศรษฐกิจใดๆ จะปราศจากคุณค่าไม่ได้ สิ่งที่สำคัญกว่าระบบเศรษฐกิจก็คือ คุณค่าอยู่เบื้องหลังระบบเศรษฐกิจนั้น การพัฒนาที่มองส่วนทั้งหมดไม่แยกส่วนตามความหมายนี้ก็คือ ในกิจการใดๆ ก็ตามต้องไม่พิจารณาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งของชีวิต แต่พิจารณาอย่างมองเห็นถึงความสัมพันธ์ของด้านนั้นกับด้านอื่นๆ โดยเฉพาะในด้านของคุณค่าที่แฝงอยู่ในตัวทุกคน และแม้แต่วิธีการพัฒนาระบบต่างๆ ภายนอกตัวคน เช่น ในระบบเศรษฐกิจก็มีคุณค่าของการแข่งขันหรือความร่วมมือ (เสรี พงศ์พิศ. 2536 : 65-68)

ส่วนวิธีการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถทำได้ โดยการค้นหาภูมิปัญญาที่ดีงามที่ยังมีอยู่ให้ใช้มาตรฐานภายในภูมิปัญญานั้น ๆ เองเป็นตัววัดความดีและความไม่ดีไม่ใช่มาตรฐานภายนอกแล้วฟื้นฟูสิ่งที่ดีแต่เคยสูญเสียไปแล้วนั้นขึ้นมาหรือประยุกต์โดยการตีความหรือให้ความหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ หรือประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ อาศัยรากฐานเดิมที่มีอยู่และได้ค้นพบนั้นหรือผสมผสานกับวัฒนธรรมที่ดีภายนอก ด้วยเหตุนี้ จึงไม่มีใครสามารถให้ข้อเสนอแนะแบบสำเร็จรูปกับทุกเรื่องทุกปัญหาว่าจะนำคุณค่าและประเพณีที่ดีงามในวัฒนธรรมพื้นบ้านมาประยุกต์ผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่นหรือมาสร้างใหม่อย่างไร เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ เพียงแต่สามารถสรุปเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องในฐานะต่างๆ นำไปพิจารณาและพัฒนาต่อไปดังนี้

1. ชาวบ้าน เป็นฝ่ายสำคัญที่สุด เพราะเป็นคนในที่สามารถมองออกจากข้างในวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างแจ่มชัดที่สุด โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นนักฟื้นฟู ประยุกต์ และประดิษฐ์ คือคิดค้นทางวัฒนธรรมที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมเดิมอย่างลึกซึ้งและรู้เท่าทันวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามากระทบเป็นอย่างดี จะต้องใช้ภูมิธรรมและภูมิปัญญาที่ได้รับถ่ายทอดเป็นมรดกมาจากบรรพชนในการวิเคราะห์ต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นและดำเนินอยู่ในชุมชน และใช้ปัญญานั้นพัฒนาภูมิปัญญาของตนขึ้นมาแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนต่อไป

2. พระในฐานะหนึ่งท่านเป็นชาวบ้าน แต่อีกฐานะหนึ่งท่านก็เป็นผู้นำทางความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ อยู่แล้ว ก็อาจให้ความสำคัญกับการค้นหาคุณค่าที่สามารถนำมาประยุกต์ตีความให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาของท้องถิ่น

3. รัฐควรเคารพความเชื่อของชาวบ้านและเปิดใจให้กว้างต่อการพัฒนาตัวเองของชาวบ้าน โดยชาวบ้านเป็นพระเอกในการพัฒนาชุมชนของตน ซึ่งรัฐบาลสนับสนุนตามความจำเป็นในสิ่งที่

อยู่นอกเหนืออำนาจการจัดการของชุมชน รัฐควรให้ปราชญ์ชาวบ้านได้มีส่วนในการวางหลักสูตร บางส่วนในระดับท้องถิ่นที่จะทำให้ชาวบ้านสามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาและคุณค่าที่สั่งมาของชุมชน แก่ลูกหลานอย่างสอดคล้องกับแต่ละพื้นที่ ไม่ใช่ทุกอย่างคิดและวางแผนจากส่วนกลางหมดแล้วมาให้ ชาวบ้านเข้าร่วมตรงปลายสุด นอกจากนี้รัฐบาลควรเน้นเรื่องการพึ่งตัวเองของชุมชน ให้ชุมชนได้ทำ สิ่งใดๆ ที่เชื่อมโยงกับภายในชุมชนและระหว่างชุมชนมากขึ้น แทนที่จะแนะนำให้ชุมชนพึ่งแต่ภายนอก เป็นหลัก

4. ปัญญาชนท้องถิ่น ที่เข้าใจวัฒนธรรมภายนอก ขณะเดียวกันสามารถเข้าใจวัฒนธรรม ภายในเป็นบุคคลที่มีสองวัฒนธรรม (Bicultural) ในตัวเองก็สามารถมีบทบาทสำคัญร่วมกับชาวบ้าน ประยุกต์และประดิษฐ์คิดค้นอะไรใหม่ๆ ออกมาที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ให้ดีขึ้น

5. นักวิชาการ โดยเฉพาะนักวิชาการในท้องถิ่น เช่น อาจารย์วิทยาลัยครูหรือมหาวิทยาลัย ในท้องถิ่นต่างๆ ควรศึกษาวัฒนธรรมจากภายนอกอย่างลึกซึ้งถึงขั้นที่จะมาประสานกับวัฒนธรรม พื้นบ้านได้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีพลังพลวัติอยู่ได้ในวัฒนธรรมที่เกิดใหม่จากการ ผสมผสานนั้น

ในอีกด้านหนึ่ง นักวิชาการอาจใช้สถานภาพทางสังคมและความสัมพันธ์ที่ตนมีกับหน่วยงาน ของรัฐหรือพรรคการเมืองที่มีหน้าที่วางนโยบายผลักดันให้สิ่งที่จะเอื้ออำนวยให้การพัฒนายั่งยืน อิสระของชาวบ้านดำเนินไปได้ แต่ต้องตระหนักว่าการปฏิบัติจริงนั้นอยู่ที่ฐานราก คือ ชาวบ้านเอง และต้องไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนจากส่วนกลางนี้มากนัก เพราะประวัติศาสตร์ได้พิสูจน์ถึง ความไม่แน่นอนของผู้ที่อยู่ในอำนาจ การเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองเป็นกฎที่แน่นอนของระบอบการ ปกครองไม่ว่าในระบอบใด มีแต่การเปลี่ยนแปลงจากรากฐานหรือรากหญ้าเท่านั้นที่มีความแน่นอน และมั่นคง

6. นักพัฒนา รวมทั้งผู้ที่ทำหน้าที่ต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับชาวบ้านที่ต้องฝึกฝนตนเอง ให้เกิดญาณพิเศษที่ไวพอ ผู้ที่มีอยู่แล้วก็ฝึกให้คมและกล้าแข็งยิ่งขึ้นในการที่จะจับเอาคำอธิบายหรือ ความหมายใหม่ที่ปราชญ์ชาวบ้านแสดงออกมา ไม่ว่าด้วยคำพูดหรือการปฏิบัตินำมาพัฒนาต่อ โดยร่วมกับปราชญ์ชาวบ้านอื่นๆ (เสรี พงศ์พิศ. 2536 : 96-98)

ไถ่ชน

ไถ่ชน ไถ่ชนมวย ไถ่ดี คือ ไถ่ชนิดหนึ่งที่เลี้ยงไว้ชน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 122) มีรูปร่างลักษณะสง่างาม ปราดเปรียว ว่องไว ไครงกระดูกใหญ่ แข็งแรง เนื่อแน่น หากินเก่งดุร้าย และทนทานต่อคืนฟ้าอากาศ อดทนจากการต่อสู้ รู้จักหลบหลีก มีไหวพริบและชั้นเชิงในการต่อสู้

อภิชัย รัตนวราหะ (2537 : 1) ได้กล่าวว่า โกงขนนับเป็นสัตว์เลื้อยคู้บ้านคู้เมืองของคนไทย ตั้งแต่บรรพบุรุษดั้งเดิมได้ทราบกันว่าในสมัยพระนเรศวรมหาราชทรงเล่น โกงขนกับพระมหาอุปราชา ที่เมืองหงสาวดีจนชนะทำพินันกินบ้านกินเมืองได้ กีฬา โกงขนเป็นที่นิยมของชาวไทยกันมาช้านาน โกงขนนอกจากเป็นเกมกีฬาแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นนักสู้ของคนไทยประการหนึ่งด้วย ปัจจุบันสามารถส่ง โกงขนเป็นสินค้าไปยังต่างประเทศทำรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยง โกงขนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้พันธุ์ โกงขนนับได้ว่าเป็นแหล่งทางพันธุกรรม โกงพื้นเมืองไทยได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการคัดเลือก โกงขนสืบเชื้อสายมาจาก โกงพื้นพันธุ์พิเศษ ซึ่ง โกงสืบทอดเชื้อสายจาก โกงพื้นเมืองอีกทอดหนึ่ง

ประวัติความเป็นมา

โกงขนพัฒนามาจาก โกงบ้าน ซึ่งตระกูลของ โกงบ้านหรือ โกงพื้นเมือง คือ โกงป่า ที่เมื่ออยู่บ้านก็มีการพัฒนาสายพันธุ์อย่างหลากหลายรูปร่างลักษณะแตกต่างกันไป โกงขน พัฒนามาจาก โกงพื้นบ้านที่เรียกว่า โกงอู เป็น โกงแข็งแรงปราดเปรียว ชอบการต่อสู้ เป็นยอดนักสู้ในสายเลือด อุดมมาก เลี้ยงง่าย เมื่อเจอกันเป็นต้องตีกัน มนุษย์เห็นเป็นความสนุกสนาน จึงจับ โกงมาเลี้ยงให้ชนกันกลายมาเป็นการชน โกงตามชนบททั่วไป

โกงขนถูกนำมาใช้ในกีฬาชน โกงหรือตี โกงเป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศแถบเอเชีย ได้แก่ ประเทศไทย พม่า ลาว กัมพูชา มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ส่วนใหญ่ประเทศอื่นๆ มีการเล่น โกงขนบ้าง เช่น ประเทศสเปน แเม็กซิโก บราซิล กัวเตมาลา เปรู ซึ่งในทวีปอเมริกาใต้ถือว่าการชน โกงเป็นกีฬาอย่างหนึ่ง ส่วนในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกามีการเล่นกีฬา โกงขนภายหลังประเทศอื่นๆ แต่การคัดเลือกและผสมพันธุ์ การฝึกฝนและเลี้ยง โกงได้ทำอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอังกฤษ การชน โกงได้รับความนิยมแพร่หลายมาก มีการคัดเลือก ผสมและฝึก โกงขนกันอย่างกว้างขวาง อาชีพเพาะพันธุ์ โกงและฝึก โกงขนเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ (ชาวลิต วัฒนกุลชัย. ออนไลน์ : 2547)

การชน โกงหรือเรียกว่ากีฬาชน โกง จากหลักฐานพบว่า กำเนิดขึ้นก่อนปี 480 (มนตรี แสนสุข. ม.ป.ป. : 8) โดยขุนศึกจากกรุงเอเธนส์ยกทัพเรือโจมตีชาวเปอร์เซียที่เกาะแซลอมิสได้พบเห็นกีฬาชน โกงของชาวเปอร์เซียมีความพึงพอใจในความเก่งกาจของ โกงขนและความสนุกสนานที่ได้รับจากกีฬาชน โกง จึงนำกลับมายังกรุงเอเธนส์ ประเทศกรีซและจัดให้มีการชน โกงเป็นกีฬาประจำปี

จากนั้นกีฬาชน โกงแพร่เข้าสู่กรุงโรม ประเทศอิตาลีเข้าสู่ทวีปยุโรป กีฬาชน โกงเป็นที่นิยมทั้งในประเทศอังกฤษ อิตาลี เยอรมัน สเปน และประเทศอื่นๆ ต่อมาในปี 1700 ประเทศอังกฤษมีการผสมพันธุ์ โกงขน และฝึกให้ชนกัน เมื่อชาวอังกฤษไปตั้งรกรากในประเทศสหรัฐอเมริกาก็นำ โกงขนไปแพร่หลายกลายเป็นกีฬายอดนิยม รัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้ออกกฎหมายห้ามชน โกง ในปี 1836 เพราะเห็นว่าเป็นกีฬาที่โหดร้ายทารุณสัตว์ จากกฎหมายนี้ รัฐบาลของประเทศไทย

ในช่วงปี 2472-2478 ได้นำมาอ้างในการออกกฎหมาย โดยให้เหตุผลว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ หากปล่อยให้มีการชนไก่อย่างเสรี จะทำให้ชาวบ้านโดยเฉพาะชาวไร่ชาวนาหมกมุ่นอยู่กับการพนัน จนไม่ทำมาหากิน จึงมีกฎหมายห้ามชนไก่ แต่ด้วยไก่ชนได้รับความนิยมจากชาวบ้านทั่วไป การเลี้ยงเพื่อตี หรือการพนันก็ยังมีอยู่แต่ต้องได้รับการขึ้นทะเบียนอนุญาต ไก่ชนจึงได้รับการพัฒนาปรับเปลี่ยนเรื่อยมา สูตรการเลี้ยง การคัดเลือกไก่ ถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน

การนำไก่ลงบ่อนหรือสนามชนไก่ในสมัยโบราณทำได้โดยการนำไก่มาปล่อยให้ตีกัน ผู้คนล้อมวงเพื่อชมหรือพนันกัน ทำให้วงการไก่ชนหลังคาถันแดก รื้อรอบขอบชิด จัดเป็นสัดส่วน เวทีชนจัดลานดินให้เรียบกันคอกไม้ไผ่ไม่ให้ไก่ชนหนีกันกว้างไป การต่อสู้ของไก่กำหนดระยะเวลา การตีโดยใช้กะลามะพร้าวมาเจาะรูลอยในอ่างน้ำ เมื่อน้ำเข้ากะลาจนเต็มและจมลงก้นอ่าง เรียกว่า อัน เป็นการหยุดพักให้น้ำประคบบประหม่อมให้ไก่ฟื้นโดยเร็ว ซึ่งคนที่ให้น้ำเรียกว่า มือน้ำ นั่นเอง

ปัจจุบันไก่ชนถูกจัดว่าเป็นกีฬาประเภทหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง สร้างรายได้ให้กับผู้เลี้ยง พัฒนาการไก่ชนจึงมีขึ้นเป็นลำดับ จากไก่ป่ามาเป็นไก่บ้านได้รับการพัฒนาคัดเลือกพันธุ์ จนเป็นไก่ชน ทั้งนี้เพื่อนำไปชนไก่ ประกวดความสวยงาม และพัฒนาสายพันธุ์ให้ดียิ่งขึ้น

ประเภทไก่พื้นเมือง

ไก่พื้นเมืองที่คนไทยนิยมเลี้ยงกันทั่วไปนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ (อภิชัย รัตนวราหะ. 2543 : 26)

1. ประเภทสายพันธุ์ที่ไม่ใช่ไก่ชน ไก่พื้นเมืองประเภทนี้ไม่มีการผสมพันธุ์และคัดเลือกสายพันธุ์อย่างเข้มงวด แบ่งออกได้ดังนี้

1.1 ไก่กู เป็นไก่พันธุ์หนัก ลำตัวใหญ่ ตัวเมียมีขนสีดำทั้งตัว ตัวผู้มีนิสัยขอบจิกติดกันเอง มีสีแตกต่างกันออกไป เช่น สีแดงสลับกับเขียว ดำ เทา สีเหลืองออกขาวหางสีดำ หรือสีลายอื่นๆ กล่าวกันว่าเป็นต้นตระกูลของไก่ชน

1.2 ไก่ตะเภา เป็นไก่ขนาดใหญ่ สีสวย สีนํ้าตาลออกเหลือง ขนอ่อนนุ่มละเอียดและมีขนที่หนาแข็ง เนื้อนุ่มรสชาติอร่อย สันนิษฐานว่ามาจากประเทศจีนในระบะที่ไทยติดต่อการค้าขายกับจีน โดยนำเข้ามากับเรือสำเภาจึงได้ชื่อว่า ไก่ตะเภา ปัจจุบันไก่ตะเภาพันธุ์แท้เกือบจะไม่มีหลงเหลืออยู่แล้ว เนื่องจากปล่อยให้มีการผสมพันธุ์กับไก่พันธุ์อื่นๆ จนทำให้สายพันธุ์ปะปนกันหมด

1.3 ไก่แจ้ (ไทย) เป็นไก่ที่นิยมเลี้ยงเพื่อความสวยงาม ตัวเล็ก เตี้ย น้ำหนักประมาณ 500-600 กรัม มีสีต่างๆ กัน

1.4 ไก่กลายพันธุ์ เป็นไก่ที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างไก่บ้านหลายชนิดด้วยกัน บางตัวมีลักษณะแตกต่างไปจากไก่บ้านทั่วไป เช่น ไม่มีขนที่คอ เป็นต้น

1.5 ไก่ดำ เป็นไก่ที่รูปร่างคล้ายไก่บ้านที่เลี้ยงกันอยู่ทั่วไปแต่จะมีสีดำตลอดทั้งตัว ปัจจุบันเนื้อไก่ดำเป็นที่นิยมบริโภคจึงมีราคาแพง เพราะเชื่อกันว่ารับประทานแล้วจะทำให้แข็งแรง และมีอายุยืน

2. ประเภทไถ่ชน เป็นไถ่พื้นเมืองที่ได้รับการคัดเลือกและผสมพันธุ์อย่างเข้มงวดมาหลายชั่วอายุ การพัฒนาสายพันธุ์ไถ่ชนไทยให้เป็นพันธุ์แท้เหล่านี้เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ไถ่พันธุ์ที่เป็นไถ่ชนจึงมักจะอยู่กับชาวบ้านที่เรียกกันว่า นักเลงไถ่ชน

พล นิธิ์ (2543 : 8) จำแนกไถ่พื้นเมืองออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มไถ่พื้นเมืองที่เป็นสายพันธุ์ไถ่แจ้ โดยจัดอยู่ในประเภทไถ่ขนาดเล็ก
2. กลุ่มไถ่พื้นเมืองที่เป็นสายพันธุ์ไถ่ตะเภา โดยจัดอยู่ในประเภทไถ่ขนาดกลาง
3. กลุ่มไถ่พื้นเมืองที่เป็นไถ่ชน โดยจัดอยู่ในประเภทไถ่ขนาดใหญ่

การแบ่งประเภทไถ่พื้นเมืองของนักวิชาการทั้งสองท่านมีเกณฑ์แบ่งประเภทที่แตกต่างกัน โดยอภิชัย รัตนวราหะ (2543 : 32) แบ่งประเภทไถ่พื้นบ้านโดยใช้ไถ่ชนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งไถ่ที่ไม่ใช่ไถ่ชนจึงจัดอยู่ในอีกประเภทหนึ่ง ส่วนพล นิธิ์ แบ่งประเภทไถ่พื้นบ้านจากขนาดตัวไถ่ซึ่งไถ่ชนจัดอยู่ในไถ่พื้นบ้านประเภทที่หนึ่งเช่นกัน สรุปได้ว่าไถ่ชนพัฒนามาจากไถ่คู่ ซึ่งเป็นไถ่ที่มีขนาดใหญ่ มีนิสัยชอบจิกตีกัน จึงทำให้เกษตรกรไทยเกิดความคิดที่จะพัฒนาสายพันธุ์ของไถ่ชนิดนี้ให้ตัวใหญ่ และแข็งแรงขึ้น

การละเล่นไถ่ชนในประเทศไทย

ประเทศไทยมีการเริ่มเล่นไถ่ชนตั้งแต่สมัยสุโขทัย (อภิชัย รัตนวราหะ, 2537 : 18) และถือเป็นกีฬาพื้นเมือง เป็นกีฬาประจำหมู่บ้านในยามว่างจากการทำไร่ทำนา หรือในเทศกาลต่างๆ ก็จะนำไถ่ที่เลี้ยงไว้ตามได้ขุนบ้านมาปล้ำกันเล่น เป็นการพักผ่อน พอเห็นไถ่เหนื่อยก็จะพักให้น้ำ ก่อนนำไถ่มาชนกันนั้นต้องมีการเปรียบเทียบขนาดก่อน พันเดียวปล่อยให้ตีกันแล้วจับแยกให้น้ำ ถ้าเป็นการเกิดบาดแผลจากการจิกตี ก็จะใช้สมุนไพร ขมิ้นกับปูนแดงผสมกันทาที่แผล 2-3 วันก็หายเป็นปกติ จะเห็นได้ว่า การชนไถ่เป็นการพักผ่อนภายหลังได้มีการพัฒนากติกาและวิธีการเล่นให้รัดกุมจนกลายเป็นเกมสกีฬา ต่อมาจึงมีการเดิมพันนำไปสู่การเล่นพนันเพื่อเสี่ยงโชคและเพื่อป้องกันถึงความสามารถของผู้เลี้ยงไถ่ชนในการพัฒนา คัดเลือก ปรับเปลี่ยนวิธีการเพาะเลี้ยง การฝึกฝนชั้นเชิงในการต่อสู้ต่างๆ โดยอาศัยความรู้ความชำนาญซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมถ่ายทอดต่อกันมา

ตามประวัติศาสตร์ กีฬาไถ่ชน เป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมของบุคคลที่มีจิตใจหิหารหาญรักการต่อสู้ ถือเป็นกีฬาของชายชาติ ตั้งแต่ผู้สูงศักดิ์จนถึงสามัญชน วิถีชีวิตของชาวไทยสมัยก่อนคนที่เขยื้อนคนกู่จะต้องเลี้ยงไถ่ชน ดังจะเห็นได้จากพระราชประวัติตอนหนึ่งของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ทรงเล่นชนไถ่กับมังสามเกียด (พระมหาอุปราช) ของพม่า (นิสิตตั้งตระการพงษ์, 2542 : 12) ปรากฏว่าไถ่ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ตีชนะไถ่ของมังสามเกียดทำให้มังสามเกียดโกรธแค้นมากถึงกับเอ่ยปากกล่าวหาว่า ไถ่เขลยนี้เก่งจึงหนอ พระนเรศวร

ซึ่งเป็นวิรัชตยชาติที่ทรงผู้คนทุกสถานการณ์ จึงตรัสตอบเป็นเชิงท้าทายว่า ไก่เชลยตัวนี้อะไรว่าแต่จะตัวอย่างวันนี้เลยตีเอาบ้านเอาเมืองก็ยังได้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีไก่ชนที่เก่งมาก ทั้งนี้จากพระราชประวัติสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระราชสมภพ ณ ว่างจันทร์ เมืองพิษณุโลก ทรงโปรดปรานการชนไก่มาตั้งแต่พระเยาว์ ทรงใฝ่หาความรู้และแสวงหาไก่เก่งมาเลี้ยงไว้เมื่อต้องเสด็จไปประทับในพม่าก็ทรงนำไก่ชนไปด้วย ทำให้สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเชื่อว่าเมื่อชนกันจะต้องชนะไก่ของพม่า ทำให้ทรงกล้าท้าทายเดิมพันบ้านเมือง

ไก่ชนในประเทศไทยเป็นไก่พันธุ์พิเศษแตกต่างไปจากไก่พันธุ์เนื้อ พันธุ์ไก่ หรือพันธุ์อื่นๆ เป็นไก่ที่มีกำเนิดและพัฒนาจากไก่พันธุ์พื้นเมืองพวกหนึ่งที่เรียกว่า ไก่อยู่ โดยปกติไก่อยู่จะมีนิสัยใจคอแตกต่างจากไก่อื่น ไก่อยู่เป็นไก่ที่มีหลายสี มีขนาดใหญ่แต่ปราดเปรียว ไข่ดก มีเนื้อมาก แข็งแรงมีนิสัยเป็นนักสู้ ชอบตี ชอบชน บินเก่ง และทรหด (นิสิต ตั้งตระกูลพงษ์, 2542 : 2) กล่าวว่า ไก่ชนไทยพัฒนามากกว่า 500 ปี ในสมัยแรกๆ มี 2 พันธุ์ คือ ประดู่ไก่ฟ้า (ประดู่หางดำ) และไก่เหลืองหางขาว ปัจจุบันมีพันธุ์ไก่ชนเป็นจำนวนมากที่นักเลงไก่ชนผสมพันธุ์ขึ้นมา ทั้งเพื่อชนไก่และประกวดสามารถแบ่งตามลักษณะสายพันธุ์ที่เป็นที่นิยม (วิเชียร สันตศิริ, 2542 : 8)

การเล่นไก่ชนในประเทศไทยแต่เดิมมาไม่ใช่เรื่องการแข่งขัน แต่เป็นการนำไก่มาปล้ำกันเพื่อฝึกซ้อมให้ไก่รู้จักชั้นเชิงการต่อสู้ และเป็นการผ่อนคลายความเครียด ความเหนื่อยล้าจากการทำงาน มีการปรับเปลี่ยนถ่ายทอดกันมาจนเป็นมรดกทางสังคมก่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ตื่นเต้นและเร้าใจมีการพัฒนากติกาและวิธีการเล่นให้รัดกุมจนกลายเป็นเกมกีฬาและเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนในสังคมไม่มีเรื่องของเงินทองเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ต่อมากลายเป็นเรื่องของพนันส่วนใหญ่ไก่ที่จะพนันจะต้องชนกันหลายยกหรือตามกติกา โดยทั่วไปจะชนกัน 12 อันหรือ 12 ยก ซึ่งยกหนึ่งจะใช้เวลาประมาณ 10-25 นาที ซึ่งการชนไก่จะใช้เวลาเกือบ 1 วัน สถานที่ชนไก่ เรียกว่า สังเวียนหรือบ่อนไก่ชน ในสมัยก่อนมีอยู่มากเกือบทุกตำบลหรืออำเภอ เพราะสามารถจัดตั้งได้โดยเสรี ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลจึงได้ออกกฎหมายควบคุมการตั้งบ่อนไก่ และมีการกำหนดวันชนไก่เนื่องจากเห็นเป็นการเล่นเพื่อการพนัน ทรมานสัตว์ เกิดการหมกมุ่นไม่เป็นอันทำมาหากิน

กีฬาชนไก่และการเลี้ยงไก่ชนยังคงเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย เป็นวิถีชีวิตและเป็นส่วนประกอบหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่นอกจากจะให้ความสนุกสนานแล้วยังเป็นการร่วมปะสังสรรค์กันของคนทั้งในและนอกชุมชน ก่อให้เกิดความสามัคคี การเพาะเลี้ยงไก่ชนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเลี้ยงไว้ชน และเพื่อความสวยงาม เป็นการอนุรักษ์และพัฒนาสายพันธุ์ที่มีลักษณะดีของไทย ซึ่งมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นที่ต้องการของนักเลงไก่ ทั้งยังสามารถสร้างรายได้สำหรับผู้เพาะเลี้ยงไก่ชน ซึ่งส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ

การเพาะเลี้ยงไก่ชน

การเพาะเลี้ยงไก่ชนในสมัยโบราณนั้นมักจะปล่อยให้หากินเองตามลานบ้าน ลานนวดข้าว หรือตามสวนไร่นา ไก่ชนจะไม่ค่อยขาดอาหารไม่ว่าจะเป็นแร่ธาตุหรือวิตามินต่างๆ เพราะไก่ได้สิ่งเหล่านี้จากแมลง มด ปลวก ผักสด หญ้าสด กรวดทราย เมล็ดถั่ว งามต่างๆ ส่วนพวกคาร์โบไฮเดรตก็ได้จากข้าวเปลือก ข้าวสาร รำ แกลบ และปลายข้าวที่ตกหล่นตามท้องไร่ท้องนา หรือลานบ้าน สมัยนั้นชาวบ้านไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับเรื่องอาหารเพียงแต่หาน้ำสะอาดแช่ใบตะไคร้ให้กินบ้าง หรือโปรยข้าวเปลือกให้กินเป็นครั้งคราว พอถึงเวลาก็กூมไปชนกับเพื่อนบ้าน บางส่วนจะเลี้ยงไว้เพื่อความเพลิดเพลิน ถ้าไก่ชนตัวใดชนแล้วได้ชนะก็จะเป็นที่กล่าวขวัญ นับเป็นเกียรติแก่เจ้าของ จึงปรับปรุงการเลี้ยง การคัดเลือกสายพันธุ์นำไปสู่การซื้อขายสร้างรายได้ให้แก่เจ้าของนั่นเอง นักเลงไก่ก็คัดเลือกพันธุ์ โดยจัดการนำพ่อและแม่พันธุ์จากสายพันธุ์ต่างๆ ที่มีชื่อเสียงในเรื่องการชนไก่ มีลักษณะและคุณสมบัติตามจุดประสงค์เป็นยอดไก่ เต็มไปด้วยความสามารถ มีคุณภาพมาดำเนินการเลี้ยงขยายพันธุ์ต่อไป การเพาะเลี้ยงไก่ชนจึงจำเป็นต้องอาศัยการแสวงหาไก่พันธุ์ดีมาเลี้ยง ควบคู่กับการเลี้ยงอย่างถูกต้องตามวิธีการให้อาหารที่ถูกสัดส่วน ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ฝึกซ้อมดี ให้น้ำดี ไม่มีโรคภัย ดูแลสุขภาพให้ดีเป็นปกติอยู่เสมอ ก็จะทำให้ไก่ชนตัวนั้นเป็นยอดไก่เป็นที่ปรารถนาของนักเลงไก่ และมีราคาแพงก่อให้เกิดรายได้สำหรับ ผู้เลี้ยงไก่ชน อาชีพการเพาะเลี้ยงและการฝึกไก่ชนก็เจริญเติบโตขึ้น การคัดเลือก การผสมพันธุ์เพื่อให้ได้ไก่ชนที่เป็นนักต่อสู้ ทรหด อุดมทน แข็งแกร่ง และมีลักษณะที่พึงประสงค์ จึงเป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้น การเพาะเลี้ยงไก่ชน จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ส่งสืบทอดสืบต่อกันมา

กติกาการชนไก่ (วรลักษณ์ ยิ่งโสภณวิชย์, ออนไลน์ : ม.ป.ป.)

1. เงินเดิมพัน เมื่อเปรียบไก่ได้แล้วให้สองฝ่ายตกลงเก็บเงินเดิมพันไปวางไว้กับผู้รักษาเงินก่อนก่อนปล่อยไก่เข้าชนกัน ไก่ที่ยังไม่วางเงินเดิมพันจะนำเข้าไปชนไม่ได้ เมื่อทั้งสองฝ่ายวางเงินเดิมพันแล้วยังไม่ถึงลำดับเข้าชน ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะถอนเงินเดิมพันคืนไม่ได้ (เว้นแต่ถึงเวลา 17.00 น.) เพราะมีเวลาชนกันน้อยอาจจะไม่ได้กินกัน ทางบ่อนยินดีคืนเงินให้ด้วยระยะซ้อมกินกัน 2 นาที ระยะชนกัน 10 นาที ภาชนะดังกล่าวตั้งเมื่อเวลาปล่อยไก่หากตัวใดตัวหนึ่งวิ่งหนีก่อนอันซ้อมจมน ถือว่าไม่สู้แม้จะมีแผลหรือถูกเคี้ยวก็ต้องยกเลิกกัน ถ้าหากตัวหนึ่งตัวใดวิ่งหนีพร้อมกับอันซ้อมตก 2 นาที จมนหรือเสียงโปกดังขึ้นครั้งที่หนึ่ง หรือหลังจากนั้นถือว่าเป็นแพ้โดยเด็ดขาด

2. ซ้อมปากปล่อยหาง ก่อนปล่อยไก่เข้าชนกัน ฝ่ายหนึ่งสงสัยว่าไก่ของตนไม่สู้เต็มตัว เสนอให้ผู้ปล่อยไก่อีกฝ่ายหนึ่ง และผู้ควบคุมการชนไก่ ในสังเวียนทราบล่วงหน้าว่าฝ่ายตนต้องการซ้อมปากเป็นสัญญาณกินกัน เมื่อทั้งสองฝ่ายปล่อยไก่เข้าชนกันแล้วฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไก่ฝ่ายตนทำท่าจะไม่สู้จะบอกอีกฝ่ายหนึ่งว่าซ้อมปากกินกันไม่ได้ต้องถือเอาอันซ้อม 2 นาที เป็นเกณฑ์ ถ้าหากผู้ปล่อยมีความประสงค์จะปล่อยหางกินกันก็ได้ แต่ทั้งสองฝ่ายต้องเสนอให้ผู้คุมบ่อนการชนไก่ก่อนปล่อยหางเข้าชนกัน เพื่อตกลงกันเป็นที่แน่นอนแล้ว มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นอันซ้อม 2 นาที เป็นเกณฑ์

3. ถูกหักวงหนี ในระหว่างชนไก่กัน ตัวหนึ่งตัวใดถูกหักวงหนีและออกปากร้องยังไม่ถือว่าแพ้ ต้องปล่อยจนหมดยกนั้นก่อนให้ทั้ง 2 ฝ่ายรับไปให้น้ำ 10 นาที เมื่อเสียงโปกดังขึ้นให้ทั้งสองฝ่ายนำไก่ไปปล่อยชนในสังเวียน หากตัวหนึ่งวงหนีไม่สู้จึงถือว่าเป็นแพ้ถ้าหากตัวที่วงหนีออกปากร้องในยกก่อนยังสู้อยู่ต้องชนกัน ไปจนกว่าจะแพ้หรือชนะ

4. จับเข้าหากัน ไก่ทั้งคู่อยู่ห่างกันไม่พองสร้อยต่างยืนเฉยอยู่ ตัวหนึ่งวงหนีและอีกตัวหนึ่งไม่ไล่ตาม ผู้ควบคุมการชนไก่มีสิทธิ์จับตัวต่อเข้าหาตัวรองทุกครั้ง ถ้าหากตัวหนึ่งหรือทั้งสองดาบอด ผู้คุมการชนไก่มีสิทธิ์จับข้างตาดิเข้าหากัน หากตัวหนึ่งก้มหัวลงอยู่ได้อีกตัวหนึ่งยืนเฉยต้องปล่อยไปจนหมดยกนั้น เพราะถือว่าไก่ทั้งสองอยู่ใกล้ชิดกัน

5. จับไก่อ่อน เมื่อไก่ทั้งคู่ชนกันในสังเวียนก่อนถึงยกให้น้ำ ถ้าหากผู้ปล่อยไก่อจับฝ่ายตนก่อนถือว่าเป็นแพ้ ไม่ว่าจะเป็นต่อหรือเป็นรอง ถ้าหากไก่อตัวหนึ่งกำลังวงหนีอยู่ในสังเวียน ผู้ปล่อยไก่อตัวนั้นยังไม่ทันจับออก ผู้ปล่อยไก่อที่กำลังติดตามจับไก่อของตนก่อน ผู้ควบคุมการชนไก่อจะตัดสินแพ้ทั้งคู่ (เว้นแต่ทั้งคู่ไล่ติดตามออกนอกสังเวียน ผู้ปล่อยไก่อทั้งสองฝ่ายจับไก่อเข้าในสังเวียนได้) ถ้าหากผู้หนึ่งผู้ใดจับไก่อที่กำลังชนกันในสังเวียนไม่ว่าตัวใดผู้หนึ่งจะต้องรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ไก่อคู่ นั้นจะต้องชนกันไปจนแพ้ชนะ ถ้าหากฝ่ายใดไม่ยอมชนต่อเมื่อยกนั้น ผู้คุมการชนไก่อจะตัดสินเป็นแพ้

6. ไก่อดาบอด ไก่อตัวหนึ่งตัวใดดาบอดข้างหนึ่ง และอีกข้างหนึ่งถูกตีแหลกหรือเลือดปกคลุม แก้วตาดำไม่เห็นคู่ต่อสู้ ยังไม่ถือว่าเป็นแพ้ เพราะไก่อตัวนั้นยังสู้อยู่ต้องปล่อยไปจนหมดยก เมื่อเสียงโปกดังขึ้น ผู้ควบคุมการชนไก่อจะได้พิสูจน์ทันที ถ้าปรากฏว่าดาบอดทั้งสองข้างจริงถือว่าเป็นแพ้ ไก่อตัวใดถูกตีดาบอดทั้งสองข้างในยกนั้น ยังไม่ถึงเวลาพิสูจน์ บังเอิญตัวดาบอดทั้งสองข้างตีตัวดาดีวงหนีหรือออกปากร้อง เป็นแพ้ ต้องปล่อยไปจนหมดยกนั้น เมื่อเสียงโปกดังขึ้นผู้ควบคุมการชนไก่อจะได้พิสูจน์ตัวดาบอดก่อนทันที ถ้าเข้าลักษณะดาบอดทั้งสองข้างถือว่าเป็นแพ้ และตัวดาดีที่วงหนีล่อหน้าไม่สู้ถือว่าเป็นแพ้ทั้งคู่ยกเลิกกัน

7. หนียกสุดท้าย ไก่อคู่หนึ่งคู่ใดชนกันระหว่าง 12 อันยกสุดท้ายหรือจะถึงเวลา 19.00 น. ตามนาฬิกาของบ่อนที่จัดไว้ปรากฏว่าตัวใดตัวหนึ่งหนีหน้าอีกฝ่ายหนึ่ง นักพนันทั้งหลายจะถือว่าเป็นแพ้ไม่ได้ต้องปล่อยไปจนหมดยกนั้น หรือหมดเวลา 19.00 น. เสียงโปกดังขึ้น ผู้ควบคุมการชนไก่อจะให้ผู้ปล่อยจับเช็ดหน้าทันทีขณะที่อยู่ในสังเวียน เมื่อเช็ดหน้าเสร็จแล้วให้ปล่อยไก่อทั้งสองตัวเข้าหากัน ถ้าตัวหนึ่งไล่จิกหัวหรือจิกอีกตัวหนึ่งไม่จิกตอบหรือจิกแล้วบิดหน้าหนีเพียงครั้งเดียวถือว่าเป็นแพ้ ถ้าหากตัวที่เคยวงหนีจิกตอบแล้วไม่บิดหน้าหนีถือว่าเป็นเสมอกัน ต้องยกเลิกกัน และเมื่อทั้งสองฝ่ายปล่อยไก่อเข้าหากันตัวต่อยืนเฉยอยู่ไม่ไล่จิกและ ตัวรองก้มหัวไม่บิดหน้าหนี ถือว่าเสมอกัน ยกเลิกเช่นกัน ถ้าหากฝ่ายหนีหน้ายกสุดท้ายหรือหมดเวลาดังกล่าว จับไก่ออกสังเวียนไป โดยไม่ทำตามคำสั่งผู้คุมการชนไก่อ ถือว่าเป็นแพ้ตัวหนึ่งตัวใดเข้าปล่อยชนกันยกสุดท้าย ไม่ยอมสู้กับคู่ต่อสู้ ถือว่าเป็นแพ้เด็ดขาด

8. ปากเดียวหลุด ถ้าหากปากไก่อตัวใดตัวหนึ่งหลุดออก จะใช้ปากไก่อใหม่สวมแทนได้ และไก่อตัวใดติดหลุดจะใช้เดียวที่หลุดผูกติดได้ เมื่อหมดยกพักให้น้ำ ถ้าหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดใช้เดียวไก่อตัวอื่นผูกแทน หรือโลหะสวมหรือผูกแทนถือว่าเป็นแพ้

9. ไก่อูญาพิษ เมื่อเจ้าของไก่อทั้งสองฝ่าย ได้วางเงินเดิมพันกับผู้รักษาเงินบ่อนแล้วยังไม่ถึงลำดับเข้าชนกัน ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไก่อของตนถูกวางยาพิษ ต้องแจ้งให้เจ้าของบ่อนหรือผู้คุมการชนไก่อจะสั่งยกเลิกและคืนเงินเดิมพันที่วางไว้ ถ้าหากพิสูจน์แล้วไม่เป็นความจริง เจ้าของไก่อจะต้องนำไก่อตัวนั้นเข้าชนตามลำดับที่จัดไว้ ถ้าไม่นำไปชนตามลำดับ ผู้คุมการชนไก่อจะตัดสินไก่อตัวนั้นว่าแพ้ เมื่อทั้งสองฝ่ายปล่อยไก่อเข้าชนกันแล้ว ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะมากล่าวหาว่าไก่อของตนถูกวางยาพิษ ต้องปล่อยชนกันแพ้หรือชนะ

10. ไม่ให้บิดพลิ้ว ไก่อูทุกคู่เมื่อชนกันถึงอันยกพักให้น้ำ 10 นาที เสียงโປ้กดังขึ้นทั้งสองฝ่ายนำไก่อเข้าชนต่อไป หากฝ่ายหนึ่งนำไก่อเข้าไปคอยอยู่ในสังเวียนอีกฝ่ายหนึ่งทำท่าบิดพลิ้วไม่รับนำไก่อเข้าชนตามกำหนด ผู้คุมการชนมีสิทธิสั่งตั้งอันซ้อม 2 นาที ถ้าหากอันซ้อมจบลง เสียงโປ้กดังขึ้นก่อนนำไก่อเข้าไปในสังเวียน ผู้คุมการชนไก่อจะตัดสินใจให้ไก่อตัวนั้นแพ้

11. ยกโดยลำพัง ไก่อูหนึ่งคู่ใดชนกันไม่ถึง 12 อัน หรือหมดเวลา 19.00 น. ถ้าหากเจ้าของหรือผู้ปล่อยไก่อทั้งสองฝ่ายตกลงยกเลิกกันเอง โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ควบคุมบ่อนไก่อ 19.00 น. เสียงโປ้กดังขึ้น ผู้ควบคุมการชนไก่อ จะให้ผู้ปล่อยจับเช็ดหน้าทันทีขณะอยู่ในสังเวียน เมื่อเช็ดหน้าเสร็จแล้วให้ปล่อยไก่อทั้งสองตัวเข้าหากัน ถ้าตัวหนึ่งไล่จิกหัวหรือจิกอีกตัวหนึ่งไม่จิกตอบหรือจิกแล้วบิดหน้าหนีเพียงครั้งเดียวถือว่าเป็นแพ้ ถ้าหากตัวที่เคยวิ่งหนีจิกตอบแล้วไม่บิดหน้าหนีถือว่าเป็นเสมอกัน ต้องยกเลิกกัน และเมื่อทั้งสองฝ่ายปล่อยไก่อเข้าหากันตัวต่ออันเฉยไม่ไล่จิกและ ตัวรองก้มหัวไม่บิดหน้าหนีถือว่าเป็นเสมอกัน ยกเลิกเช่นกัน ถ้าหากหนีหน้ายกสุดท้าย หรือ หมดเวลาดังกล่าวจับไก่อออกสังเวียนไปโดย ไม่ทำตามคำสั่งผู้คุมการชนไก่อถือว่าเป็นแพ้ตัวที่ปล่อยชนกันยกสุดท้าย ไม่ยอมสู้กับคู่ต่อสู้ ถือว่าแพ้เด็ดขาดจะต้องเสียค่าน้ำทั้งสองฝ่าย คือร้อยละ 5 บาท ตามจำนวนเงินเดิมพันที่วางไว้

12. ห้ามของมีนเมา เมื่อปล่อยไก่อเข้าชนกันแล้ว เจ้าของหรือผู้ปล่อยไก่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไก่อตนสู้ฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ จะนำเอาของมีนเมา หรือสิ่งอื่นใดให้ไก่อกินไม่ได้ ถ้าหากไก่อตัวใดเข้าไปในสังเวียนไม่ยอมสู้กับคู่ต่อชนคือไม่จิกตอบ ไม่ขึ้นเตะ นอนอยู่กับพื้นตลอดยกนั้น เมื่อเสียงโປ้กดังขึ้น ผู้คุมการชนไก่อจะตัดสินไก่อตัวนั้นแพ้

ประโยชน์ของการเลี้ยงไก่อชน

กรมวิชาการเกษตร (2536 : 12) ได้สรุปถึงประโยชน์ของไก่อชนไว้ 5 ประการคือ

1. เป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชาวบ้านในชนบทที่มีราคาถูก หาง่ายสะดวกที่สุด
2. เป็นรายได้เสริมแบบกระแสรายวันของครอบครัวเกษตรกร
3. เนื้อของไก่อพื้นเมืองรสชาติดี แน่น และไขมันน้อย ทำให้ไก่อชนมีราคาสูงกว่าไก่อกระเทย

4. ไม่ต้องใช้เทคนิคสูง และมีราคาแพง

5. สอดคล้องกับระบบเกษตรผสมผสานหรือแบบไร่นาสวนผสม

เกรียงไกร โชประการ และคณะ (2543 : 48) ได้ศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของผู้เลี้ยงไก่ชน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. เพื่อเป็นอาหารในครอบครัวโดยรู้จักกันในชื่อไก่พื้นเมืองหรือไก่ไทย และถ้ามีปริมาณมากพอก็จำหน่ายเป็นรายได้เสริม
2. เลี้ยงเพื่อความเพลิดเพลินหรือความสวยงาม
3. เลี้ยงเพื่อเป็นกีฬา เรียกว่า ไก่ชนหรือไก่ดี

ไก่ชนสายพันธุ์ท่าพริก ตำบลท่าพริก อำเภอเมือง จังหวัดตราด

ประวัติการเลี้ยงไก่ชนของจังหวัดตราดไม่มีบันทึกเป็นตำราไว้เด่นชัด จากคำบอกเล่าของเซียนไก่รุ่นเก่ากล่าวไว้ว่า ไก่ชนมีมานานพร้อมกับต้นกำเนิดของคนในท้องถิ่นตั้งแต่บรรพบุรุษชาวบ้านเลี้ยงไว้เป็นอาหารและนำมาชนเพื่อความเพลิดเพลินยามว่าง ไก่ชนตราดของแต่ละพื้นที่ก็จะมีเชิงการดีที่แตกต่างกันออกไป แต่ต้นกำเนิดไก่เชิงที่เซียนกล่าวไว้และให้การยอมรับว่าเป็นสุดยอดต้นตำหรับเชิงที่มีความโด่งดัง ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ ไก่ชนสายพันธุ์ท่าพริก เป็นไก่ลูกเหล่าจากหมู่บ้านท่าพริก ซึ่งท่าพริก เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดตราด ผู้สูงอายุเล่าว่า ตรงทำนน้ำศาลเจ้าพ่อท่าพริก มีต้นพริกใหญ่ขึ้นอยู่หนึ่งต้น ลำต้นสูงใหญ่มาก ครั้นต้องการเก็บเมล็ดพริกไปปรับประทานต้องใช้ไม้สอย ประกอบกับทำนน้ำแห่งนี้เป็นบริเวณที่ชาวบ้านใช้เป็นทำนน้ำเทียบเรือสินค้า มีเรือใบลำใหญ่บรรทุกสินค้าต่างๆ เช่น มูลเป็ด มูลไก่ กากปลา หรือสินค้าอื่นๆ ที่ชาวบ้านหามาได้นำมาขายที่นี่ ส่วนมากจะซื้อขายกันในช่วงบ่าย เพราะเรือหาปลาออกหาปลาในช่วงบ่าย และกลับเข้ามาขายของวันรุ่งขึ้น เวลาช่วงเรือเข้าจะมีสัญญาณเป่าแตรเสียงยาว แสดงว่าปลามาก ถ้าเป่าแตรเสียงสั้นแสดงว่าปลาน้อย ชาวบ้านจะมาซื้อขายกันที่นี่ ชาวบ้านจึงเรียกว่า ท่าพริก นับตั้งแต่นั้นมา พร้อมทั้งนำไปตั้งชื่อว่า ตำบลท่าพริก มาจนถึงปัจจุบัน โดยชาวบ้านในพื้นที่มีอาชีพทำนาและทำสวนปลูกพริกขายตามชื่อ นอกจากจะมีความดังเรื่องปลูกพริกได้งามและเผ็ดเป็นเลิศแล้ว ท่าพริกยังมีของดีอีกอย่างคือ ไก่ชน ที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วประเทศ รวมทั้งในประเทศอินโดนีเซียด้วย ไก่ชนท่าพริกจะมีความโดดเด่นมากเรื่องชั้นเชิง จุดเด่นของไก่ชนท่าพริกต้นตำรับ คือ

1. ไก่ชนท่าพริกมีโครงสร้างใหญ่ อาจมีน้ำหนักถึง 4 กิโลกรัม
2. ไก่ชนท่าพริกจะมีสีประดู่หางดำเป็นสีหลัก ส่วนสีอื่นจะมีประปราย
3. ไก่ชนท่าพริกจะมีเชิงชนแน่นลีด มุด และมัด มีความรวดเร็วมากกว่าสายอื่นๆ

ไก่ชนท่าพริกถือว่าเป็นตระกูลไก่เชิงโดยกำเนิดมีการผสมและพัฒนาสายเลือดมาตั้งแต่อดีต และยังเป็นต้นกำเนิดสายเลือดเชิงให้กับไก่เชิงอีกหลายพื้นที่ตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา มีเซียนไก่

จากหลายๆ แหล่งเข้ามาจำหน่ายแม่พันธุ์จากถิ่นนี้ไปเพื่อพัฒนาสายพันธุ์จนได้ดี เช่น ไก่มีนบุรี หนองจอก ไก่พนัสชลบุรี ไก่โคราชวังน้ำเขียว ไก่ปากช่องเขาใหญ่ ไก่โพนคอนเมือง ฟาร์มเรือนโรจน์ลพบุรี ไก่ไทยลำพูนเหล่าป่าก้อย เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่มีสายเลือดมาจากท่าพริกผสมอยู่ทั้งสิ้น

ส่วนชั้นเชิงของไก่ชนท่าพริก นิสัยของไก่ท่าพริกเป็นไก่ที่ชอบเล่นเชิงมาก มีการถ่ายทอดมาโดยสายเลือดจนถึงปัจจุบัน โดยช่วงยกแรกนิสัยการชนนั้นจะตีคู่ต่อสู้บ่อย แต่จะเล่นเชิงให้คู่ต่อสู้เหนื่อยล้าและหลงทางเสียก่อน หลังจากนั้นเมื่อขึ้นยกสองจะเริ่มเป็นฝ่ายเข้าทำ และมักจะทำได้ตีคู่ต่อสู้จบทางลำบาก เนื่องจากเป็นไก่ฉลาดมีการเปลี่ยนรูปแบบเชิงและพลิกเพลงการใช้อยู่ตลอดเวลา เช่น เมื่อไม่ได้เชิงบนกดขี่ ไม่ลง ก็จะลงคุมเชิงล่างเข้าซุกปีก ตีตัว ตีหลัง หรือมุดหางตีท้ายทอย เป็นต้น ซึ่งเพลงการตีจะเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ จัดอยู่ประเภทไก่ ไอคิวสูง คู่ต่อสู้แก่ทางลำบาก เชิงการตีของไก่ท่าพริกสามารถจำแนกออกเป็นกระบวนท่าได้ดังนี้

1. เชิงล็อกคอบน ลักษณะเป็นการชนล็อกคอ ประชิดวงในหนาแน่น กดและจีคอคู่ต่อสู้ให้ต่ำลงมา แล้วไล่คอจากสามเหลี่ยมมาถึงท้ายทอยแล้วดึงตี บางตัวอาจจะเลือกตีเฉพาะส่วนหัว แต่บางตัวอาจจะมีการตีหลังและ ลำตัวด้วย

2. เชิงจับบน ลักษณะเป็นการเข้าทำเร็วขึ้นกดขี่ คล้ายกับเชิงล็อกคอบน แต่ไก่จะเน้นไปที่การใช้คอทับไหล่คู่ต่อสู้แล้วกดให้ย่อต่ำลง บางตัวจะจิกหลังหรือปีกตีตัว แต่บางตัวจะเอี้ยวคอมาจิกหัวตีหน้า ตีตา

3. เชิงสองคอ ลักษณะไก่ชนสองคอเป็นไก่เดินบนจัด กอด กดขี่ซ้ายขวา เป็นไก่ที่ชอบเล่นคอ ตีคออ่อนจิกซ้ายขวาได้ ชอบเอาอกทับไหล่คู่ต่อสู้หัวกดไปที่กลางหลัง ไล่กดตั้งแต่หลังคอ และหัวจึงดึงท้ายทอยตี โดยเฉพาะไก่ที่มีเชิงพิงแปะหน้าตี เดินช้า ส่วนมากจะเสียไฟหางหน้าให้ตีเสมอ

4. เชิงเอี้ยวคออ่อน ลักษณะเป็นไก่เชิงบน ชอบปล้ำคอและจีคอคู่ต่อสู้ หลังจาก นั้นจะเอี้ยวคอมาจิกหัวตี เป็นไก่ที่เข้าทำเร็ว ตีประชิดวงใน

5. เชิงสองคอสองปีก ลักษณะเป็นเชิงการชนที่ฉลาดมีลูกหากินมาก การเข้า ทำเชิงจะเร็ว เป็นไก่กอด กด ขี่ เล่นเชิงบนก่อน แต่เมื่อพลาดท่าเปลี่ยนพล้ำคู่ต่อสู้ หรือเจอไก่ที่สูงกว่า กดไม่ลง จะเปลี่ยนท่าจากเชิงบนลงมาเป็น เชิงล่าง มุดปีก มัดปีกตี เมื่อได้จังหวะก็จะหาโอกาสขึ้นมาทำเชิงบนตีคู่ต่อสู้อีกครั้ง และจะเล่นเชิงสลับกันทำให้คู่ต่อสู้สับสน

6. เชิงล่าง ลักษณะเป็นไก่ที่ชอบเล่นเชิงล่างก่อนขึ้นบน โดยการวิ่งล่อ เข้ามุดปีก มัดปีกตีหน้าขาและลำตัว และเมื่อคู่ต่อสู้ย่อตัวได้จังหวะก็จะขึ้นจากมุดปีกมาจิกคอตีจากด้านหลัง และเล่นเชิงบนสลับไปด้วย

7. เชิงมุดมัดปีกตีสวาป จะเป็นเชิงการทำต่อเนื่องจากเชิงอื่นๆ เป็นการ ชอนหัวไม่ให้คู่ต่อสู้เห็น และเป็นการพักเหนื่อยไปด้วย เมื่อได้โอกาสจะมุดหัวขึ้นบนดึงท้ายทอยตีสี่ข้างหลัง และหัวส่วนท้ายทอย

8. เชิงมุดหว่างขาไถนาดีหลัง เป็นเชิงต่อเนื่องจากเชิงอื่นๆ นิยมทำसान ต่อจากเชิงล่าง มุดหว่างขาตันขึ้นให้คู่ต่อสู้เสียหลักแล้วขึ้นมาตี บางครั้งเป็นการหยุดพักเหนื่อยหลบหัวไม่ให้คู่ต่อสู้ เห็น หายเหนื่อยก็จะลุกขึ้น ดันให้คู่ต่อสู้เสียจังหวะแล้วขึ้นมาตี

โดยเชิงของไก่ชนที่พริกที่กล่าวมาสามารถที่จะทำต่อเนื่องและประสานกันได้ ในไก่เชิงที่ดีฉลาดจะทำให้หมดทุกเชิง จนแต่ละยกจะมีการทำเชิงไม่เหมือนกัน มีการสลับเปลี่ยนเสมอ แต่บางตัวก็ทำได้แค่บางส่วนเท่านั้น เชิงไก่ท่าพริกเป็นเชิง ที่ถ่ายทอดมาทางสายเลือด ลักษณะไก่ท่าพริก ถ้ามองจากรูปทรง ความสวยงาม อาจจะเป็นรองไก่ภาคอื่น ๆ อยู่บ้าง เนื่องจากนักเล่นที่นี้ไม่ได้เน้นไปที่ลีลาสวยงามตามตำราจากเขตภาคกลาง เน้นไก่ชนเก่ง ไก่ตราดแท้รูปร่างจะไม่โป่ง ขาสั้นแต่ไม่ถึงกับเตี้ย ออกลาคอสั้น แต่มีกระดูกที่หนาแข็งแรง ซึ่งการที่ไก่มีลักษณะเช่นนี้นั้นจะมีผลเกี่ยวกับการตีด้วย ขยายเชิงไม่ดี เดินช้า การเล่นจะเป็นลีโล่ไหนก็ได้ แต่ไก่ตราดส่วนมากจะเป็นลีโล่ผสม ประคองกับเหลือง ซึ่งคนเล่นจะเน้นไปที่เชิงดีตีเก่ง เกล็ดแข้งกับลีโล่จะมาเป็นรอง รูปทรงภายนอกของไก่ตราด - ท่าพริกได้ดังนี้

1. รูปทรง เป็นไก่ขนาดกลางน้ำหนักโดยเฉลี่ยไก่หนุ่ม 2.9 - 3.0 กก. ไก่ถาย 3.0 - 3.3 กก.
2. ลีไก่ตราดโดยส่วนมากจะเป็นไก่ลีผสม เขียนไม่ได้เน้นว่าจะต้องตรงตามตำรา เน้นฝึกฝนไก่เป็นหลัก ลีที่พบมากจะเป็น ลีประคองแดง ลีเหลืองหางดำ ลีเขียว
3. หน้า รูปหน้าเล็ก เรียวแหลม ตุ่มหูเล็กติดหน้า เหนียงเล็กรัดตึงไม่หย่อนยาน โขนงคิ้ว นูนพอประมาณ ตาพอดีไม่ลึกหรือตื้นไป หงอนหินกอดกระหม่อม ไม่ใหญ่แต่ยาวถึงโคนปาก ปากคล้ายปากนกแก้ว ส่วนบนโค้งงอส่วนล่างเรียวยาวรับกับปากบน สีปากรับสีแข้ง รูปหน้าจัดอยู่ในประเภทไก่ฉลาด บางตัว อาจมีเครา และขนขึ้นบริเวณส่วนหน้าและหัวค้มมาก ขนตามตัวจะดก
4. คอ เป็นไก่ปล้องคอถี่ใหญ่สมส่วนกับตัว คอไก่ตราดจะมีความแข็งแรงมากเนื่องจากเป็นอวัยวะส่วนที่ ต้องใช้ กัด ขี คู่ต่อสู้

5. ลำตัว เป็นไก่หนา ออหนา ลำตัวจับบานห้วยบานท้าย โคนหางใหญ่ก้านหางพุ่งโค้งลงดิน

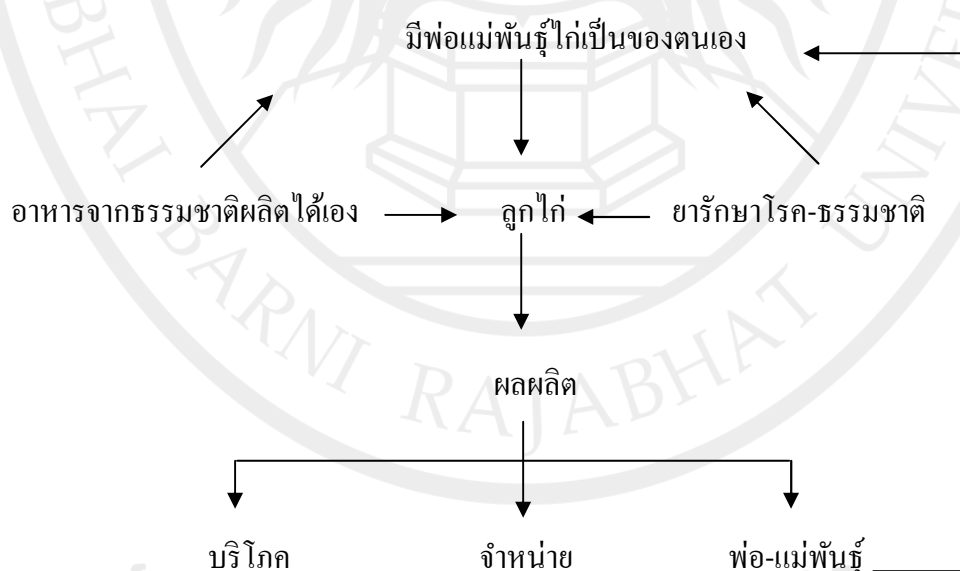
6. ปีก พบมากที่สุดจะเป็นปีกลีดำสนิท ปีกแข็งแรง ขนปีกหนา
7. ขา - แข็ง โคนขาแข็งแรงมีกล้ามเนื้อเด่นชัด แข็งเรียวกลม แต่ขา - แข็งไก่ท่าพริกจะสั้นกว่าไก่ ภาคกลาง เมื่อเปรียบไถถึงแม้จะน้ำหนักเท่ากัน แต่ไก่ท่าพริกจะเป็นไถที่สั้นเตี้ยกว่า
8. ขน - สร้อย ไก่ตราดเป็นไถที่ขนหนา สร้อยหนา โดยเฉพาะไถที่เล่นเชิงเก่งๆ ขนหัวแทบจะไม่หลุดเลย สร้อยและขนโดยส่วนมากที่พบจะเป็นสีเหลืองและประคองแดง

ลักษณะไก่ท่าพริกมองดูจะเป็นไถที่ไม่มีความสวยงามสง่าเหมือนเช่นไก่ภาคกลางนัก เพราะเป็นไถที่ตัวใหญ่ลำแต่ช่วงขาจะสั้นเตี้ย แต่ลักษณะ ที่ออกมาเช่นนี้เป็นพันธุกรรมของไก่

และเกี่ยวไปถึงเชิงการชน "ไก่ตราดที่ล่าเดี่ยวจะเป็นไก่ที่เล่นเชิงได้เร็วและดีมาก ต่างจากตัวที่ขายาวสูง การเล่นเชิง จะช้าและความเก่งจะลดลง" การพัฒนาสายพันธุ์ไก่ท่าพริกในอนาคตเขียนและซุ่มที่เพาะ ในปัจจุบันได้พยายามตัดจุดด้อยที่มีอยู่ในตัวออกไป คือ รูปทรงที่สั้นเตี้ย พัฒนา พันธุ์ให้มีรูปร่าง ที่ใหญ่ขึ้น บางซุ่มได้นำสายพันธุ์ไซ่ง่อนเข้ามาผสม เพื่อปรับโครงสร้าง กระดูก ให้ได้ไก่รุ่นใหม่ ให้มีรูปร่างที่สูงใหญ่ขึ้น หนักหนาขึ้น แต่มีเชิงดีและการทำเชิงก่อนตีเช่นเดียวกับไก่ตราด ความเร็ว อาจจะลดลงบ้างเมื่อมีตัวใหญ่ แต่ดีแม่น โครงสร้างเหมือนไก่ไซ่ง่อนแต่มีเชิงชนเหมือน ไก่ท่าพริก ซึ่งเหมาะที่จะนำไปชนในแถบภาคกลางเพราะจะมีขนาดที่เท่ากัน สายเลือดไซ่ง่อนที่นิยมจะมีอยู่ ประมาณร้อยละ 25 จะได้โครงสร้างดี ไก่ที่มีชั้นเชิงดี

ตลาดไก่ชน

การเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งระบบ คือตั้งแต่ การผลิตจนถึงการตลาด โดยเกษตรกรต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นเงินสดต่ำมาก กล่าวคือเกษตรกร มีพ่อแม่พันธุ์เป็นของตนเองเพื่อใช้ในการผลิตลูกไก่ (ภาพประกอบ 5) ใช้อาหารในธรรมชาติ เศษอาหาร ในครัวเรือน หรืออาหารที่ผลิตได้ในท้องถิ่นในการเลี้ยงไก่ ใช้สมุนไพรเพื่อป้องกันและหรือกำจัด โรคพยาธิ และเมื่อมีผลผลิตเกิดขึ้นก็นำมาบริโภคหรือจำหน่ายโดยไม่มีปัญหาในเรื่องตลาด ซึ่งเป็น ปัญหาสำคัญสำหรับผลผลิตการเกษตรหลายชนิดในประเทศไทย ระบบการผลิตไก่พื้นเมืองของ เกษตรกร สามารถสรุปได้ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 แผนภาพแสดงระบบการผลิตไก่พื้นเมืองของเกษตรกร

ที่มา : ศาสตร์ ธรรมบุตร. 2545. 14

การตลาดไก่พื้นเมืองในอดีต ส่วนใหญ่จะอยู่ภายในหมู่บ้านหรือระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง และเป็นการขายตรงผู้บริโภคร 1) คือเกษตรกรด้วยตนเอง การจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง 1) มีน้อยมาก ยกเว้นบางหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ตลาดและการคมนาคมสะดวก (ภาพประกอบ 5) การซื้อขายไก่พื้นเมืองในหมู่บ้านจะมีเป็นครั้งคราวคือ เมื่อมีแขกมาเยี่ยมเยียนก็จะหาซื้อไก่พื้นเมืองมาปรุงอาหารเพื่อเลี้ยงรับรอง ช่วงที่มีการซื้อขายกันมากคือ ฤดูค่านาและเกี่ยวข้าว ไก่พื้นเมืองจะมีราคาแพงและหาซื้อได้ยาก ถึงแม้ไก่พื้นเมืองในช่วงฤดูหนาวนี้จะมีมากกว่าฤดูอื่น แต่เกษตรกรก็ไม่นิยมขายนอกจากมีความจำเป็นต้องใช้เงินสด เพราะต้องการเก็บไว้ใช้เป็นอาหาร

ตลาดไก่พื้นเมืองในปัจจุบัน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2539 : 28) รายงานว่าไก่พื้นเมืองในประเทศเพิ่มขึ้นถึง 64% คือจาก 50 ล้านตัวในปี พ.ศ.2534 เป็น 82 ล้านตัวในปี พ.ศ.2539 จำนวนไก่พื้นเมืองที่เพิ่มขึ้นนี้ อาจเป็นเพราะการเพิ่มจำนวนประชากรที่ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองเพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่งคือ การเพิ่มจำนวนไก่ต่อครัวเรือนของเกษตรกรบางรายที่ได้รับคำแนะนำการปรับปรุงพันธุ์การเลี้ยงไก่พื้นเมือง เกษตรกรนำไก่พื้นเมืองมาจำหน่ายนอกหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ทั้งในรูปของการขายโดยตรงกับผู้บริโภค และหรือผ่านพ่อค้าคนกลาง ในอดีตพ่อค้าคนกลางส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีน แต่ปัจจุบันพ่อค้าคนกลางทั้ง 1) และ 2) ที่เป็นเกษตรกรมีมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรจำนวนหนึ่งเคยออกไปทำงานต่างถิ่นทำให้เกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ด้านการตลาดและหรือได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ อย่งไรก็ตามในช่วงปกติการซื้อขายไก่พื้นเมืองก็จะอยู่เฉพาะภายในพื้นที่เขตอำเภอหรือจังหวัดเท่านั้น ยกเว้นตลาดกลางกรุงเทพฯ ไก่ที่ขายในระดับอำเภอ จังหวัด และตลาดกลางในกรุงเทพฯ จะมีคุณภาพและลักษณะจำเพาะมากกว่าตลาดท้องถิ่น กล่าวคือจะต้องเป็นไก่รุ่น น้ำหนักตัวไม่เกิน 2 กิโลกรัม คุณภาพเนื้อไก่ต้องดี สีค่อนข้างเหลือง ขนเรียบเป็นมัน ออกโตที่สำคัญต้องไม่เป็นโรค หรือมีแผลบนลำตัว ถ้าเป็นไก่สาวขนสีดำยังไม่ไข่ น้ำหนักตัวประมาณ 1.3 กิโลกรัม จะได้ราคาดีกว่า ตลาดในกรุงเทพฯ ที่มีการซื้อขายไก่พื้นเมืองเป็นประจำ คือ ตลาดคลองเตยกับเขาวราช ราคาที่ขายจะต่างกันตามฤดูกาล โดยฤดูร้อนกับฤดูหนาวไก่จะมีราคาสูงกว่าฤดูฝนเฉลี่ย กิโลกรัมละ 5 บาท ช่วงที่ไกราคาตกที่สุดคือ เทศกาลกินเจ ช่วงที่ไกราคาสูงสุดคือเทศกาลตรุษจีนโดยภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า ตลาดไก่พื้นเมืองยังเปิดกว้างอยู่ ทั้งในระดับท้องถิ่นและในเมือง

ตลาดไก่พื้นเมืองในอนาคต แบ่งได้เป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ ตลาดในประเทศและต่างประเทศ ตลาดในประเทศยังมีความต้องการไก่พื้นเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับในเมือง โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองซึ่งมีประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศสามารถนำผลผลิตที่ได้มาจำหน่ายด้วยตนเองและหรือผ่านพ่อค้าคนกลางโดยได้รับผลตอบแทนที่ค่อนข้างเป็นธรรม ที่สำคัญคือไม่เป็นระบบผูกขาดและมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นในแง่ของตลาดควรคงรูปแบบเดิมไว้

โดยภาครัฐควรให้การสนับสนุนการจัดตั้งตลาดชุมชนอย่างจริงจัง ตลาดต่างประเทศ ไก่พื้นเมืองเป็นที่นิยมของผู้บริโภคของทุกประเทศในเขตเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย โดยไก่พื้นเมืองแท้เป็นไก่ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือไก่ลูกผสมพื้นเมือง และสุดท้ายคือไก่เนื้อ ไก่พื้นเมืองที่ตลาดต้องการมีขนาดตั้งแต่ 1.5 - 2.0 กิโลกรัม/ตัว โดยเฉพาะไก่สาวที่มีอายุพร้อมที่จะไข่หรือเริ่มไข่ (สวัสดี ธรรมบุตร, 2545 : 12)

ตลาดไก่พื้นเมืองเป็นตลาดท้องถิ่น ซื้อขายกันในหมู่บ้าน แล้วส่งไปขายตลาดใหญ่ในจังหวัดและกรุงเทพฯ และเป็นการบริโภคภายในประเทศซึ่งก็เป็นวิธีการที่ถูกเพราะเป็นการส่งเสริมให้มีการผลิตเองบริโภคเอง และให้ประชาชนในชนบทได้มีอาหารประเภทโปรตีนพอเพียง

การเพิ่มมูลค่าของไก่พื้นเมืองเป็นวิธีแบ่งปันผลประโยชน์ให้เกษตรกรได้อีกวิธีหนึ่ง เช่น ไก่แจ้พื้นเมืองชนสีทองดำ หรือสีประคูดุ เป็นต้น เป็นไก่สวยงามราคาแพง หรือไม่กี่สายพันธุ์ไก่ชนก็ดี เพราะถ้าชนเก่ง สายเลือดชนเก่ง ก็สามารถขายได้ราคา อีกประการหนึ่ง ไก่ชนเป็นไก่สายเลือดค่อนข้างบริสุทธิ์ และเป็นไก่ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยมานับร้อยๆ ปี นอกจากนี้ยังเป็นไก่ที่แข็งแรง ไม่เจ็บโรค กล้ามเนื้อใหญ่ ไข่ดก ลูกดก ฟักไข่ได้เอง และเมื่อนำมาประกอบอาหารมีรสชาติดี ดังนั้น การเลือกพันธุ์ที่อนุรักษ์ก็สามารถเพิ่มมูลค่าของไก่สายพันธุ์นั้นๆ ได้ อย่งไรก็ดี ไก่พันธุ์พื้นเมืองที่มีอยู่ทั่วไปทุกวันนี้ คาดว่า 80-90% เป็นไก่ที่เป็นสายพันธุ์ไก่ชน ดูได้จากแม่ไก่ประมาณ 90% จะมีขนสีดำ ตัวผู้จะเป็นไก่ชนเหลืองหางขาว หรือประคูดุหางดำ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

โคมียามา และอิเกียว (Komiya and Ikeo, 2003 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง ที่มาของไก่ชนกล่าวว่า ประเพณีของชนไก่เป็นที่แพร่หลายไปทั่วโลก ไม่มีข้อสงสัยว่าไก่ชนมีการพัฒนาร่วมกันกับวัฒนธรรมของมนุษย์ของชนไก่เป็นเวลานานคือ ประเทศญี่ปุ่นมีกลุ่มของไก่ชนที่เรียกว่า "Shamo" ที่ใช้เฉพาะสำหรับชนไก่เป็นอย่างดี ขั้นตอนของการกระจายทางภูมิศาสตร์ของชนไก่และเส้นทางการเข้ามาของไก่ชนญี่ปุ่นมีความเด่นชัด การศึกษาวิวัฒนาการระดับโมเลกุลของไก่ชนจะเห็นได้ชัดว่าเป็นประโยชน์อย่างลึกซึ้งในความเข้าใจ ไม่เพียงแต่กำเนิดวิวัฒนาการของ "Shamo" แต่ยังขั้นตอนการกระจายของชนไก่เป็นวัฒนธรรม ในการศึกษาที่เราเก็บตัวอย่างเลือดของไก่ชนจาก 11 จังหวัดที่แตกต่างกันในประเทศญี่ปุ่น จากนั้นชาติพันธุ์ (Phylogenetic) ต้นไม้ใช้สร้างทั้งหมดจาก 42 mtDNAs (1100 bp) ดึงใจ มันแสดงให้เห็นว่า Shamo ญี่ปุ่นถูกแยกออกมาอย่างเห็นได้ชัดเป็นสองกลุ่มที่แตกต่างกันกลุ่มหนึ่งที่มีตัวอย่างจากเกาะโอกินาวาและกลุ่มอื่นประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มาจากคิวชูและฮอนชูของญี่ปุ่น มันแสดงให้เห็นว่า Shamo ญี่ปุ่นจะต้องถูกนำไปยังประเทศญี่ปุ่น

จากสองต้นกำเนิดที่แตกต่างกัน การตรวจสอบของเราบันทึกทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า ผลของการวิเคราะห์สายวิวัฒนาการมีความสอดคล้องกับมุมมองที่ญี่ปุ่น Shamo ได้มาจากเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้และจีนแผ่นดินใหญ่เป็นอิสระ แต่ก็ภูมิศาสตร์บิตผสมหลังจากนั้น

Liu and Yao. (2006 : Abstract) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมของไก่ชนจีน และญี่ปุ่นเปิดเผยโดยโครงการเปลี่ยนแปลงลำดับ mtDNA กล่าวว่า ไก่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ย้อนกลับไปเป็นช่วงต้นปี 2500 ที่ผ่านมาในประเทศจีน จนไก่ถูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีของมนุษย์ ช่วยกระจายไก่ทั่วโลกและมีอิทธิพลต่อการเลือกสายพันธุ์ที่ตามมา ดังนั้นการติดตามการกำเนิดของ ไก่ชนสามารถสะท้อนการกระจายของวัฒนธรรมชนไก่ ในการศึกษาที่เราเมื่อเทียบกับที่มี mtDNA ลำดับภูมิภาคควบคุมในไก่ชนจีนและญี่ปุ่นในการทดสอบสมมติฐานที่เสนอเมื่อเร็วๆ นี้ที่อยู่เบื้องหลัง ที่มาคู่ของวัฒนธรรมชนไก่ญี่ปุ่น (จากประเทศจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างอิสระ) เราได้รับ มอบหมาย mtDNAs ไก่ชนส่วนประกอบด้วยสายพันธุ์ (Matrilinal) ที่แตกต่างกัน หรือชาติพันธุ์ (Phylogenetic Clades) ที่โผล่ออกมาจากต้นไม้สายวิวัฒนาการและรายละเอียดของเครือข่าย และเปรียบเทียบความแตกต่างของความถี่ระหว่างไก่ชนจีนและญี่ปุ่น ในบรรดาหกสายพันธุ์(AF) ระบุ ไก่ชนญี่ปุ่นพบบ่อยที่สุดในพันธุกรรม C และ D (74%, 32/43) ในขณะที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของ กลุ่มตัวอย่างไก่ชนจีน (69%, 35/51) ถูกจัดกลุ่มในพันธุกรรมและพบเป็นประเภทกลุ่มบี ไก่ชนในญี่ปุ่น ได้รับมอบหมายให้พันธุกรรม A, B, และ E ถูกใช้ร่วมกันกับกลุ่มตัวอย่างจีนหรือแตกต่างไปจาก ประเทศจีนอย่างใกล้ชิดโดยไม่เกินระยะทางที่สามกลายพันธุ์นี้รูปแบบทางพันธุกรรมเป็นไปตามที่มา คู่เสนอของไก่ชนญี่ปุ่น แต่ได้ออกจากห้องพักสำหรับที่มาเดียวของไก่ชนญี่ปุ่นจากประเทศจีน โครงสร้างทางพันธุกรรมของไก่ชนในประเทศจีนและญี่ปุ่นอาจได้รับอิทธิพลจากการเลือกสายพันธุ์ ที่ตามมาและการอนุรักษ์ไก่ชนหลังจากการแนะนำเบื้องต้น

งานวิจัยในประเทศ

วิเศษ อัครวิทยากุล (2543 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ต้องพิจารณาตั้งแต่ลักษณะที่ดีของไก่ชน พ่อแม่พันธุ์ ต้องมีลักษณะที่ดีตรงตามตำรา การเริ่มต้นการเลี้ยงอาจทำได้หลายวิธี เช่น การซื้อลูกไก่ มาเลี้ยง ซื้อไก่รุ่นหรือแม่ไก่นำมาเลี้ยง แล้วผสมพันธุ์เอง หรืออาจซื้อไขมาให้แม่ไก่ฟัก การซื้อลูกไก่ หรือไข่จากเจ้าของเล้าที่เชื่อถือได้เป็นวิธีการประหยัดและนิยมมากที่สุด การเลี้ยงเลี้ยงได้ทุกฤดูกาล แต่ที่เหมาะสมควรเป็นปลายฤดูฝนหรือต้นฤดูหนาว เพราะเป็นช่วงที่อากาศเย็นสบาย ทำให้ไก่โตเร็ว แข็งแรงและไม่มีพยาธิรบกวนมากนัก ควรเลือกทำเล ขนาดเล้าและอุปกรณ์ที่เหมาะสม การให้อาหาร ต้องเพียงพอเหมาะสมกับไก่แต่ละขนาดอายุ โดยแบ่งเป็นอาหารสำหรับลูกไก่ อาหารสำหรับไก่รุ่น อาหารสำหรับไก่ชนที่โตแล้ว นอกจากนี้ยังต้องมีการทำวัคซีนตามโปรแกรมที่บริษัทแนะนำไว้ และการให้ยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันและรักษาโรค

จำลอง ผูกดวง และคณะ (2543 : 89-95) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของฤดูกาลที่มีผลต่อการฟักออกแบบธรรมชาติของไก่พื้นเมืองในฟาร์มของเกษตรกร จังหวัดบุรีรัมย์ ในสภาพการจัดการของเกษตรกร สรุปได้ว่า การฟักออกแบบธรรมชาติของแม่ไก่พื้นเมืองนั้น การฟักในฤดูหนาว (พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์) ทำให้มีการฟักออกดีกว่าฤดูร้อน (มีนาคม – มิถุนายน) และฤดูฝน (กรกฎาคม – ตุลาคม) ดังนั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดใกล้เคียง ควรจัดการให้แม่ไก่มีการฟักในฤดูหนาวให้มากที่สุด จึงจะทำให้การฟักไข่ ได้ผลดีอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ปริมาณลูกไก่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากฤดูหนาวมีอุณหภูมิพอเหมาะและอากาศเย็น พ่อแม่ไก่ไม่เครียด ทำให้ไข่สมบูรณ์เปอร์เซ็นต์มีเชื้อสูงและในขณะเดียวกันแม่ไก่ที่ฟักไข่ จำทำการฟักไข่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ อายุการผลิตไข่ ที่มีเชื้อของพ่อแม่ไก่ และความสามารถในการฟักไข่แบบธรรมชาติของไก่พันธุ์พื้นเมือง เพศผู้ควรมีอายุตั้งแต่ 9 เดือนถึง 3 ปี และเพศเมียควรมีอายุตั้งแต่ 7 เดือน ถึง 3 ปี

เฉลิมชัย มหาชน (2545 : 19) วิจัยเรื่อง สายพันธุ์ไก่และการชนไก่ในจังหวัดนครปฐม พบว่า จังหวัดนครปฐม เลี้ยงไก่ชนอยู่ 2 ระดับ คือ การเลี้ยงในระดับชาวบ้าน และการเลี้ยงในระดับฟาร์ม ไก่ชน มีทั้งเลี้ยงไว้ดูเล่น เลี้ยงเพื่อการประกวด และเลี้ยงเพื่อเป็นไก่ชนในสนามชนไก่ การเลี้ยงไก่ชนในจังหวัดยังคงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจนส่งผลให้ไก่ชนไทยสามารถรักษาสายพันธุ์มาได้จนทุกวันนี้

อภิรัฐ บัณฑิต (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเลี้ยงไก่ชน ในอำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จากเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม สรุปได้ว่าวิธีการจัดหาพ่อแม่พันธุ์ที่ผู้เลี้ยงไก่ชนขนาดเล็กนิยมมากที่สุด คือ การเพาะเลี้ยงเอง วิธีการจัดหาพ่อแม่พันธุ์ ของฟาร์มขนาดใหญ่ เพาะเลี้ยงเองและซื้อจากฟาร์มเอกชนขนาดใหญ่ในพื้นที่และต่างพื้นที่ เกษตรกรขนาดใหญ่ นิยมเลือกซื้อจากเหล่ากอ ลักษณะของไก่ชน และความน่าเชื่อถือของผู้เลี้ยง เกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม นิยมจำหน่ายไก่ชนที่ฟาร์มเลี้ยงมากที่สุด เกษตรกรขนาดเล็ก ผู้ซื้อและผู้ขายกำหนดราคาร่วมกัน เกษตรกรขนาดใหญ่ ผู้ขายสามารถกำหนดราคาได้มากกว่าผู้ซื้อ การชำระเงินนิยมเป็นเงินสด ด้านการตลาด เกษตรกรทั้ง 3 กลุ่มนิยมขายในฟาร์มของตนเองมากที่สุด เกษตรกรขนาดเล็กจะใช้เวลาส่วนตัวในการเลี้ยงไก่ชน ร้อยละ 100

ภัทรพงษ์ เกริกสกุล (2548 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา “ระบบการเลี้ยงไก่ชน : กรณีศึกษาบ้านห้วย และบ้านเหล่าโพหนอง ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ส่วนใหญ่ใกล้ชิดกับบิดาที่เลี้ยงไก่ชน จึงมีความชอบในลีลาของไก่ชน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจเลี้ยงไก่ชน ผู้เลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่มีประสบการณ์เลี้ยงมากกว่า 20 ปี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งศึกษา “การศึกษาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” รวมทั้งศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการเลี้ยงไก่ชน ซึ่งมีวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดตราด โดยมีเป้าหมายจำนวน 60 กลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีเป้าหมายจำนวน 60 กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ณ สนามชนไก่จันทบุรี
2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงและความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน จำนวน 10 คน
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์และสนทนากันแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 คน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนคติอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆที่เราต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เรื่อง ธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

1. แบบวิจัยเชิงสำรวจ ในส่วนที่ 1 เกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน
2. แบบสัมภาษณ์เจาะลึกในส่วนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน
3. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Discussion) ผู้เกี่ยวข้องที่มีความสัมพันธ์ในเชิงสังคมจำนวน 5 คน เกี่ยวกับ ปัญหา การแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน (ส่วนที่ 3 ปัญหาการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการทำธุรกิจเลี้ยงไก่ชน)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยการเก็บข้อมูลจากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยจากแหล่งทั้งในประเทศและนอกประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะเข้าใจเรื่องราวได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Research) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเพื่อความสะดวกและความสมบูรณ์ของงานวิจัยมากขึ้น ได้แก่

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อขอความร่วมมือกับนายบ่อนสนามไก่ชนเจ้าของพื้นที่
2. นำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดที่สร้างขึ้น ไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความตรง (Validity) เนื้อหา ซึ่งดูความสอดคล้องของประเด็นต้นความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item Congruence Index) หรือ IOC เกณฑ์ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ระดับ คือ 1 หมายถึง สอดคล้อง 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ -1 หมายถึง ไม่สอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน
3. หลังจากแก้ไขเสร็จนำไปให้ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง
4. เมื่อแก้ไขให้เหมาะสมแล้วจึงนำไปใช้สำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ทำการรวบรวมและตรวจสอบความเรียบร้อย จะนำมาทำการวิเคราะห์ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของผู้เลี้ยงไก่ชน สภาพการเลี้ยงไก่ชน ปัญหาและข้อเสนอแนะ ของผู้เลี้ยงไก่ชน วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

2. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยง วิธีการจัดการธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในด้านการผลิต และการตลาดของผู้เลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

2.1 วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปพรรณนา

2.2 วิเคราะห์จากการสังเกต

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ใช้วิธีการสนทนากลุ่มจำนวน 5 คน ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสรุปภายในประเด็นดังกล่าว

สถิติใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการทางสถิติดังนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลประเด็นที่เกี่ยวกับคำถามปลายเปิด และจัดกลุ่มคำตอบที่คล้ายหรือเหมือนกัน แล้วนำเสนอให้อยู่ในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ และอภิปรายอยู่ในรูปแบบความเรียง

สถิติพื้นฐาน

1. ค่าร้อยละ (Percentage)
2. ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970 : 169)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรเป้าหมาย สุ่มแบบสะดวก กลุ่มเป้าหมายครบ จำนวน 60 คน หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์ประมวลผลและสังเคราะห์ ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของผู้เลี้ยงไก่ชน สภาพการเลี้ยงไก่ชน ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้เลี้ยงไก่ชน วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ตาราง 2 จำนวน ค่าร้อยละของวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่ชน

วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่ชน	จำนวน	ร้อยละ
เพาะขาย	6	10.00
เลี้ยงไว้ชนในบ่อน	52	86.70
ทั้งเพาะขายและเลี้ยงไว้ชนในบ่อน	2	3.30
รวม	60	100.00

จากตาราง 2 ผู้ตอบแบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่ชน พบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนจำนวน 60 คน ส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์จะเลี้ยงไว้ชนในบ่อนมากที่สุด จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 86.7 รองลงมา คือ เพาะขาย มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และทั้งเพาะขายและเลี้ยงไว้ชนในบ่อน มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30

ตาราง 3 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	59	98.30
หญิง	1	1.70
รวม	60	100.00

จากตาราง 3 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 98.30 รองลงมาได้แก่ เพศหญิง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70

ตาราง 4 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	2	3.34
21 - 35 ปี	8	13.34
36 - 45 ปี	29	48.34
46 ปีขึ้นไป	21	34.98
รวม	60	100.00

จากตาราง 4 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ มีอายุ 36-45 ปีมากที่สุด จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 48.34 รองลงมา ได้แก่ อายุ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 34.98 อายุ 21-35 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 13.34 และต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.34

ตาราง 5 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า ป.4	4	6.70
ป.4	20	33.30
ป.6	13	21.70
มัธยมศึกษาตอนต้น	8	13.30
มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า	4	6.70
อนุปริญญา/เทียบเท่า	4	6.70
ปริญญาตรี	6	10.00
สูงกว่าปริญญาตรี	1	1.70
รวม	60	100.00

จากตาราง 5 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาที่ระดับ ป.4 มากที่สุด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 รองลงมา ได้แก่ ป.6 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 13.30 ระดับปริญญาตรี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 ระดับ ป.4 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า ระดับอนุปริญญา/เทียบเท่า มีจำนวนเท่ากัน คือ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 6.70 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70

ตาราง 6 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
โสด	9	15.00
สมรส	50	83.30
หม้าย	1	1.70
รวม	60	100.00

จากตาราง 6 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส มากที่สุด จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 83.30 รองลงมา ได้แก่ โสด จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 และหม้าย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.70

ตาราง 7 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
การเกษตร	13	21.70
รับจ้าง	9	15.00
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	7	11.70
ธุรกิจส่วนตัว	10	16.70
เลี้ยงไก่ชน	5	8.30
อื่นๆ	16	26.70
รวม	60	100.0

จากตาราง 7 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักเป็นอื่นๆ มากที่สุด จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 26.70 รองลงมา ได้แก่ การเกษตร จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 21.70 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 16.70 รับจ้าง จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 11.70 และเลี้ยงไก่ชน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 8.30

ตาราง 8 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสมาชิกในครัวเรือน

สมาชิกในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 3 คน	22	36.67
4 – 6 คน	36	60.00
7 คนขึ้นไป	2	3.33
รวม	60	100.00

จากตาราง 8 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ มีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน มากที่สุด จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 รองลงมา ได้แก่ น้อยกว่า 3 คน จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 36.67 และ 7 คนขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.33

ตาราง 9 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามจ้างแรงงานประจำการเลี้ยงไก่ชน

การจ้างแรงงานประจำในการเลี้ยงไก่ชน	จำนวน	ร้อยละ
มี	3	5.4
ไม่มี	53	94.6
รวม	60	100.0

จากตาราง 9 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ ไม่มีการจ้างแรงงานประจำในการเลี้ยงไก่ชนมากที่สุด จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 94.60 รองลงมา ได้แก่ มีการจ้างแรงงานประจำในการเลี้ยงไก่ชน จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4

ตาราง 10 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ชน

ประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ชน	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 1 ปี	21	35.00
2 – 4 ปี	25	41.67
5 ปีขึ้นไป	14	23.33
รวม	60	100.0

จากตาราง 10 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ชน 2 – 4 ปี มากที่สุด จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 41.67 รองลงมา ได้แก่ น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 และ 5 ปีขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33

ตาราง 11 ค่าจำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการขายไก่ชน

ท่านเคยขายไก่	จำนวน	ร้อยละ
เคย	20	35.10
ไม่เคย	37	64.90
รวม	60	100.0

จากตาราง 11 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 60 คน ส่วนใหญ่ ไม่เคยขายไก่ มากที่สุด จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 64.90 และเคยขายไก่ จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 35.10

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงไก่ชน

สภาพการเลี้ยงไก่ชน วิธีการจัดการธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในด้านการผลิต และการตลาดของผู้เลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปพรรณนา และวิเคราะห์จากการสังเกต

สภาพการเลี้ยงไก่ชน

ตอนที่ 2 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ในตอนที่ 1 โดยวิธีการสุ่มแบบสะดวก จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ซ้ำกัน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์ พบว่า

1. ท่านเคยผ่านการอบรมการเลี้ยงไก่ชนหรือไม่ พบว่า จำนวนน้อยท่านที่ผ่านการอบรมมาจากแหล่งสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดจันทบุรีบ้าง เรื่องการทำวัคซีนและการดูแลให้ปลอดโรค ผู้เลี้ยงไก่บางรายได้ ป้ายฟาร์มสาธิตไก่พื้นเมืองมาติดหน้าฟาร์ม และมีบางคนผ่านการอบรมมีน้ำที่มิผู้จัดอบรมตามสถานที่ต่างๆ ความรู้ในการเลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้มาจากรุ่นพี่ๆ ที่เคยเลี้ยงไก่ชน และการอ่านหนังสือนิตยสาร ในท้องตลาด อาทิได้แก่ เพื่อนไก่ชน เวียนไก่ชน ข่าวไก่ชน ฯลฯ สื่อสังคมออนไลน์ก็มีผล กลุ่มสังคมแบบสังคมออนไลน์ (Social Online) ในเฟสบุ๊ค (Facebook) ที่พบปะแบบแลกเปลี่ยนความรู้กันบนอินเทอร์เน็ตในเรื่องไก่ชน การรักษาไก่ เทคนิคการเลี้ยงไก่ เทคนิคการให้น้ำไก่ชน และขายไก่ ฯลฯ

2. ท่านให้อาหารไก่ชนอย่างไร พบว่า ไก่เล็ก 1 – 3 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงลูกไก่ชนอายุ 1 เดือน นิยมอาหารสำเร็จรูปไก่เล็กหาซื้อได้ตามท้องตลาดมีทั้งแบ่งขายเป็นกิโลกรัมและ ขายเป็นกระสอบ 30 กิโลกรัม ให้กินทั้งวัน ช่วงนี้ลูกไก่จะใช้อาหารที่มีโปรตีนสูงเป็นพิเศษเพื่อความแข็งแรง หลังจากเข้าเดือนที่ 2 ลูกเลี้ยงนิยมใช้อาหารหมูนม เพื่อมาเสริมสร้างกระดูกและกล้ามเนื้อ ให้มีโครงร่างใหญ่ ไก่เล็ก 4 – 6 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชนให้อาหารหมูนม ช่วงนี้มีผสมข้าวเปลือกไปด้วยเพื่อหัดให้ไก่กิน จนครบ 4 เดือน จึงเลิกใช้อาหารหมูนมเนื่องจากไก่จะอ้วนจนเกินไป ไก่ชนรุ่น 7 – 9 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชน ใช้น้ำข้าวเปลือก วันละ 2 ครั้ง มีอาหารเสริมเช่น กล้วยน้ำว่า กล้วยสีเขียว และยาบำรุงสมุนไพรให้กินเพิ่มเติม ไก่ชน 10 เดือน ขึ้นไป เลี้ยงด้วยข้าวเปลือก ใช้น้ำสมุนไพรบำรุงเข้า-เย็น

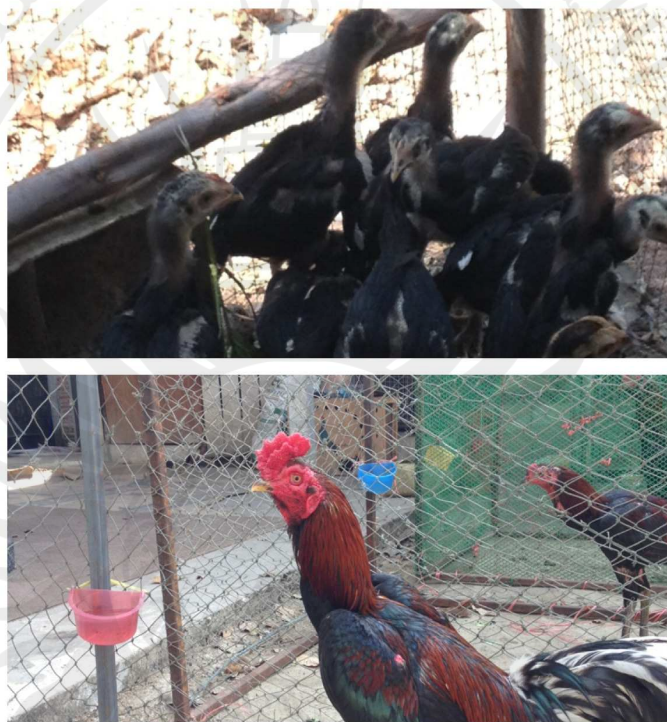
3. สถานที่จำหน่ายไก่ชน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชนใช้วิธีการจำหน่าย 4 แบบ

3.1 ไปปล้ำซุ่มตามซุ้มที่มีการนัดซุ่ม ถ้าไก่มีแววดี ดีเก่ง ก็จะมีคนทาบตามซื้อกัน ที่นั่นสนนราคาก็อยู่ที่ผู้ขายพอใจจะขาย

3.2 ขายที่ซุ่ม จากคนในท้องถิ่น หรือต่างจังหวัดมาซื้อ ซุ่มแบบนี้จะต้องพอมือชื่อเสียง และมีมาตรฐานอยู่ เพราะนักเล่นไก่จะมาตามเหล่าไก่ชน

3.3 ในสื่อออนไลน์ที่มีการซื้อขาย มีคลิป (Clip) ให้ดู แล้วติดต่อกันถ้าสนใจ โอนเงิน และส่งไก่ชนทางรถทัวร์ โดยบวกค่าขนส่งด้วยหรือรวมไปในราคาไก่ชนแล้ว

3.4 ในนิตยสารไก่ชนต่าง ๆ ที่มีประกาศโฆษณาขาย มีทั้งภาพสีขาวดำ

ภาพประกอบ 6 ลูกเหล่าที่เกิดจากพ่อแม่พันธุ์เชิงพัฒนา(ตราด)

4. มีการต่อรองราคาหรือไม่ พบว่า เคยถูกต่อรองราคาทุกคน แม้บางฟาร์มกำหนดมาตรฐานราคาไว้แล้ว การลดก็ต่อที่ละ 500 บ้าง น้อยกว่านี้บ้างแล้วแต่ผู้ซื้อผู้ขายตกลงกันเอง บางที่ผู้ขายเป็นคนกำหนดราคาเองได้เพราะ ใกล้เคียงมากไม่ได้ราคาไม่ขาย หรือบอกแบบไม่อยากจะขายก็มี
5. การชำระเงินใช้วิธีการใด พบว่า ช่องทางการชำระเงินในปัจจุบันมี 2 ลักษณะ คือ โอนเงินเข้าบัญชี และ จ่ายเป็นสดเมื่อเมื่อมีซื้อถึงแหล่งจำหน่าย
6. ท่านได้รับความรู้เรื่องไก่ชนจากสื่อใดมากที่สุด พบว่าส่วนใหญ่กล่าวรู้จากคนในสังคมไก่ชนด้วยกันที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน จากหนังสือนิตยสาร และอินเทอร์เน็ต

การสร้างมูลค่าไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

เทคนิคการสร้างมูลค่าไก่ชน จากการค้นคว้าบทความ การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ของประสบความสำเร็จจากการสร้างมูลค่าไก่ชน มีดังนี้

ศักดิ์ อายุ 50 ปี บ้านอยู่บริเวณเขาไธยา ให้สัมภาษณ์ว่า ตนเองเลี้ยงไก่เชิง เคยมีผู้มาขอซื้อ ไก่ชนชื่อ ไอ้สา มาขอซื้อ 50,000 บาท ไอ้คู้ มาขอซื้อ 40,000 บาท เป็นไก่เชิงเหล่านี้ออกมาจากจังหวัด ฉะเชิงเทราพอย้ายมาจันทบุรีเลยนำมาต่อยอดเพาะลูกเหล่า เทคนิคที่สร้างมูลค่าได้ขนาดนี้เพราะนำ ทั้งสองขึ้นตีบนสังเวียนบ่อยจนกระทั่งคู่ จึงมีคนมาขอซื้อถึงบ้าน ฉะนั้นในการเลี้ยงต้องละเอียด ทุกขั้นตอนไก่ต้องสมบูรณ์ กราดน้ำตากแดด ออกกำลังกายสม่ำเสมอ บริเวณต้องสะอาดกวาดขี้ไก่ ทุกวัน วันละ 2-3 เวลา เพราะขี้ไก่คือแหล่งสะสมเชื้อโรคมกที่สุด เมื่อคนมาดูไก่ก็จะพบว่าชุ่มไก่ เรามีมาตรฐานไก่ชนก็สามารถดึงราคาขึ้นมาได้

ภาพประกอบ 8 การอาบน้ำและกราดแดดไก่ชนทุกวันทำให้ไก่แข็งแรง

เทคนิควิธีเลี้ยงไก่ออกตีสนามชนไก่

ฟาร์ม ศ.เอกเจริญ (ออนไลน์ : ม.ป.ป.) กล่าวถึงเทคนิควิธีเลี้ยงไก่ออกตีสนามชนไก่นี้ การล่อไก่ วัตถุประสงค์เพื่อให้ไก่ได้ออกกำลังกาย มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง กล้ามเนื้อ ทุกส่วนแข็งแรง การล่อจะเป็นการฝึกให้ไก่ออกกำลังกายโดยการวิ่ง กระโดด และบิน ซึ่งการล่อไก่นี้ จะทำหลังจากที่ผ่านการลงนามมาแล้ว ส่วนมากจะทำการ ล่อในช่วงเช้า การล่อไก่มีหลายวิธีดังนี้

1. ล่อให้วิ่งสู่ (ฝึกกำลังขา) ใช้ส้อมตาดี่ 2 ใบครอบซ้อนกัน ด้านในครอบไก่อ่งไขว้ในส้อม ปลดปล่อยให้ไก่อ้อมไล่จิกอยู่นอกส้อม และวิ่งไล่ไปรอบๆส้อม คอยจับเวลาประมาณ 20-30 นาที ถ้าไก่อ้อม ไม่อยากวิ่ง อาจช่วยให้อุ้มวิ่งไล่ หรือให้คนเข้าไปจับไก่อ่งในส้อมให้ไก่อ้อมวิ่งไล่ได้ การฝึกหรือ ออกกำลังด้วยวิธีนี้ ส่วนใหญ่จะทำหลังการล่อไก่อ่งมาแล้ว เป็นการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ฝึกสายตา ความไว ความคล่องตัว ความฉลาดและไหวพริบในการหาวิธีไล่ไก่อ่งที่อยู่มุมให้ได้ หากไม่ใช้ส้อม อาจเปลี่ยนเป็นตาข่ายกั้นระหว่างไก่อ่ง สองตัวแทน

2. ล่อให้เตะเป้า (ฝึกกำลังขา และกำลังปีก) การล่อให้เตะเป้า คือการฝึกให้ไก่อ่งได้ฝึกดี คู่ต่อสู้ โดยคู่ต่อสู้ไม่ได้ดีได้ตอบ ทั้งนี้เพื่อให้ไก่อ่งได้มีประสบการณ์ ได้ออกกำลัง ฝึกความคล่องตัว ว่องไว ฝึกนิสัยในการไล่คู่ต่อสู้ รู้จักใช้ปากและสายตาฝึกหลบหลีก และเป็นการช่วยทำให้ไก่อ่งและได้ใจ ไก่อ่งจะไม่บอบช้ำ สามารถฝึกได้ทุกวัน ทำได้ 2 วิธี

2.1 วิธีที่ 1 อุ้มไก่อ่งโดยตรง ไม่มีอุปกรณ์เสริม ผู้ฝึกอุ้มไก่อ่งตัวล่อเหยียงไปเหยียงมา ให้ไก่อ่งอ้อมไล่ดี ในขณะที่ไก่อ่งกระโดดทำท่าจะจิก ให้ยกไก่อ่งตัวล่อหนีบ้างเป็นบางครั้งเพื่อให้ ไก่อ่งกระโดดตาม ในขณะที่ล่อไก่อ่งนั้น ควรมีการเอาแข็ง ขา ของไก่อ่งตัวล่อเข้าที่ไก่อ่งอ้อมบ้าง เพื่อให้ รู้จักเจ็บและเป็นการกระตุ้น ช่วยทำให้ไก่อ่ง และอยากตีมากขึ้น

2.2 วิธีที่ 2 นำไก่อ่งเป้าใส่กระเป๋าล่อ ผู้ฝึกถือกระเป๋าล่อให้ไก่อ่งอ้อมวิ่งไล่เป็นทางตรง และวงกลม เวียนซ้ายวนขวา เอาไก่อ่งเข้าคอกให้รู้จักหลบหลีกและปลดปล่อยให้ไก่อ่งไล่บ้างเพื่อจะ ได้ใจ ใช้เวลาประมาณ 15 นาที

3. ล่อให้วิ่งทางตรง (ฝึกกำลังขา) ให้นำไก่อ่งไปที่โล่ง หรือสนามหญ้า เอาไก่อ่งใส่กระเป๋าล่อ ล่อให้ไก่อ่งดี เจ้าของจะพาไก่อ่งวิ่งทางตรง ไก่อ่งจะวิ่งไล่ตามต่อไป ถ้าเคยชินแล้วอาจไม่ต้องใช้ ไก่อ่ง เจ้าของไก่อ่งวิ่ง ไก่อ่งวิ่งไล่ตามเอง ใช้เวลาประมาณ 20 นาที ควรวิ่งในตอนเช้าเป็นประจำ เช้ามืดเวลา 6.30-8.00 น.

4. ล่อให้บินหรือกระโดดคล่อง (กำลังขา และกำลังปีก) การฝึกบินคล่องหรือกระโดดคล่อง ให้ใช้ไม้ทำกล่องขนาด กว้าง 1 เมตร ยาว 1 เมตร และสูง 1.2 เมตร 1 ด้าน (ด้านที่ไก่อ่งบินขึ้น) และสูง 1.5 เมตร 3 ด้านที่เหลือ ใช้แผ่นยางพาราบุด้านข้างกล่อง และขอบด้านบนให้นุ่ม เวลาซ้อมจับไก่อ่ง ปลดปล่อยไปในกล่อง ไก่อ่งบินขึ้นมาปากกล่อง ปลดปล่อยลงไปในใหม่ทำเช่นนี้ประมาณวันละ 100-200 ครั้ง แล้วแต่กำลังไก่อ่ง จะทำให้ไก่อ่งบินเก่ง รู้จักพุงตัว ขาจะรับน้ำหนักได้ดี ข้อขาจะไม่ชัน เวลาปล่อยเข้าชนจะบินเก่ง ยืนคินดี

การฝึกโยนเบาะ มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้ไก่อ่งได้ออกกำลังปีก กำลังขา จะทำให้ปีกแข็งแรง บินดี เคนดี ดีแมน วิธีนี้ใช้กับไก่อ่งเปาะหน้าดี เกียวหัวดี ดีเท้าบ่า จะได้ผลดี ส่วนไก่อ่งเชิงจี ล็อค มัด ม้าล่อ วิ่งชน ไม่ค่อยดี วิธีการวางเบาะ หรือผูก ผู้ฝึกนั่งบนเก้าอี้ หางมือซ้ายแบมือพุงหน้าอกไก่อ่ง มือขวาคว่ำ

จับโคนหางไก่ไว้ จังหวะแรกมือซ้ายคั่นหน้าอกไก่โยนลอยขึ้นพร้อมมือขวาจดหางไก่ลง ไก่จะลอยตัวขึ้นพร้อมกางปีกพุงตัว ขอบขาเพื่อเตรียมขึ้น ทำซ้ำเช่นนี้ติดต่อกันวันแรก 20 ครั้ง วันต่อไปเพิ่มขึ้นอีกทุก 10 ครั้งไปเรื่อยๆ จนถึง 100 ครั้ง ถ้าเห็นว่าไก่เหนื่อยก็ให้ขึ้นวันละ 100 ครั้งตลอดไป

การบริหารกล้ามเนื้อ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ร่างกายส่วนต่างๆ ของไก่เกิดความเคยชินต่อการเคลื่อนไหว การจู่โจม หรือการปะทะที่จะเกิดจากการต่อสู้ อวัยวะส่วนต่างๆ นับตั้งแต่ใบหน้า ลำคอ ปีก โคนปีก ลำปีก หน้าอก ตลอดจนไปจนถึงปั่นขาแข้งต้องมีความแข็งแรง แข็งแกร่งและทนทาน พัดไปทั้งตัว พร้อมทั้งต่อสู้เสมอ หากออกกำลังกายหรือฝึกซ้อมไม่เพียงพอ โอกาสแพ้จะมีสูง ดังนั้นจึงต้องซ้อมให้หนัก ริดไขมันออกให้หมด “ระหว่างการซ้อมและบริหารกล้ามเนื้อจะต้องควบคุมน้ำหนัก โดยจับชั่งน้ำหนักอยู่เสมอ” คอยสังเกตดูว่าไก่ที่ดีที่สุดในช่วงน้ำหนักขนาดไหน แล้วจึงรักษาระดับไว้ให้ได้ตลอดไป หากน้ำหนักมากหรือน้อยไป จะมีผลต่อการตี หรือเสียเปรียบได้ง่าย วิธีการการบริหารกล้ามเนื้อ จะต้องทำหลังจากการอาบน้ำไก่แล้ว คือ บริหารตอนที่ร่างกายของไก่กำลังหมาดๆ น้ำอยู่ เช่น

1. การซ้อมไก่ (การปล้ำ) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ไก่ได้ออกกำลังกาย ฝึกชั้นเชิงการชน ความอดทน เมื่อถูกตี ความแข็งแรงของร่างกาย คุน้ำใจ ลูกล่อ ลูกชน การซ้อมไก่นี้ควรจะทำเมื่อไก่มีอายุ 10 เดือนขึ้นไป ถ้าอายุน้อยเกินไป ยังไม่แกร่ง เชิงยังอ่อน หากถูกคู่ต่อสู้ทำเอาหลายๆ จะแหยงกลายเป็นไก่ไม่สู้ จี๊แพ้ได้ และคู่ปล้ำครั้งแรกต้องเป็นไก่เชิงอ่อนกว่าเล็กน้อย หรืออาจจะมีขนาดเล็กกว่าเพื่อจะล่อให้ไก่หลักมีกำลังใจไว้ชั้นหนึ่งก่อนเมื่อกำลังใจดีแล้วค่อยๆ ไล่ขึ้นซ้อมปล้ำกับไก่ที่มีระดับขึ้นไป การเอาไก่คู่ซ้อมที่มีฝีมือเหนือกว่าโดยทันทีบาง-ครั้งอาจถูกคู่ซ้อมปล้ำตีเอาอย่างแรง เป็นเหตุให้ไก่ขาด กลายเป็นไก่ไม่สู้หรือเสียไก่ใด ในการซ้อมปล้ำนี้ควรสลับซ้อมกันทั้งไก่เชิงล่างเชิงบนเสมอเพื่อให้เกิดความชำนาญวิธีการอาบน้ำหรือกราดน้ำให้ไก่ทั่วตัว แต่อย่าให้ตัวเปียกมากให้ไก่กินข้าวสุกบประมาณ 3-4 ก้อน พันตอสามนมเดียว ซ้อมเป็นอันหรือยก 1-2 ยกๆ ละประมาณ 20-25 นาที ครั้งแรกๆ อย่าให้นานเกินไป อาจไม่ต้องครบอัน ถ้าเห็นไก่ถูกตีถูกเตะหนักมากก็ควรจะรีบแยก ออกก่อน การซ้อมครั้งต่อไปจึงค่อยเต็มยก ขณะเดียวกันต้องคอยสังเกตเชิงการต่อสู้ ดูท่าหักลำคอ ไหวพริบ ความว่องไว สรุปความสามารถไกว่ามีจุดดีจุดอ่อนอย่างไร การซ้อมแต่ละครั้ง ไหวพริบดีขึ้นหรือเลวลงการซ้อมไก่ ควรจะทำเดือนหนึ่งเพียง 2 ครั้ง หลังซ้อมทุกครั้งต้องตรวจดูเนื้อตัวให้ทั่ว อาจมีบาดแผลต้องรีบรักษาให้หายโดยเร็ว อย่างทิ้งไว้ให้หายเอง การซ้อมใหม่จะต้องให้ร่างกายสมบูรณ์เสียก่อน เมื่อเห็นว่าไก่มีแว เป็นไก่เก่งใช้ได้ คือมีชั้นเชิงดี เคนดี ดีแมน ดีเจ็บปวด แข็งแรง อึด ทน ใจสู้ไม่เหนื่อยหอบง่ายก็คัดเข้าเลี้ยงได้เลย ส่วนไก่เดาะก็คัดออกไป

2. การซ้อมนวม (ลงนวม) มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้ไก่ได้ออกกำลังกาย และฝึกชั้นเชิง การชน ให้รู้จักหลบหลีกหรือเข้าทำคู่ต่อสู้ เราจะได้เห็นเชิงไก่แต่ละตัว รู้ว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งตรงไหน

ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้เวลาเปรียบคู่ หรือรู้ว่าจะต่อสู้กับไก่ประเภทไหนจึงจะได้เปรียบคู่ซ้อมลงนวม หรือไก่หนุ่ม ควรมีหลายตัว มีทั้งไก่เชิงล่างและเชิงบน รวมทั้งอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น ที่ห่อปากหรือ กระจับปาก นวมสวมเดือย ป้องกันไม่ให้ไก่บาดเจ็บ วิธีการ นำไก่ 2 ตัว ซ้อมกันเหมือนซ้อมคู่ หรือ ปล้ำไก่โดยทั่วไป แต่เดือยและแข้งไก่ต้องพันด้วยนวมหนาๆ และสวมกระจับปาก เพื่อป้องกันไม่ให้ ไก่จิกกันได้ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 การอาบน้ำไก่เหมือนปกติที่ปล้ำ บางคนลงนวมแห้ง คือ ไม่กราดน้ำ ซึ่งผิดหลัก เพราะจะทำให้ ไก่หอบมากเป็นอันตรายต่อระบบปอด หัวใจและตับ ไก่ที่เดือยยาว ควรพันเดือย ขึ้นหนึ่งก่อน แล้วจึงใช้นวมพันทับอีกชั้นหนึ่ง เพื่อป้องกันเข้าหูเข้าตา การลงนวม ควรใช้กระจับ ปากเป็นดีที่สุด เพราะช่วยป้องกันปากไม่ให้กระเดาะหรือบิ่น ไก่แม่จะสวมนวม แต่อาจใช้นิ้วสาด ถูกปากกระเดาะได้เหมือนกัน การลงนวมไก่ ควรเลือกคู่ที่เหมาะสม คือ ใช้ไก่ที่มีชั้นเชิงและมีความ แข็งแกร่งใกล้เคียงกัน ถึงจะเป็นการลงนวมที่ถูกต้อง กรณีไก่อานหรือไก่ที่เลี้ยงออกแข่ง เป็นไก่หนุ่ม ไม่ควร ใช้ไก่ถ่ายเป็นไก่หนุ่มหรือคู่หนุ่ม เพราะจะทนแรงเสียดสีไม่ได้ และทำให้เจ็บไก่ ไก่หนุ่ม ไม่ควร ใช้ไก่ที่ซอบสาดแข่งเปล่า เพราะจะทำให้ไก่อานบอบซ้ำ ไก่หนุ่ม หรือไก่ที่ใช้เป็นคู่หนุ่มอย่างเดียว ควรตัดเดือยให้ราบแข็ง เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ ระยะเวลาของการลงนวม ควรใช้เวลา ประมาณ 25 - 30 นาที แต่ถ้าเป็นไก่ใหม่ๆ อาจใช้สัก 15 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสภาพ ของไก่ จำนวนยกของการลงนวม การลงนวมแต่ละครั้งควรลงนวมครั้งละ 1 ยก แต่ถ้าไก่แข็งแรง อาจลง 2 ยกก็ได้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคนเลี้ยงและสภาพของไก่ ความถี่ของการลงนวม การลงนวม เว้น 2-3 วันต่อครั้ง บางคนลงนวมทุกวันทำให้ระอาและ คิดไก่อานที่สุด ไก่บางตัวไม่ชอบลงนวม แบบสวมกระจับปาก ก็อย่าฝืน

ภาพประกอบ 9 การลงนวมไก่ทำให้เนื้อตัวไก่มีความแข็งแรงเป็นการออกกำลังกายที่สมบูรณ์แบบ

ภาพประกอบ 10 การซ้อมไก่ควรรซ้อมเดือนละ 2 ครั้ง

ภาพประกอบ 11 การฝึกวิ่งคู่

ภาพประกอบ 12 การฝึกเวียนสุม

2.2 เทคนิคการกราดน้ำ และกราดแดดไก่อ้น การเลี้ยงไก่อ้น เรามีไก่อ้นอย่างเดียวไม่พอ ความสมบูรณ์และแข็งแรงของไก่อ้นก็เป็นสำคัญอย่างหนึ่ง การกราดน้ำและกราดแดดจึงมีความสำคัญ ไม่แพ้กันกับการออกกำลังกายหรือการกินอาหารบำรุง ขณะเดียวกันการกราดน้ำและการกราดแดด ก็มีโทษเช่นกัน เพราะตามวิสัยของไก่อ้นไม่ชอบกับการกราดน้ำเลยถ้ามีเทคนิคในการกราดน้ำอาจเป็น โทษมากกว่าจะเป็นประโยชน์ ดังนั้นในการกราดน้ำและกราดแดดจึงมีเทคนิคดังนี้ การกราดน้ำ ไก่อ้น ปกติในการกราดน้ำไก่อ้นจะใช้น้ำได้ 2 วิธีด้วยกันคือน้ำอุ่น (เป็นน้ำยาสมุนไพร) กับน้ำเย็น ที่ต้มจากโอ่งที่เราเก็บไว้ซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ

ภาพประกอบ 13 น้ำสมุนไพรที่นำมาต้มเพื่อกราดน้ำไก่อ้น

2.2.1 การกราดน้ำด้วยน้ำเย็น

1) ข้อดี

- (1) ขนไก่อ้นไม่ค่อยเสีย ถึงจะเสียนานกว่าการกราดน้ำด้วยน้ำอุ่น
- (2) เลี้ยงไก่อ้นเข้าชนได้นานถึงแม้จะค้ำงัด 1-2 ครั้งก็ยังชนได้เพราะไม่ ค่อยตั้งตัวเหมือนกับการเลี้ยงด้วยน้ำอุ่น (สมุนไพร)
- (3) ไก่อ้นดีบินสูงเพราะไม่ตั้งตัวเหมือนการเลี้ยงด้วยน้ำอุ่น(สมุนไพร)
- (4) ค่าใช้จ่ายน้อย เพราะไม่ต้องไปหาสมุนไพรมาต้มน้ำจะเสียเวลาน้อย เพราะดักจากน้ำโอ่งก็กราดได้เลย การกราดด้วยน้ำอุ่น (สมุนไพร)

2) ข้อเสีย

- (1) ขนของไก่อ้นจะเสียง่าย เช่น หัก กรอบ ขนไม่สวยเหมือนกราด ด้วยน้ำเย็นขนไม่เป็นมันคล้ายกับไก่อ้นจะหลุดจึงอาจทำให้น้ำไก่อ้นเข้าชนไม่ได้ ถ้าไก่อ้นชนะอาจจะ เข้าชนได้ 1-2 ครั้งเท่านั้น ถ้ากราดด้วยน้ำเย็นอาจชนได้ 3-4 ครั้ง

(2) ถ้าเลี้ยงแล้วค้ำนัค คือหาๆไม่ได้จะค้ำได้นัคเดียว จะต้องนำไก่ไปปล่อยให้เล่นฝุ่นประมาณ 1 สัปดาห์ หรือ 1-10 แล้วนำมาจะหน้าใหม่ จึงจะนำมาเลี้ยงเข้าชนใหม่ ไม่เหมือนกับไก่ที่กราดด้วยน้ำเย็นจะเลี้ยงต่อไปเลย

(3) ไก่ชนที่กราดด้วยน้ำอุ่น (สมุนไพร) นี้ในยกแรกจะบินไม่ค่อยดี เพราะตัวไก่จะตึง แต่พอยกที่ 2-3 จะค่อยๆบินดีขึ้น จะตรงกันข้ามกับไก่ที่กราดด้วยน้ำเย็น

(4) เสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลา เพราะไปหาสมุนไพรหม้อเตามาต้ม และต้องต้มไว้ข้ามวันคือถ้าจะกราดน้ำเช้านี้ จะต้องต้มสมุนไพรไว้ก่อน 1 วัน

ภาพประกอบ 14 รูปร่างไก่พม่า 100%

เทคนิคการพัฒนาไก่พม่า

ไก่ลูกผสมสายเลือดไทยพม่าและลูกผสมร้อยแบบไหนดี ขอแยกแยะข้อดีและจุดเด่นได้ดังนี้

1. พม่าลูก 100 % ลีลาชั้นเชิงฟิตินถือว่ายอดเยี่ยม โดยเฉพาะตัวที่เก่งๆ ส่วนตัวที่ไม่เก่งไม่นับ แต่มีข้อเสีย คือ มีขนาดเล็กไม่รู้จักเลี้ยงไปตีกับใคร
2. ลูกผสมไทย-พม่า 75% (พม่า 75%) ลีลาฟิตินชั้นเชิงจัด ไกล่เคียงกับไก่พม่าที่เดียว ใช้ตีกับไก่พม่าลูก 100% ได้ แต่รูปร่างโครงสร้างและขนาดเล็กไม่ถึง 3.00 กก. ยกเว้นบางตัว
3. ลูกผสมไทย-พม่า 50% ลีลาชั้นเชิงฟิตินลดลง คือ ไม่จัดเท่ากับไก่พม่าลูก 100% แต่มีขนาดและโครงสร้างร่างกายโตขึ้นถึง 3.00 กก. หรือมากกว่า ยกเว้นบางตัวอาจจะลีลาชั้นเชิงใกล้เคียงไก่พม่าลูก 100%
4. ลูกผสมไทย-พม่า 25% (พม่า 25%) ลีลาชั้นเชิงฟิตินจะลดลงไปอีก คือ คล้ายกับไก่ไทยมากขึ้น แต่มีขนาดที่โตขึ้น คือ มีน้ำหนักเกิน 3.00 กก. แต่มักเป็นไก่ปากไว ตีแม่นและแม่นตอ

สรุป จะนิยมเล่นลูกผสมไทย-พม่า 25% มากกว่าลูกผสมแบบอื่นๆ ปัจจุบันได้นำไก่พม่า มาผสมกับไก่สายเลือดไชง่อน ทำให้ลูกผสมที่ได้มีขนาดโตขึ้นอีก นอกจากนี้ยังมีการผสมแบบ สามสายเลือด คือ ไทย พม่า ไชง่อน ชั้นเชิงฝึดินมีดังนี้

1. เป็นไก่ปากไว มีลูกสาธแข่งเปล่า ขยันดี
2. เป็นไก่ตีแม่น ตีแผล
3. เป็นไก่ตีลำโต
4. ชั้นเชิงไม่มาก พอเอาตัวรอด

ไก่พม่าควรออกชนช่วงไหนถึงจะเหมาะ

1. ไก่พม่าที่จะคัดนำมาเลี้ยงชนต้องเป็นไก่เก่งเท่านั้น คือ คัดไก่ที่ดีถูก ตีแม่น ก่อนเป็นอันดับแรก เรื่องลีลาและความแข็งแกร่งคว่ายกกันทีหลัง
2. การเลี้ยงไก่พม่าไม่ต้องหนักขม้นและกระเบื้อง เพราะไก่พม่าต้องการความคล่องตัวสูง ถ้าตัวตึงจะไม่ค่อยดีไก่ ไก่พม่าที่ตัวเก่งๆ ไม่จำเป็นต้องซ้อมหนัก ซ้อมเยอะมากเกินไป ดูแค่ว่าแข็งแรง บินดี ฟอรั่มกำลังสดก็นำไปชนได้
3. ส่วนเรื่องที่สำคัญอีกอย่างที่ไม่ควรมองข้าม คือ ไก่พม่าที่จะออกชน ถ้าจะให้ดีควรมีอายุไม่ต่ำกว่า 10 เดือน ถ้าช่วงอายุ 12-15 เดือน จะเหมาะที่สุด เรื่องความสดและกระดุกก็กำลังดี 8-9 เดือนอันนี้อ่อนเกินไปจะแพ้เขาได้ง่ายๆ

ภาพประกอบ 15 ไก่ชนพม่าพัฒนา (พม่าผสมบราซิล)

สำหรับเซียนไก่ที่ต้องการนำไก่ชนของไทยเข้าชนกับไก่พม่านั้น การอ่านเชิงพม่าให้ขาด เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยในการตัดสินใจได้ง่ายขึ้น ในทุกครั้งที่ทำการเปรียบไก่คู่ต่อสู้ มักจะยอมให้เราจับตัวไก่ได้ และในขณะที่คู่ต่อสู้เพลอนั้น เราสามารถจะทดสอบได้ว่าพม่าตัวนั้นๆ เป็นไก่เชิงอะไร คือหลังจากที่จับตัวไก่จนพอใจแล้ว ให้ปล่อยไก่พม่ายืนอย่างสบายๆ โดยให้หันหน้า

เข้าหาเราแล้วหันท้ายเข้าหาเจ้าของ(กันเจ้าของสังเกตเห็น) จากนั้นก็จับไปที่ลำคอส่วนล่างใกล้ๆ สามเหลี่ยมของไก่แล้วบีบเบาๆอย่าให้ไก่เจ็บจนตื่น ไก่พม่าเป็นไก่ที่มี สัญชาตญาณป่าค่อนข้างสูง เมื่อเราบีบที่ลำคอเขา เขาจะแสดงธรรมชาติของเขาออกมาทันทีว่าเป็นไก่เชิงไหน โดยสังเกตได้จากอาการที่เขาแสดงออกดังนี้

1. หากเราบีบแล้ว เขาดิ่งตัวถอยหลัง แสดงว่าเป็นไก่เชิงถอย
2. หากเราบีบแล้ว เขาหดคอลงแต่ไม่ถอย แสดงว่าเป็นไก่ยืนแล้วสาดจิ้งหะสอง
3. หากเราบีบแล้ว เขาดิ่งคอกลับและเบี่ยงตัวออกด้านข้าง แสดงว่าเป็นไก่ถอดหัวดี
4. หากเราบีบแล้ว เขาเลื้อยหัวขึ้นมา แสดงว่าเป็นไก่ถอดเชิงบน
5. หากเราบีบแล้ว เขาขึ้นตัวดันไปข้างหน้า แสดงว่าเป็นไก่ชอบเดินเข้าหา

เทคนิคการพัฒนาไก่ป่าก้อย

การพัฒนาไก่ป่าก้อย ควรเป็นป่าก้อยพัฒนาที่เป็นเหล่าดีแรงดีแม่นไว้พัฒนาเป็นเลือดสูง หรือพัฒนาข้ามกับไก่ไทยสายเลือดอื่น แม้บางท่านจะไม่ชอบแต่ก็ควรจะมีไว้เพื่อศึกษา ที่สำคัญป่าก้อย ทุกวันนี้ก็พัฒนาไปไกลมากจนยากจะตามทัน เช่น ป่าก้อยผสมพม่า เป็นไก่รอยเล็กที่บ้าดีตีแม่น ก็น่าเล่นสำหรับท่านที่ชอบรอยเล็ก ป่าก้อยผสมพม่าผสมไทยตราดหรือ พันธุ์สงอน เน้นก้อยเยอะเกิน 50% แบบนี้ก็น่าเล่นเพราะเร็วแม่นคมหนักมาก ท่านที่ชอบพม่าก็อย่าลืมนึกถึงนี้มองข้ามไม่ได้ ไก่เหล่า ป่าก้อยที่จะนำมาพัฒนาในอนาคต ควรจะมีอะไรบ้าง ไม่ว่าจะเป็นก้อยร้อย หรือ ก้อยลูกผสม จะต้อง เป็นไก่ไม่ไล่หัว กัดดีทุกที ดีแรงควร จะพัฒนาเรื่องรูปร่าง โครงสร้าง เบอร์แข้งที่โหด รับรองชนได้ ทุกเชิงเพราะป่าก้อยร้อยจะมีรูปร่างเล็ก ที่สำคัญต้องพัฒนาสี่ด้วย อย่าให้คู่ต่อสู้จับทางได้ จงจำไว้ว่า ถ้าไก่พม่าเข้ามาเปรียบกับเรา โดยที่คู่ลัดขันธ์เราออก นั้นแสดงว่าถ้าไม่แน่นจริงเขาไม่กล้าสู้เรา หรือไก่ป่าก้อยยุคใหม่ ควรจะมีเข่งหน้ามา เพื่อที่จะทำลายจิ้งหะคู่ต่อสู้ ก่อนทำเชิง และบังคับให้ คู่ต่อสู้เข้าทางเราให้ได้

ภาพประกอบ 16 ไก่เหล่าป่าก้อยพัฒนา

การพัฒนาไก่ไทย

การพัฒนาไก่ไทย ควรเป็นสายพันธุ์หรือตราเป็นหลัก ก้อนเน้นสายเลือดนี้เกิน 50% แต่ควรมีพม่าอ่อนก้อยผสมอยู่อย่างละนิดหน่อย พวกนี้เน้นเชิงเนียนๆ หลุดเข้าปีๆ ร่างกายใหญ่แข็งแรง ลูกตีหนักแน่น ขั้วโหม่งนี้ยังหาเกินได้ครับ ไว้ตีลูกผสมที่เชิงไม่ดี

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหาและข้อเสนอแนะของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ใช้วิธีการสนทนากลุ่มจำนวน 5 คน ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสรุปภายในประเด็นดังนี้

ปัญหา และการแก้ปัญหา

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนจำนวน 5 คน ผู้ให้ข้อมูลรายแรก ชื่อดาบตำรวจวัยเกษียณ ตอนนี้อายุ 60 ปี อาชีพหลักคือ ขายหมูย่างเกาหลีในช่วงตั้งแต่ 14.00 น.เป็นต้นไป เลี้ยงไก่ชนมีวัตถุประสงค์เพื่อเพาะขาย ไม่ได้นำเข้าไปเล่นในบ่อน มีประสบการณ์ในการเลี้ยงมานาน 20-30 ปีในช่วงอายุ 40 ขึ้นไปตระเวนตีตามบ่อนสนามชนไก่ไปทั่วจันทบุรี พอเริ่มมีอายุ 55 ปี จึงเลิกเลี้ยงขึ้นบ่อน หันมาเพาะไก่ชนขายปี 2555 ขายไป 2 ตัว ราคาตัวละ 3,000 บาท เป็นเงิน 6,000 บาท ดาบเดชมีเทคนิคในเลือกซื้อแหล่งไก่ชนจากเพื่อนที่หนองบัว จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากเป็นถิ่นกำเนิดของตนเอง และรู้จักเจ้าของเหล่าเป็นอย่างดี เงินทุนในการเลี้ยงไม่เป็นปัญหา เพราะสามารถใช้วัสดุจากบริเวณนั้นได้ ยกเว้น ซื้อไม้ยูคา ต้นๆละ 15 บาท ตะปู ตาข่ายก็ไปซื้อจากร้านรับซื้อของเก่ากิโละ 50 บาท มาณิดหน่อย ก็กั้นกรงได้แล้ว ส่วนรางน้ำ และรางอาหาร ก็หาจากวัสดุอุปกรณ์ในการเลี้ยงรอบๆ บ้านนำมาเจาะใส่น้ำให้กิน นับว่าเป็นภูมิปัญญาอย่างยิ่ง อาหารให้อยู่ 2 อย่างข้าวเปลือก เม็ดสั้น (สำหรับเลี้ยงไก่ใหญ่) และอาหารหมูนม (สำหรับเลี้ยงไก่เล็กตั้งแต่ 2 เดือน ถึง 4 เดือน) ไม่เคยทำวัคซีนเพราะเลี้ยงไม่มาก อาศัยให้ไก่กินสมุนไพร ตามบริเวณนั้น ถ้าไก่ป่วยก็หาซื้อยาเคลปซูลให้กิน เทคนิคการฝึกไก่ชนให้เก่ง ดาบเดช กล่าวว่าต้องให้ไก่ออกกำลังกาย กราดแดด อาบน้ำ กระโดดหลุม เวียนส้อม กินอาหารบำรุง ป้อนบอระเพ็ด น้ำผึ้ง ทรายดำ ฯลฯ ทุกวัน ช่วงที่เพาะลูกไก่ที่เหมาะสมที่สุดน่าจะเป็นช่วงหน้าแล้ง เพราะหลังจากนั้นอีกประมาณ 8-10 เดือน ก็ชนได้ ก็พอดีแล้งพอดี บางวันก็จะมีคนแวะเวียนมาซุ่มดาบเดชเป็นประจำเพื่อมาหาไก่ชน ไปชนในบ่อน

ผู้ให้ข้อมูลรายที่สอง ชื่อนายประสิทธิ์ ศรีขานนอก อายุ 39 ปี เริ่มเลี้ยงไก่กับพ่อเมื่ออายุ 17 ปี พ่อแม่พันธุ์ได้มาจาก เพชรบุรี เป็นไก่เชิงตราด ไม่ได้ซื้อเนื่องพ่อขอแบ่งมาจากพวก จากนั้นมาอยู่ลพบุรี ก็เล่นไก่พม่าบ้างเริ่มมีประสบการณ์มากขึ้น โดยใช้วิธีครูพักลักจำจากรุ่นพี่ๆ เงินทุนในการเลี้ยงมีน้อย ปัจจุบันประสิทธิ์จึงหาไก่ก่อนข้างถูก แต่อาศัยดูไก่เก่งเลยได้ไก่ดีมาตลอด ปัญหาเรื่องโรคอดีตเคยเลี้ยงแล้วเป็นโรคห่า โรคอหิวาห์ตายเยอะ เพราะไม่ได้ทำวัคซีนป้องกัน ปัจจุบัน

มาอยู่จันทบุรีเลี้ยงไก่ 4 ตัว ไม่ได้ขายแต่มีวัตถุประสงค์เลี้ยงเพื่อขึ้นบ่อน ปัญหาการลักขโมยไก่ชน เคยมีถ้าไก่เก่ง ปัญหาอื่น ๆ สุนัขกัดบ้าง ปัญหาหมูมากินไก่ชนมีน้อยมาก การดูแลไก่ให้เก่งก็ทำเหมือน ผู้ให้ข้อมูลรายแรก

ผู้ให้ข้อมูลรายที่สาม ชื่อ นายสุรพงศ์ ลุผล อายุ 59 ปี เริ่มเลี้ยงไก่ตอนอายุ 14 ปี จากการแนะนำของครูใหญ่โรงเรียนประจำตำบล จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ เริ่มต้นใช้พ่อแม่พันธุ์ครั้งแรกจากครูใหญ่ ปัจจุบันเลี้ยงจริงๆ จังๆ เมื่อปี 2555 จำนวนไก่ทั้งหมด 120 ตัว อาหารใช้ข้าวเปลือก อาหารหมูนม อาหารไก่เล็กใช้อาหารสำเร็จรูปยี่ห้อดาวรุ่ง วัคซีนไม่ได้ทำ ยารักษาโรคซื้อจากร้านใกล้ๆ ยาที่ใช้กาแก้หวัด คอกคอก และ ยาหยอดตาแก้ตาอักเสบ วัตถุประสงค์เลี้ยงเพื่อเพาะขายไม่ได้ตีบ่อน เมื่อขายไปแล้วถ้าเอาไปแล้วไก่ชนดีดีชนะก็จะกลับมาซื้ออีก ปัญหาเจอบ่อยคือ สุนัขและงูกินไก่ชนด้วยบริเวณรก วิธีแก้ปัญหาต้องทำถาดถางทำความสะอาด และกันตาข่ายบริเวณรอบ ๆ เพื่อกันสุนัขจากบ้านอื่น

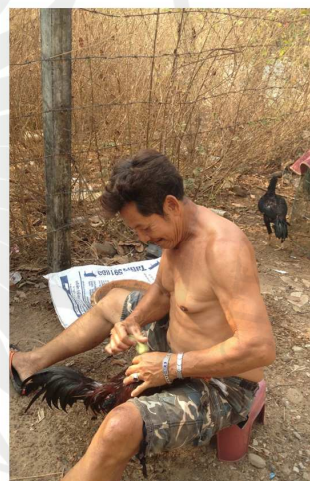
ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 4 ชื่อ อาจารย์จินดา ผู้อำนวยการโรงเรียนโคกวัด แก่งหางแมวจันทบุรี บ้านอยู่แถวชานๆ การเคหะ เริ่มต้นการเลี้ยงไก่ชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เลี้ยงเพื่อเก็บไข่ นำไปเป็นอาหารกลางวันแก่ เด็กนักเรียนในโรงเรียน ในอนาคตถ้ามีไก่เก่งก็จะขายมาเป็นทุนหมุนเวียน อาหารไก่ชนใช้เศษอาหารที่เหลือจากโรงอาหารโรงเรียนไม่ได้ซื้อ เป็นการประหยัดต้นทุนพ่อแม่พันธุ์ และลูกไก่ชน ซื้อมาจากดาบเดชซึ่งสนิทกัน บางทีคนในกลุ่มก็ให้มา การลักขโมยมีบ้างจากชาวบ้าน แถวๆ นั้น เป้าหมายจะเพาะลูกไก่ชนให้ได้ 200 ตัว ภายใน ปีนี้ ปัจจุบันเพาะลูกไก่ชนได้แค่ 50 ตัว เท่านั้น

ผู้ให้ข้อมูลรายที่ 5 ชื่อ ร.ต.อ. นเรศ หอมถวิล หรือผู้กองนเรศ อายุ 44 ปี เริ่มเลี้ยงไก่มา ประมาณปี 2550 ที่บ้านพักตำรวจมะขาม มา 3 ปี แล้วจึงมาซื้อที่การเคหะ พ่อแม่พันธุ์เอามาจากเพื่อน ที่เขาชะเมา ไม่ได้ซื้อ หลังจากมาซื้อที่ปลูกบ้านที่การเคหะ จึงย้ายมาเพาะที่บ้าน ตอนนี้มีไก่ทั้งเล็ก ทั้งใหญ่ประมาณ 50 ตัว ส่วนใหญ่เริ่มเพาะในฤดูหนาวเพาะเป็นช่วงที่ดีที่สุด มีขายบ้างบางส่วน และ แลกพระเครื่องมาเก็บไว้บ้าง ผู้กองนเรศ กล่าวว่าส่วนใหญ่คนเล่นไก่ชนจะเล่นพระด้วยก็จะ เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนขึ้นในกลุ่ม ในด้านการดูแล ไข่วัคซีนป้องกันโรคทุกปีเนื่องจากอดีต เคยประสบการณเกิดโรคระบาดในสถานที่เลี้ยงไก่ตายรวม ๆ 50 ตัว รอดมา 1 ตัว ปัญหาสุนัขกัด ไก่ชนมีประจำเนื่องจากไม่ได้ทำคอก รั้วรอบขอบชิด ปัจจุบันแก้ปัญหาโดยกันคอกขังลูกไก่ที่เกิดมาใหม่จนได้อายุตั้งแต่แรกเกิดขึ้นถึง 3-4 เดือน ซึ่งคาดว่าจะเป็แนวทางที่ได้ผล

จากการสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยดำเนินการสรุปประเด็น ได้ว่า

1. การตัดสินใจเลี้ยงมาจากส่วนหนึ่งบิดา คนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด เลี้ยงแล้ว เห็นลืลา เกิดความชอบในตัวไก่ชน การเลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่เลี้ยงเป็นงานรองไม่ใช่งานหลัก

2. ปัญหาสุนัขกัดไก่ วิธีแก้ควรล้อมตาข่ายบริเวณรอบๆ ส่วนปัญหาการลักขโมยไก่ชน จะเกิดกับไก่เก่งที่มีค่าตัวแพง ๆ เจ้าของต้องระวัง เก็บไว้ในที่แน่นหนา
3. การเกิดโรคระบาด ป้องกันด้วยทำวัคซีนไก่เล็กไก่ใหญ่ ตามโปรแกรมตามกำหนด ให้ครบทุกวัคซีน
4. การดูแลเอาใจใส่ไก่ชนถือเป็นเรื่องสำคัญ ผู้เลี้ยงต้องหมั่นเช็คดูทุกวันว่ามีไก่ป่วย ตาเจ็บ เป็นหนอง เป็นปรูด อมพะน่า เห็บเสี้ยน บาดเจ็บ ขี้ขาวขี้เขียว ฯลฯ แล้วทำการรักษาอย่างทันที
5. ด้านภูมิปัญญาเราสามารถนำวัสดุรอบตัวเรามาใช้เป็นที่ให้อาหาร ให้น้ำ กันคอก สมุนไฟรอบๆ บ้าน เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้

ภาพประกอบ 17 ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 5 คน

ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการทำธุรกิจเลี้ยงไก่ชน

จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการของ “เฮียเลี้ยง” แห่งร้าน ส.บุรพา บ้านแก่งจังหวัดระยอง ซึ่งทำธุรกิจส่งไก่ชนและ ร้านขาย อุปกรณ์ไก่ชน ยา และอาหารไก่ชน เฮียเลี้ยงกล่าวว่าได้ส่งไก่ออกนอกมาหลายปี ตลาดที่ต้องการไก่ชนรอย 2.9-3.3 kg. คือ สิงคโปร์ มาเลเซีย และ อินโดนีเซีย ส่วนไก่รอยเล็กตั้งแต่ 2.5-2.8 kg. ตลาดก็คือ ลาว เส้นทางขนส่งเป็นการขนส่งโดยรถยนต์ ราคาไม่มีการเก็งราคา ถ้าไก่เก่งจริง ส่วนขายในประเทศก็มีพ่อค้ามาซื้อถึงแหล่ง หรือให้ส่งไก่ชนไปให้ รายได้จากการส่งไก่เดือนละ หลายแสนบาทต่อเดือน นอกจากนั้นเฮียเลี้ยงยังเปิดร้านขายอุปกรณ์ไก่ ยา และอาหารขึ้นตำมีรายได้เข้าวันละ 50,000 - 80,000 บาทต่อเดือน เฮียเลี้ยง กล่าวอีกว่า ธุรกิจไก่ไม่มีทางตันยังไปได้อีกไกล ขึ้นอยู่กับว่าสินค้าเรามีคุณภาพหรือไม่ ต่างประเทศจะใช้ไก่เป่เลี้ยง เพราะเวลาใช้วิธีต่อสู้ต่อสู้กันจนตาย ต้องส่งไก่ชนจากไทยมาตลอด ส่วนไก่ที่เฮียเลี้ยงรับซื้อเป็นพวกพม่าจะมาจากจังหวัดอื่น ๆ พวกไก่เชิงจะรับซื้อจากสองจังหวัดคือ ตราดกับจันทบุรี

อีกรายหนึ่งคือ เสี่ยชา “ใช้ชื่อซุ่มว่า ส.มณีโชติ” อายุ 48 ปี อดีตทำงานธนาคารกรุงเทพฯ ลาออกมา 2 ปีแล้ว เป็นนายบ่อนสนามชนไก่จันทบุรี นอกจากนี้ยังทำธุรกิจขายไก่ชนไปด้วย กล่าวว่าตลาดของตนอยู่ในประเทศไทยขายไก่ชนไปไม่เคยต่ำกว่า 4,000 บาทต่อตัว มีคนต่างจังหวัดมาเอาเสมอ ไก่ส่วนใหญ่ที่ขายเป็นเหล่าของตนเอง ไปฝากเขาเพาะพันธุ์แล้วไปจับกลับมาที่ตราดบ้าง และที่จันทบุรีมาทำเนื้อทำตัวกับหุ้นส่วนอีกคน พอไก่แข็งแรงจึงขาย สนนราคาแล้วแต่ฝีมือของไก่ มีหลายราคา ปีหนึ่งซื้อข้าวเปลือก 2-3 เกวียน แล้วไปแจกจ่ายตามแหล่งเพาะพันธุ์ของตน รายได้สามารถเลี้ยงลูกเลี้ยงเมียได้สบายๆ ข้อเสนอแนะของเสี่ยชา กล่าวว่า “ในวงการไก่อยากให้ทุกคนซื้อสัตว์ ซื้อขายแบบตรงไปตรงมา ขายแต่ไก่ชนคุณภาพ แล้ววงการไก่จะยั่งยืน”

ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ ข้อเสนอแนะว่า การปรับปรุงพระราชบัญญัติการพนัน และระเบียบที่ออกโดยกระทรวงมหาดไทย ให้ทันสมัย โดยเน้นหนักไปที่การควบคุมและจำกัดการพนันจนเกินไป อาจส่งผลย้อนกลับมาทำลายไก่ชนไปด้วย นั่นคือ การทำลายพันธุ์ไก่พื้นเมืองของไทย เปิดโอกาสให้มีการผูกขาดสายพันธุ์ไก่ฟาร์ม โดยกลุ่มทุนการเกษตรไม่กี่บริษัท

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรเป้าหมาย สุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายครบ จำนวน 60 คน หลังจากนั้นนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาปัญหา การแก้ปัญหาและข้อเสนอแนะของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง

จังหวัดจันทบุรี

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ในอำเภอเมือง จังหวัดตราด โดยมีเป้าหมายจำนวน 60 กลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) เกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีเป้าหมายจำนวน 60 กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ณ สนามชนไก่จันทบุรี
2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (Individual Depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงและความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน จำนวน 10 คน
3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสัมภาษณ์และสนทนากันแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 5 คน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนคติกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆที่เราต้องการแล้วพยายามหาข้อสรุป

วิธีดำเนินการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เรื่อง ธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

1. แบบวิจัยเชิงสำรวจ ในส่วนที่ 1 เกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน
2. แบบสัมภาษณ์เจาะลึกในส่วนที่ 2 เกี่ยวกับสภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน
3. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group Discussion) ผู้เกี่ยวข้องที่มีความสัมพันธ์ในเชิงสังคมจำนวน 5 คน เกี่ยวกับ ปัญหา การแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน (ส่วนที่ 3 ปัญหา การแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการทำธุรกิจเลี้ยงไก่ชน)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) โดยการเก็บข้อมูลจากตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยจากแหล่งทั้งในประเทศและนอกประเทศที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะเข้าใจเรื่องราวได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Research) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเพื่อความสะดวกและความสมบูรณ์ของงานวิจัยมากขึ้น ได้แก่

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อขอความร่วมมือกับนายบ่อนสนามไก่ชนเจ้าของพื้นที่
2. นำแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In Depth Interview) เป็นการซักถามพูดคุยกันระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ เป็นการถามเจาะลึกถึงคำตอบอย่างละเอียดถี่ที่สร้างขึ้นไปเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความตรง (Validity) เนื้อหา ซึ่งดูความสอดคล้องของประเด็นดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item Congruence Index) หรือ IOC เกณฑ์ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ระดับ คือ 1 หมายถึง สอดคล้อง 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ -1 หมายถึง ไม่สอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน
3. หลังจากแก้ไขเสร็จนำไปให้ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง
4. เมื่อแก้ไขให้เหมาะสมแล้วจึงนำไปใช้สำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้ทำการรวบรวมและตรวจสอบความเรียบร้อย จะนำมาทำการวิเคราะห์ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของผู้เลี้ยงไก่ชน สภาพการเลี้ยงไก่ชน ปัญหาและข้อเสนอแนะ ของผู้เลี้ยงไก่ชน วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
2. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยง วิธีการจัดการธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในด้านการผลิต และการตลาดของผู้เลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
 - 2.1 วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปพรรณนา
 - 2.2 วิเคราะห์จากการสังเกต
3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของธุรกิจการเลี้ยงไก่ชน อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ใช้วิธีการสนทนากลุ่มจำนวน 5 คน ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสรุปภายในประเด็นดังกล่าว

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน

กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์จะเลี้ยงไว้ชนในบ่อน เป็นเพศชาย อายุปัจจุบันของผู้เลี้ยงไก่ชน มีอายุ 36 - 45 ปี มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สถานภาพส่วนใหญ่สมรส อาชีพหลักของกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชน ได้แก่ กรีดยางพารา ช่างก่อสร้าง ทำร้านหมูย่างเกาหลี ช่างไม้ ขายกล้วยเดี่ยว ขายข้าวต้มได้รุ่ง ข้าราชการบำนาญ ฯลฯ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 - 6 คน การจ้างงานส่วนใหญ่เป็นการจ้างแบบไม่ประจำ การจ้างแรงงานประจำในการเลี้ยงไก่ชนมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ชน 2 - 4 ปี และส่วนใหญ่จะไม่เคยขายไก่ที่เลี้ยง

ส่วนที่ 2 สภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล นอกเหนือจากการสัมภาษณ์ในตอนที่ 1 โดยวิธีการสุ่มแบบสะดวก จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ซ้ำกัน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชนมีจำนวนน้อยเท่านั้นที่ผ่านการอบรม

วิธีการให้อาหารไก่ชน

1. ไก่เล็ก 1 - 3 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงลูกไก่ชนอายุ 1 เดือน นิยมอาหารสำเร็จรูปไก่เล็ก เพราะจะเป็นอาหารที่ย่อยง่ายมีแคลเซียม
2. ไก่เล็ก 4 - 6 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชนให้อาหารหมูนม อาจเพราะต้องการปรับโครงสร้างของลูกไก่ให้กระดูกโตแข็งแรง
3. ไก่ชนรุ่น 7 - 9 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชน ใช้ข้าวเปลือก วันละ 2 ครั้ง มีอาหารเสริมและยาบำรุง อาจเพราะช่วงนี้ไก่ชนต้องการบำรุงสมุนไพรมีเพื่อนำสารอาหารไปสะสมในตับใช้ในการชน

4. ไก่ชน 10 เดือน ขึ้นไปเลี้ยงด้วยข้าวเปลือก ไข่ยาสมุนไพรบำรุงเข้าเย็น ช่วงนี้อาจต้องระวังการให้อาหารไก่ชนเนื่องจากไก่จะอ้วนง่าย

สถานที่จำหน่ายไก่ชน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชนใช้วิธีการจำหน่าย 4 แบบ

1. ไปปล้ำซ้อมตามซุ้มที่มีการนัดซ้อม ถ้าไก่มีแววดี ดีเก่ง ก็จะมีคนทาบตามซื้อกันที่นั่น สนนราคาก็อยู่ที่ผู้ขายพอใจจะขาย
2. ขายที่ซุ้มของตนเอง จากคนในท้องถิ่น หรือต่างจังหวัดมาซื้อ ซุ้มแบบนี้จะต้องพอมีชื่อเสียงและมีมาตรฐานอยู่ เพราะนักเล่นไก่จะมาตามเหล่าไก่ชน
3. ในสื่อออนไลน์ที่การซื้อขาย แล้วติดต่อกันถ้าสนใจ โอนเงินและส่งไก่ชนทางรถทัวร์ โดยบวกค่าขนส่งด้วยหรือรวมไปในราคาไก่ชนแล้ว
4. ในนิตยสารไก่ชนต่างๆ ที่มีประกาศโฆษณาขาย มีทั้งภาพสีวาดำ
5. ช่องทางการชำระเงินในปัจจุบันมี 2 ลักษณะ คือ โอนเงินเข้าบัญชี และ จ่ายเป็นสด เมื่อเมื่อมีซื้อถึงแหล่งจำหน่าย
6. รู้จากคนในสังคมไก่ชนด้วยกันที่มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน จากหนังสือ นิตยสาร และอินเทอร์เน็ต

ส่วนที่ 3 ปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และข้อเสนอแนะในการทำธุรกิจเลี้ยงไก่ชน

1. การตัดสินใจเลี้ยงมาจากส่วนหนึ่งบิดา คนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด เลี้ยงแล้วเห็นดีเลา เกิดความชอบในตัวไก่ชน ปัญหามุมมองจากสังคมมักมองว่า การเลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่เลี้ยงเป็นงานรองไม่ใช่งานหลัก
2. ปัญหาสุนัขกัดไก่ วิธีแก้ควรล้อมตาข่ายบริเวณรอบๆ ส่วนปัญหาการลักเล็กขโมยไก่ชนจะเกิดกับไก่เก่งที่มีค่าตัวแพงๆ เจ้าของต้องระวัง เก็บไว้ในที่แน่นหนา
3. การเกิดโรคระบาด ป้องกันด้วยท้าววัคซีนไก่เล็กไก่ใหญ่ ตามโปรแกรมตามกำหนดให้ครบทุกวัคซีน
4. การดูแลเอาใจใส่ไก่ชนถือเป็นเรื่องสำคัญ ผู้เลี้ยงต้องหมั่นเช็คดูทุกวันว่ามีไก่ป่วยตาเจ็บ เป็นหนอง เป็นปรูด อดพะนำเห็บเหียน บาดเจ็บ ขี้ขาวขี้เขียว ฯลฯ แล้วทำการรักษาอย่างทันที
5. ด้านภูมิปัญญาเราสามารถนำวัสดุรอบตัวเรามาเป็นที่ให้อาหาร ให้น้ำก้นคอกสมุนไพรรอบๆ บ้าน เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

อภิปรายผล

กลุ่มผู้เลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์จะเลี้ยงไว้ชนในบ่อน รองลงมาคือ เพาะขาย เป็นชาย และ บางกลุ่มทั้งเพาะขายและ เลี้ยงไว้ชนในบ่อน คล้ายคลึงกับงานของ เฉลิมชัย มหาชน

(2545 : 10) ได้วิจัยเรื่อง สายพันธุ์ไก่และการชนไก่ในจังหวัดนครปฐม พบว่า จังหวัดนครปฐมได้เลี้ยงไก่ชนอยู่ 2 ระดับ คือ การเลี้ยงในระดับชาวบ้าน และการเลี้ยงในระดับฟาร์มไก่ชน มีทั้งเลี้ยงไว้ดูเล่น เลี้ยงเพื่อการประกวด และเลี้ยงเพื่อเป็นไก่ชนในสนามชนไก่ การเลี้ยงไก่ชนในจังหวัดยังคงรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจนส่งผลให้ไก่ชนไทยสามารถรักษาสายพันธุ์มาได้จนทุกวันนี้

วิธีการให้อาหารไก่ชนของผู้เลี้ยง พบว่า 1) ไก่เล็ก 1 – 3 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงลูกไก่ชนอายุ 1 เดือน นิยมอาหารสำเร็จรูปไก่เล็ก เพราะจะเป็นอาหารที่ง่ายย่อยเมื่อดูแล 2) ไก่เล็ก 4 – 6 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชนให้อาหารหมูนม อาจเพราะต้องการปรับโครงสร้างของลูกไก่ให้กระดูกโตแข็งแรง 3) ไก่ชนรุ่น 7 – 9 เดือน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชน ใช้ข้าวเปลือก วันละ 2 ครั้ง มีอาหารเสริมและยาบำรุง อาจเพราะช่วงนี้ไก่ชนต้องการบำรุงสมุนไพรรักษาโรคเพื่อจะนำสารอาหารไปสะสมในตับใช้ในการชน 4) ไก่ชน 10 เดือน ขึ้นไป เลี้ยงด้วยข้าวเปลือก ใช้ยาสมุนไพรรักษาเชื้้น ช่วงนี้อาจต้องระวังการให้อาหารไก่ชนเนื่องจากไก่จะอ้วนง่าย สอดคล้องกับ วิเศษ อัครวิทยากุล (2543 : ม.ป.ป.) กล่าวว่า การให้อาหารต้องเพียงพอเหมาะสมกับไก่แต่ละขนาดอายุ โดยแบ่งเป็นอาหารสำหรับลูกไก่ อาหารสำหรับไก่รุ่น อาหารสำหรับไก่ชนที่โตแล้ว

สถานที่จำหน่ายไก่ชน พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ชนใช้วิธีการจำหน่าย 4 แบบ

1. ไปปล้ำซุ่มตามซุ่มที่มีการนัดซุ่ม ถ้าไก่มีแววดี ตีเก่ง ก็จะมีคนตามซุ่มกันที่นั่น สนนราคาก็อยู่ที่ผู้ขายพอใจจะขาย
2. ขายที่ซุ่ม จากคนในท้องถิ่น หรือต่างจังหวัดมาซื้อ ซุ่มแบบนี้จะต้องพอมือเสียงและมีมาตรฐานอยู่ เพราะนักเล่นไก่จะมาตามเหล่าไก่ชน
3. ในสื่อออนไลน์ที่มีการซื้อขาย มีคลิป (Clip) ให้ดู แล้วติดต่อกันถ้าสนใจ โอนเงินและส่งไก่ชนทางรถทัวร์ โดยบวกค่าขนส่งด้วยหรือรวมไปในราคาไก่ชนแล้ว
4. ในนิตยสารไก่ชนต่างๆ ที่มีประกาศโฆษณาขาย มีทั้งภาพสีขาวดำ

สอดคล้องกับงานของ อภิรัฐ ปัจจุบัน (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเลี้ยงไก่ชน อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น จากเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม สรุปได้ว่า เกษตรกรขนาดใหญ่ นิยมเลือกซื้อจากเหล่ากอลักษณะของไก่ชน และความน่าเชื่อถือของผู้เลี้ยง เกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม นิยมจำหน่ายไก่ชนที่ฟาร์มเลี้ยงมากที่สุด ผู้ขายสามารถกำหนดราคาได้มากกว่าผู้ซื้อ การชำระเงินนิยมเป็นเงินสด ด้านการตลาด เกษตรกรทั้ง 3 กลุ่มนิยมขายในฟาร์มของตนเองมากที่สุด เกษตรกรขนาดเล็กจะใช้ทุนส่วนตัวในการเลี้ยงไก่ชน ร้อยละ 100

จากการสนทนากลุ่มโดยผู้วิจัยดำเนินการสรุปประเด็น ได้ว่า

1. การตัดสินใจเลี้ยงมาจากส่วนหนึ่งบิดา คนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด เลี้ยงแล้วเห็นลีลา เกิดความชอบในตัวไก่ชน การเลี้ยงไก่ชนส่วนใหญ่เลี้ยงเป็นงานรองไม่ใช่งานหลัก

2. ปัญหาสุนัขกัดไก่ วิธีแก้ควรล้อมตาข่ายบริเวณรอบๆ ส่วนปัญหาการลักขโมยไก่ชน จะเกิดกับไก่เก่งที่มีค่าตัวแพงๆ เจ้าของต้องระวัง เก็บไว้ในที่แน่นหนา

3. การเกิดโรคระบาด ป้องกันด้วยทำวัคซีนไก่เล็กไก่ใหญ่ ตามโปรแกรมตามกำหนด ให้ครบทุกวัคซีน

4. การดูแลเอาใจใส่ไก่ชนถือเป็นเรื่องสำคัญ ผู้เลี้ยงต้องหมั่นเช็คดูทุกวันว่ามีไก่ป่วย ตาเจ็บ เป็นหนอง เป็นปรวด อดพะนำ เห็นลิ้น บาดเจ็บ ขี้ขาวขี้เขียว ฯลฯ แล้วทำการรักษาอย่างทันที

5. ด้านภูมิปัญญาเราสามารถนำวัสดุรอบตัวเรามาใช้เป็นที่ให้อาหาร ให้น้ำ ถังคอก สมุนไพรรอบๆ บ้าน เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานได้

สอดคล้องกับงานของภัทรพงษ์ เกริกสกุล ทำการศึกษา “ระบบการเลี้ยงไก่ชน : กรณีศึกษา บ้านห้วย และบ้านเหล่าโพหนอง ตำบลบ้านห้วย อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า ผู้เลี้ยงไก่ ส่วนใหญ่ใกล้ชิดกับบิดาที่เลี้ยงไก่ชน จึงมีความชอบในลีลาของไก่ชน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการ ตัดสินใจเลี้ยงไก่ชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

1. การสำรวจกลุ่มเป้าหมาย ก่อนขึ้นหายากทางหน่วยราชการควรสำรวจขึ้นจัดทำทะเบียน ผู้เลี้ยงไก่ทุกปี

2. ส่งเสริมการเลี้ยงไก่ชนให้เป็นอาชีพหลักมีตลาดรองรับซื้อไก่ชนทั้งตลาดนอกประเทศ และในต่างประเทศ เนื่องจากปัจจุบันนี้สังคมมองว่า อาชีพเลี้ยงไก่ชนไม่ใช่อาชีพหลัก มุมมองว่าเป็นงานอดิเรก เพื่อความเพลิดเพลิน

3. เนื่องจากภาครัฐมีนโยบายจูงใจชาวเปลือก ราคาเกวียนละ 14,000-15,000 บาท ทำให้ ผู้เลี้ยงไก่ชนเดือดร้อน เพราะชาวเปลือกมีราคาแพงขึ้นเรื่อยๆ

4. ผู้เลี้ยงไก่ชนไม่ค่อยทำวัคซีนเนื่องจากเข้าใจผิดว่าการทำวัคซีน ทำให้ไก่ชนอ่อนแอ ลงทางปศุสัตว์ควรออกพื้นที่เพื่อทำวัคซีนต่อไป

5. ผู้เลี้ยงไก่ควรมีความซื่อสัตย์อันนี้สำคัญมาก ไม่ควรหลอกส่งไก่ไม่ดีไปขายให้กับผู้ซื้อ ราคาควรตามฟีเท้าของไก่ และความเก่งของไก่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มการทำวิจัยเรื่อง ต้นทุนและผลตอบแทนจากการเลี้ยงไก่ชนในฟาร์มขนาดต่างๆ
2. ควรทำวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการพัฒนาการเลี้ยงไก่ชนในภาคต่างๆ
3. วิจัยสายพันธุ์ไก่ชน และการชนไก่ ในจังหวัดต่างๆ

4. วิจัยมุมมองเรื่องการควบคุมบ่อนไก่ชนในประเทศไทยกับผลกระทบต่อการทำลายสายพันธุ์ไก่ไทย
5. วิจัยเรื่อง การศึกษาการเลี้ยงไก่ชนในหลักสูตรชั้นประถมศึกษา
6. วิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ และพัฒนาสายพันธุ์ไก่ชนของไทย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บรรณานุกรม

- กรมปศุสัตว์. (2551). **ประมวลสถิติ ประจำปี 2550**. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- _____. (2554). **ประวัติไก่ชน**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://202.143.132.40/m5-2554/Jirapong/index.html>. 19 ธันวาคม 2555.
- กรมวิชาการเกษตร. (2536). **เกษตรกรรมเชิงระบบ เกษตรกรรมสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- กระทรวงพาณิชย์. (2552). **ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://ip.payap.ac.th/file/thai.pdf>. 12 กันยายน 2555.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2539). **ภูมิปัญญาไทยในงานศิลปถิ่นเมืองกรุง**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กฤษณา วงศ์สาส์นดี. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- กุลวิตรา ภักคานนท์ และพัชรา อุดระกูล. (2531). “นันทาทรศนะเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น,” **การศึกษาแห่งชาติ**. 22(6) : 15.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2541). **นิเวศวิทยาและการจัดการป่าไม้ การจัดการสิ่งแวดล้อม (หน่วยที่ 8)**. (เอกสารประกอบการสอน). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- คณะกรรมการดำเนินงานและประสานงานวันอนุรักษ์มรดกไทย. (2541). **แผนแม่บทวันอนุรักษ์มรดกไทย**. ม.ป.พ.
- จารุณี สิริมงคลา. (2532). **การศึกษาจินตภาพกรุงรัตนโกสินทร์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2543). **ภูมิปัญญาอีสาน**. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จำนง อธิวัฒน์สิทธิ์. (2541). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จำลอง ผูกดวง และคณะ. (2543). “อิทธิพลของฤดูกาลและปีที่ที่มีผลต่อการฟักออกแบบธรรมชาติของไก่พื้นเมืองในสภาพการจัดการของเกษตรกร,” **จุลสารวิชาการปศุสัตว์**. 12 (5) : 89-95.
- เฉลิมชัย มหาชน. (2545). **สายพันธุ์ไก่ชนและการชนไก่ในจังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. (การบริหารธุรกิจ). นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2534). **มิติที่เหลื่อมซ้อนกัน**. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิช.
- ชวลิต วัฒนกุลชัย. (2547). **ประวัติไก่ชน 1**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/phichit/chaowalit_w/page04.html. 14 กันยายน 2555.

- ทิตยา สุวรรณชฎ. (2517). **สังคมวิทยาในวิทยาศาสตร์สังคม**. กรุงเทพฯ :
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2527). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธวัช ปุณโณทก. (2531). **ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทศนอาจารย์ปรีชา พิณทอง ทิศทางหมู่บ้านไทย**.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิพัฒนาชนบท.
- ธีระ เสนิงส์ ณ อยุธยา. (ม.ป.ป.). **การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). **มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย**. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิภูมิปัญญา.
- นิวัฒน์ เรืองพาณิชย์. (2528). **การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : เฉลิมชาญ.
- นิสิต ตั้งตระการพงษ์. (2542). **ไถ่ชนพระนเรศวรมหาราช**. พิษณุโลก : ตระกูลไทย.
- บัว ดวงศรี. (2542). **นักร้องไถ่ชน**. กรุงเทพฯ : จูปีตัส.
- ปกรณ์ ปรีชากร. (2538). **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในการบริหารการพัฒนา**.
กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิช.
- ประเวศ วะสี. (2530). **ภูมิปัญญาและศักยภาพของชุมชน ปัญหาด้านวิกฤตสู่ทางรอด**. กรุงเทพฯ :
หมู่บ้าน.
- _____. (ม.ป.ป.). **การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- พระมหาวิระยुทธ ประสาทนอก. (2551). **การอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตบาตร
ของชุมชนบ้านบาตรเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศาสตร์).
มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พล นิลผึ้ง. (2543). **คัมภีร์เกล็ดไก่อ**. กรุงเทพฯ : อนิเมทกรุ๊ป.
- พัทธา สายหู. (2540). **กลไกของสังคม**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมาน แม่นมินทร์. (2548). **การศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการ
หลักคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมตามแนวเกษตร
วิถีธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้.
- พีรเดช ทองอำไพ. (ม.ป.ป.). **กระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาไทย**. (ออนไลน์)
แหล่งที่มา : [http://images.gulico.multiply.multiplycontent.com/attachment](http://images.gulico.multiply.multiplycontent.com/attachment/0/Rvpj6woKC?nmid=59507171)
[/0/Rvpj6woKC?nmid=59507171](http://images.gulico.multiply.multiplycontent.com/attachment/0/Rvpj6woKC?nmid=59507171). 14 กันยายน 2555
- ฟาร์ม ศ.เอกเจริญ. (ม.ป.ป.). **การเลี้ยงไก่ชน**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
http://www.fightingcockthailand.com/board/webboard_topic.html?gid=1.
18 มกราคม 2555.

- ภัทรพงษ์ เกริกสกุล. (2548). ระบบการเลี้ยงไก่ชน : กรณีศึกษา บ้านห้วย และบ้านเหล่าโพหนอง
ตำบลบ้านห้วยอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. การศึกษาอิสระ วท.ม. (เกษตรศาสตร์).
ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มนนิภา ชุตินทร. (2538). “แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน,”
หมู่บ้าน. 7 (87) : 5.
- มนตรี แสนสุข. (ม.ป.ป.). กระเทียมมหัศจรรย์สมุนไพรไทย. กรุงเทพฯ : แพลนบร.
- ยงธนทร์ พิมลเสถียร. (2543). การอนุรักษ์ ภาควิชาการวางแผนภาคและการเมือง สถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. (เอกสารประกอบการสอน).
กรุงเทพฯ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. (2542). เครือข่ายชุมชนวิชาการราชภัฏด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น. เชียงราย :
สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :
ส.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย.
- _____. (2534). การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
บางกอกบลิ๊อค.
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2539). “แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น,” มหาวิทยาลัยนเรศวร. 4(6) : 26.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์.
- _____. (ม.ป.ป.). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา
<http://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi5/panya/panyan.htm>. 12 กันยายน 2555.
- วรลักษณ์ ยิ่งโสภณวิชย์. (ม.ป.ป.). ประวัติไก่ฟ้าไก่ชน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
[http://www.vet.ku.ac.th/library-homepage/db_directory/poultry/
chicken/profilechicken.htm](http://www.vet.ku.ac.th/library-homepage/db_directory/poultry/chicken/profilechicken.htm). 30 กันยายน 2555.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2528). “ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา,” สังคมพัฒนา. 5 (5) : 8-10.
- วิเชียร สันตศิริ. (2542). การเลี้ยงไก่ชน. กรุงเทพฯ : เพื่อนเกษตร.
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ฉบับกระแ.
- วิรัช วิจารณ์การณ. (ม.ป.ป.). ความหมายของการพัฒนา คำที่มีความหมายใกล้เคียง และ
แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
[http://www.wiruch.com/articles%20for%20article/article%20meaning%20and%20
0basic%20concept%20of%20dev.pdf](http://www.wiruch.com/articles%20for%20article/article%20meaning%20and%20basic%20concept%20of%20dev.pdf). 30 กันยายน 2555.
- วิเศษ อัครวิทยากุล. (2543). การเลี้ยงไก่ชน. กรุงเทพฯ : โครงการเกษตรกรรมชุมชน.

- วุฒิเลิศ เทวกุล. (2538). **ภูมิปัญญาชาวบ้านในการประชุมเชิงวิชาการภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ศิริพร ดาบเพชร คมคาย มากบัว และประจักษ์ เป๊ะสกุล. (2551). **ประวัติศาสตร์ไทย ม.4-ม.6**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- สถาบันราชภัฏนครปฐม. (2545). **ภูมิปัญญาไทยจังหวัดนครปฐม**. นครปฐม : เพชรเกษม.
- สนธยา พลศรี. (2547). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมยศ ทุ่งหว้า. (2534). **สังคมชนบทกับการพัฒนา**. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สวัสดิ์ ธรรมบุตร. (2545). **คู่มือการเลี้ยงไก่ชน & ไก่พื้นเมือง**. กรุงเทพฯ : นาคอินเตอร์มีเดีย.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2535). “ภูมิปัญญาไทย,” **พัฒนาชุมชน**. 31 (5) : 77-78.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). **แนวทางการพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2543). **ผลการระดมความคิดกรอบวิสัยทัศน์ และทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9** สำนักงาน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : http://www.ipst.ac.th/master_plan2/part4/4.doc. 12 กันยายน 2555.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2539). **การผลิตการตลาดไข่ไก่**. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. (2539). “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน,” **สารพัฒนาหลักสูตร**. 11(1) : 23.
- สุจารี จันทรสข. (2531). “การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น,” **การศึกษาแห่งชาติ**. 22 (6) : 39.
- สุธีรา เฝ้าโชคสถิต. (2537). **การศึกษาความคิดเห็นของคนเชื้อสายมอญ เกี่ยวกับบทบาทของสื่อบุคคล สื่อประเพณี และสื่อมวลชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญเกาะเกร็ด ปากลัด และบางกระดี่**. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. (สื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2519). **ศาสนากับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : ประชาชน.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). **คืนสู่รากเหง้า**. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ.
- _____. (2536). **วัฒนธรรมพื้นบ้าน: รากฐานการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- เสวกา ไพทยวัฒน์. (2538). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย: แนวทางอนุรักษ์และพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ.
- อภิชัย รัตนวราหะ. (2537). **ไก่ชน เทคนิคการผสมพันธุ์และการเลี้ยงดู**. กรุงเทพฯ : สหมิตรการออฟเซ็ท.
- _____. (2543). **ไก่พื้นเมือง สัตว์เศรษฐกิจระดับชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ : มติชน.

- อภิรัฐ ปัจจุทา. (2546). **ธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอฟล จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ : วท.ม. (ธุรกิจการเกษตร). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- อมร รักษาสัตย์และชาติยา กรรณสูตร. (2515). **ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การขายและการซื้อแห่งประเทศไทย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2536). **มูลนิติภูมิปัญญา**. กรุงเทพฯ : มูลนิติภูมิปัญญา.
- เอี่ยม ทองดี. (2542). **ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- Batten, T.R. (1959). **Community and Their Development**. London : Oxford University.
- Cronbach, Lee Joseph. (1970). **Essential of Psychological Testing** 3 rd ed., New York : Harper and Row.
- Komiyama, T. and Ikeo, K. (2003). "Where is the origin of the Japanese gamecocks," **National Institute of Genetics**. 317 (1) : 195.
- Liu, YP. and Yao, YG. (2006). "Genetic relationship of Chinese and Japanese gamecocks revealed by mtDNA sequence variation," **Biochem Genet**. 44 (1) : Abstract.
- Streeten, Paul. (1972). **The Frontiers of Development Studies**. London : Macmillan.

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ว่าที่ ร.ต.เอกชัย กิจเกษมเจริญ รองผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตติมา สิงห์ธรรม อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤตศักดิ์ เวื่อนนาค อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปกรรม
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
4. นางวิภารัตน์ บุญเปล่ง ครูชำนาญการ ระดับ 2
โรงเรียนบ้านแก้ว
5. นายเดชา พูลวงศ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดขุนช่อง
อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม เรื่อง “การศึกษาธุรกิจการเลี้ยงไก่ชนในอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี”

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน

ส่วนที่ 2 สภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน

ส่วนที่ 3 ปัญหา และการแก้ปัญหา ในการทำธุรกิจเลี้ยงไก่ชน

คำชี้แจง ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง [] หน้าข้อมูลส่วนบุคคลของท่านและเติมข้อความในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน

1. วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่ชน

[] 1. เพาะขาย

[] 2. เลี้ยงไว้ชนในบ่อน

[] 3. ทั้งเพาะขายและเลี้ยงไว้ชนในบ่อน

2. เพศ

[] 1. ชาย

[] 2. หญิง

3. อายุ

[] 1. ต่ำกว่า 20 ปี

[] 2. 21 – 35 ปี

[] 3. 36 – 45 ปี

[] 4. 46 ปีขึ้นไป

4. การศึกษาสูงสุดที่ท่านสำเร็จ

[] 1. ต่ำกว่า ป.4

[] 2. ป.4

[] 3. ประถมศึกษา

[] 4. มัธยมศึกษาตอนต้น

[] 5. มัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า

[] 6. อนุปริญญา/เทียบเท่า

[] 7. ปริญญาตรี

[] 8. สูงกว่าปริญญาตรี

5. สถานภาพ

[] 1. โสด

[] 2. สมรส

[] 3. หม้าย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

6. อาชีพหลักของครัวเรือน (อาชีพที่ใช้เวลามากที่สุดในรอบปี)

- [] 1. การเกษตร [] 2. รับจ้าง
[] 3. รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ [] 4. ธุรกิจส่วนตัว
[] 5. เลี้ยงไก่ชน [] 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

7. สมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด

- [] 1. น้อยกว่า 3 คน [] 2. 4 – 6 คน
[] 3. 7 คนขึ้นไป

8. มีการจ้างแรงงานประจำในการเลี้ยงไก่ชน

- [] 1. มี [] 2. ไม่มี

9. ท่านมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ชน

- [] 1. น้อยกว่า 1 ปี [] 2. 2 – 4 ปี
[] 3. 5 ปีขึ้นไป

10. ท่านเคยขายไก่หรือไม่

- [] 1. เคย [] 2. ไม่เคย

ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน

1. ท่านเคยผ่านการอบรมการเลี้ยงไก่ชนหรือไม่

- [] 1 เคย [] 2 ไม่เคย

2. จากข้อ 1. ถ้าตอบว่าเคย จากแหล่งใด..... จำนวน.....ครั้ง

3. ท่านมีวิธีดูแลและฝึกไก่ชนอย่างไร

4. ท่านให้อาหารไก่ชนอย่างไร

4.1 ไก่เล็ก 1 – 3 เดือน.....

4.2 ไก่เล็ก 4 – 6 เดือน.....

4.3 ไก่ชนรุ่น 7 – 9 เดือน.....

4.4 ไก่ชน 10 เดือน ขึ้นไป.....

5. ระยะเวลาในการเลี้ยงไก่ชน..... เดือน

6. สถานที่จำหน่ายไก่ชน

- [] 1. ที่บ้าน [] 2. ที่ชุมไก่ชน [] 3. อื่น ๆ ระบุ.....

7. มีการต่อรองราคาหรือไม่..... เพิ่มหรือลดจากราคาเดิม.....

8. การชำระเงินใช้วิธีการใด

☐ 1 เงินสด ☐ 2 เงินเชื่อ ☐ 3 อื่น ๆ ระบุ.....

9. ท่านถูกเอาเปรียบในการต่อรองราคาหรือไม่.....อย่างไร.....

10. ท่านได้รับความรู้เรื่องไก่ชนจากสื่อใดมากที่สุด

☐ 1.นิตยสาร ชื่อนิตยสาร (โปรดระบุ)...

☐ 2.อินเทอร์เน็ต (โปรดระบุ).....

☐ 3.อื่น ๆ (ระบุ).....

11. การจัดการในการเลี้ยงไก่ชนพันธุ์ที่ใช้เลี้ยง

11.1ชื่อพันธุ์.....เป็นลูกผสมจาก.....(.....%) + ...(.....%)

11.2ชื่อพันธุ์.....เป็นลูกผสมจาก.....(.....%) + ...(.....%)

11.3ชื่อพันธุ์.....เป็นลูกผสมจาก.....(.....%) + ...(.....%)

12. ท่านจัดหาพันธุ์จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1.เพาะเลี้ยงเอง

☐ 2. ซื้อจากชมรมไก่ชน

☐ 3. อื่น ๆ (ระบุ).....

13. ท่านใช้สิ่งใดพิจารณาการเลือกซื้อ.....

ตอนที่ 3 ปัญหา และการแก้ปัญหา ในการทำธุรกิจเลี้ยง ไก่ชน

ลำดับ	หัวข้อ	เป็นประจำ	มีบ้างเป็นบางครั้ง	ไม่มีเลย	วิธีการแก้ปัญหา
1	แหล่งซื้อ ไก่ชน				
2	เงินทุนในการเลี้ยง				
3	แหล่งเงินทุนในการเลี้ยง ไก่ชน				
4	พ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์				
5	วัสดุ อุปกรณ์ในการเลี้ยง				
6	อาหาร				
7	ยารักษาโรค				
8	แรงงานในการเลี้ยง				
9	การระบาดของโรค				
10	การฝึกไก่ชนให้เก่ง				
11	ปัญหาด้านราคาไก่ชนมีราคาแพง				
12	การดูแลไก่ชน				
13	การขโมย				
14	อื่นๆ ระบุ.....				

ขอขอบพระคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาคผนวก ค
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตาราง 11 คะแนนดัชนีความสอดคล้อง

ลำดับ	หัวข้อแบบสัมภาษณ์	ระดับความสอดคล้อง						
		1	2	3	4	5	รวม	ค่า
ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานเศรษฐกิจและสังคมของผู้เลี้ยงไก่ชน								
1	วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงไก่ชน	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้
2	เพศ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
3	อายุ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
4	การศึกษาสูงสุดที่ท่านสำเร็จ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
5	สถานภาพ	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
6	อาชีพหลักของครัวเรือน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
7	สมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
8	มีการจ้างแรงงานประจำในการเลี้ยงไก่ชน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
9	ท่านมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ชน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
10	ท่านเคยขายไก่หรือไม่	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยง และความรู้ในการเลี้ยงไก่ชน								
1	ท่านเคยผ่านการอบรมการเลี้ยงไก่ชนหรือไม่	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
2	จากข้อ 1. ถ้าตอบว่าเคย จากแหล่งใด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
3	ท่านมีวิธีดูแลและฝึกไก่ชนอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
4	ท่านให้อาหารไก่ชนอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
5	ระยะเวลาในการเลี้ยงไก่ชน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
6	สถานที่จำหน่ายไก่ชน	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
7	มีการต่อรองราคาหรือไม่	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
8	การชำระเงินใช้วิธีการใด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
9	ท่านถูกเอาเปรียบในการต่อรองราคาหรือไม่	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
10	ท่านได้รับความรู้เรื่องไก่ชนจากสื่อใดมากที่สุด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
11	การจัดการในการเลี้ยงไก่ชนพันธุ์ที่ใช้เลี้ยง	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
12	ท่านจัดหาพันธุ์จากแหล่งใด	+1	+1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้

ประวัติย่อผู้วิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นามสกุล	นายฤษฎ์ เสาวรส
วัน เดือน ปีเกิด	29 ธันวาคม 2531
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดตราด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 1 ถนนโกลไพร ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด 23000
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ธุรกิจส่วนตัว
สถานที่ทำงาน	บ้านเลขที่ 1 ถนนโกลไพร ตำบลวังกระแจะ อำเภอเมือง จังหวัดตราด 23000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2545	ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนตราดตระการคุณ จังหวัดตราด
พ.ศ. 2548	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนตราดตระการคุณ จังหวัดตราด
พ.ศ. 2550	ศิลปศาสตรบัณฑิต ศศ.บ. (การท่องเที่ยวและการโรงแรม) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
พ.ศ. 2556	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บธ.ม. (การบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี